

ISSN 2786-6947

КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

НАША ШКОЛА: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ

№ 2(10)'2025

Одеса – 2025

НАША ШКОЛА: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ № 2(10)'2025

ISSN 2786-6947

Журнал
зарєєстрований
5серпня 2022р.

Свідоцтво про
державну реєстрацію
друкованого засобу
масової інформації: серія
КВ № 25190-15130 Р
від 05.08.2022

Журнал виходить
4 рази на рік.

Друкується за
рішенням вченої ради
КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти
Одеської обласної ради»,
протокол
від 19.08.2025 р. № 6

Друковані матеріали
виражають позицію
авторів, яка не завжди
поділяється редакційною
колегією.

Передрук матеріалів
здійснюється за умови
обов'язкового посилання
на журнал «Наша школа:
науково-практичні
студії».

Статті перевірені на
наявність плагіату
програмним
забезпеченням
StrikePlagiarism.com

Офіційний сайт
журналу:
<https://nashashola.odessaedu.net/>

Редакційна колегія

Задорожна Любов Кирилівна – головний редактор, кандидат філософських наук, ректор Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Балащенко Інна Валеріївна – відповідальний секретар, кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Ягоднікова Вікторія Вікторівна – заступник головного редактора, доктор педагогічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Левчишина Оксана Михайлівна – заступник головного редактора, кандидат історичних наук, проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Кузнєцова Оксана Володимирівна – заступник головного редактора, кандидат психологічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Березовська Людмила Іванівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики дошкільної освіти Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна).

Тобіас Бухнер професор, завідувач кафедри інклюзивної освіти Університету освіти Верхньої Австрії (м. Лінц, Австрія).

Гарачук Тетяна Володимирівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Рольф Голлоб, доктор наук, почесний професор Цюрихського університету педагогічної освіти, (м. Цюрих, Швейцарія).

Гриньова Марія Василівна, доктор філософії, завідувач відділу міжнародної співпраці та трансферу інновацій КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Гуменнікова Тамара Рудольфівна, доктор педагогічних наук, професор, директор Придунайської філії Міжрегіональної академії управління персоналом (м. Ізмаїл, Україна).

Гура Тетяна Євгенівна, доктор психологічних наук, професор, проректор з наукової роботи та міжнародної діяльності Комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради (м. Запоріжжя, Україна).

Дікова-Фаворська Олена Михайлівна, доктор соціологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Житомирського інституту післядипломної освіти (м. Житомир, Україна).

Канішевська Любов Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-експериментальної роботи Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України (м. Київ, Україна).

Кічук Антоніна Валеріївна, доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної та практичної психології Ізмаїльського державного гуманітарного університету (м. Ізмаїл, Україна).

Кохановська Олена Вікторівна, доктор педагогічних наук, доцент, Комунальний заклад вищої освіти «Херсонська академія неперервної освіти Херсонської обласної ради» (м. Херсон, Україна)

Кузнєцова Неля Вікторівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Ян Мареш, Ph.D., завідувач кафедри психології педагогічного факультету Масариков університету (м. Брно, Чехія).

Майорський Вячеслав Віталійович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Мітельман Ігор Михайлович, кандидат фізико-математичних наук, доцент, доцент кафедри методики викладання і змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Муковіз Олексій Павлович, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». (м. Одеса, Україна).

Немерцалов Володимир Володимирович, кандидат біологічних наук, доцент, завідувач науково-методичної лабораторії природничо-математичної освіти, доцент кафедри методики викладання та змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Осіпова Тетяна Юрійвна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса, Україна).

Сараєва Ірина Володимирівна, доктор філософії, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Снігур Людмила Анатоліївна, доктор психологічних наук, професор, професор кафедри гуманітарних та соціально-економічних дисциплін Військової академії (м. Одеса, Україна).

Солнцева Олена Анатоліївна, доктор філософії, завідувач кафедри психології, соціальної роботи та інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Шатайло Наталія Вікторівна, кандидат педагогічних наук, завідувач науково-методичної лабораторії громадянської, історичної та мистецької освіти, старший викладач кафедри методики викладання та змісту освіти Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (м. Одеса, Україна).

Шуляр Василь Іванович, доктор педагогічних наук, доцент, директор Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (м. Миколаїв, Україна).

Editorial Board of the scientific journal
«Our School: Scientific and Practical Studies»

Liubov Zadorozhna, Chief Editor, Candidate of Philosophical Sciences, Rector of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Regional Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Inna Balashenko, Managing Editor, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor, Head of the Scientific Department of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Regional Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Viktoriia Yahodnikova, Deputy Chief Editor, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical and Innovative Activities of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Oksana Levchysheva, Deputy Chief Editor, Candidate of Historical Sciences, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical and Methodological Activities of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Oksana Kuznietsova, Deputy Chief Editor, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Affairs and Social-Humanitarian Activities of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Liudmyla Berezovska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methodology of Preschool Education at the State Institution «South Ukrainian K.D. Ushynsky National Pedagogical University» (Odesa, Ukraine).

Tobias Buchner, Professor, Head of the Department of Inclusive Education at the University of Education Upper Austria (Linz, Austria).

Tetiana Harachuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Preschool and Primary Education of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Rolf Gollob, Doctor of Science, Professor emeritus at the Zurich University of Teacher Education, Zurich, Switzerland

Mariia Hrynova, Doctor of Philosophy, Head of the Department of International Cooperation and Innovation Transfer of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Tamara Humenikova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Director of the Danube Branch of the Interregional Academy of Personnel Management (Izmail, Ukraine).

Tetiana Hura, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Vice-Rector for Research and International Affairs at the Municipal Institution «Zaporizhzhia Regional Institute of Continuing Pedagogical Education» of the Zaporizhzhia Regional Council (Zaporizhzhia, Ukraine).

Olena Dikova-Favorska, Doctor of Sociological Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy of the Comunal Institution «Zhytomyr Regional In-Service Teachers' Training Institute» of Zhytomyr Regional Council (Zhytomyr, Ukraine).

Liubov Kanishevskaya, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific and Experimental Work at the Institute of Educational Problems of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine).

Antonina Kichuk, Doctor of Psychological Sciences, Associate Professor, Professor at the Department of General and Practical Psychology of the Izmail State University of Humanities (Izmail, Ukraine).

Olena Kokhanovska, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Communal Higher Educational Establishment Kherson Academy of Continuing Education of the Kherson Regional Council (Kherson, Ukraine).

Nelia Kuznietsova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Educational Management of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Jan Mareš, Ph.D., Head of the Department of Psychology at the Faculty of Education, Masaryk University (Brno, Czech Republic).

Vyacheslav Majorsky, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Philosophy of Education of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Ihor Mitelman, Candidate of Physical and Mathematical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Oleksiy Mukoviz, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy and Educational Management of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Volodymyr Nemertsalov, Candidate of Biological Sciences, Associate Professor, Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Natural-Mathematical Education, Associate Professor at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Tetiana Osypova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy of the State Institution «South Ukrainian K. D. Ushynsky National Pedagogical University» (Odesa, Ukraine).

Iryna Sarayeva, PhD, Head of the Department of Preschool and Primary Education, of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Liudmyla Snihur, Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor at the Department of Humanities and Socio-Economic Disciplines at the Odesa Military Academy (Odesa, Ukraine).

Olena Solntseva, Doctor of Philosophy, Head of the Department of Psychology, Social Work, and Inclusive Education of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Liudmyla Tsybukh, Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Preschool and Primary Education of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Nataliia Shatailo, Candidate of Pedagogical Sciences, Head of the Scientific and Methodological Laboratory of Civic, Historical, and Art Education, Senior Lecturer at the Department of Teaching Methodology and Education Content of the Municipal Higher Education Institution «Odessa Academy of In-Service Education» (Odesa, Ukraine).

Vasyl Shuliar, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Director of the Mykolaiv Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education (Mykolaiv, Ukraine).

ЗМІСТ

Задорожна Любов Кирилівна, Ягоднікова Вікторія Вікторівна, Кузнєцова Оксана Володимирівна, Левчишена Оксана Михайлівна, Гриньова Марія Василівна РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СТАНОВЛЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ХАБУ: ДОСВІД КЗВО «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»	9
Гончарова Олена Костянтинівна ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	20
Грабован Ольга Сергіївна МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ВТРАТ І РОЗРИВІВ В ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИКИ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ	26
Ліненко Олена Василівна, Саєнко Людмила Іванівна СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ОДЕСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ : 1950-1990 РОКИ (продовження).	32
Михайлова Любов Михайлівна ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ТВОРЧОСТІ ТА НАВЧАННЯ	36
Онищук Світлана Олександрівна, Шатайло Наталія Вікторівна, Скалига Олександр Станіславович ВЕКТОРИ СУПРОВОДУ ВЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ОДЕЩИНИ	42
Тулба Тетяна Іванівна ЗМІЦНЕННЯ ЗУСИЛЬ ГРОМАД ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ	47
Філімонюк Альона Сергіївна ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИХОВАТЕЛЕМ ЗДО ТА БАТЬКАМИ: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ	53
<i>З досвіду освітніх практик</i>	
Шумілова Наталя Олександрівна КУЛІНАРНЕ ШОУ «МАЙСТЕР ШЕФ». СМАЧНІ РЕЦЕПТИ З ІМЕННИКІВ:УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 6 КЛАСІ.	64

CONTENTS

Liubov Zadorozhna, Viktoriia Yahodnikova, Oksana Kuznietsova, Oksana Levchyshena, Mariia Hrynova THE ROLE OF INTERNATIONAL PROJECT ACTIVITIES IN THE DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL HUB: THE EXPERIENCE OF THE ODESSA REGIONAL ACADEMY OF IN-SERVICE EDUCATION	9
Olena Honcharova PRACTICAL ASPECTS OF FORMING SOCIAL COMPETENCE IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN	20
Olga Grabovan MONITORING AS A TOOL FOR DETECT LOSSES AND DISADVANTAGES IN TEACHING MATHEMATICS: WAYS TO OVERCOME	26
Olena Linenko, Liudmyla Saienko PAGES OF THE HISTORY OF THE ODESSA REGIONAL ACADEMY OF IN-SERVICE EDUCATION : 1950-1990 (CONTINUATION)	32
Lyubov Mykhaylova USING DIGITAL TECHNOLOGY IN ELEMENTARY SCHOOL ART CLASSES FOR CREATIVITY AND LEARNING	36
Svitlana Onyshchuk, Nataliia Shatailo, Oleksandr Skalyha VECTORS FOR SUPERVISION OF READERS IN THE «SUBJECT DEFENDER» OF UKRAINE ODESCHIN	42
Tetiana Tulba STRENGTHENING COMMUNITY EFFORTS TO ENSURE THE RIGHTS AND INTERESTS OF THE CHILD	47
Alona Filimoniuk PECULIARITIES OF PARTNERSHIP INTERACTION BETWEEN PRESCHOOL EDUCATOR AND PARENTS: EFFECTIVE PRACTICES	53
<i>From the experience of educational practices</i>	
Natalia Shumilova «MASTER CHEF» COOKING SHOW. DELICIOUS RECIPES FROM CELEBRITIES: UKRAINIAN LANGUAGE LESSON IN 6TH GRADE	64

УДК 37.014:37.017:005.57(477Од)(045)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).337983](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).337983)

Задорожна Любов Кирилівна,

кандидат філософських наук,

ректор КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0009-0006-5797-8204>

zadira65@ukr.net

Ягоднікова Вікторія Вікторівна,

доктор педагогічних наук, професор,

проректор з науково-педагогічної та інноваційної діяльності
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

yahodnikova@ukr.net

Кузнєцова Оксана Володимирівна,

кандидат психологічних наук, доцент,

проректор з науково-педагогічної та соціально-гуманітарної діяльності
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

o.v.kuznetsova@live.com

Левчишена Оксана Михайлівна,

кандидат історичних наук,

проректор з науково-педагогічної та методичної діяльності
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-4800-2526>

levchyshena@ukr.net

Гриньова Марія Василівна,

доктор філософії за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки»,

завідувач відділу міжнародної співпраці та трансферу інновацій

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»

м. Одеса, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

marishagrin@ukr.net

РОЛЬ МІЖНАРОДНОЇ ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У СТАНОВЛЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО ХАБУ: ДОСВІД

КЗВО «ОДЕСЬКА АКАДЕМІЯ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ»

Анотація. У статті розглянуто прикладні аспекти становлення інноваційного освітнього хабу на базі КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» в умовах освітніх реформ, зумовлених переходом до гуманістично-демократичної парадигми освіти. Акцент зроблено на стратегічній ролі освітнього соціального партнерства в межах міжнародної проєктної діяльності як чинника створення відкритого, динамічного, мультифункціонального інноваційного освітнього середовища. Проаналізовано сучасні наукові підходи до трактування сутності хабів, їхніх функцій, класифікацій та принципів організації. Обґрунтовано, що інноваційні освітні хаби закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти в контексті освітнього лідерства мають розглядатися як синергія фізичного та цифрового інноваційного простору, ресурсів для професійного нетворкінгу та практик освітньої, наукової й соціокультурної кооперації різних освітніх стейкхолдерів задля впровадження інноваційних рішень у реалізації різнорівневої освітньої політики. Окреслено зміст і результати міжнародних проєктів, до реалізації яких долучена академія, зокрема у сферах освіти дорослих, педагогічної освіти, демократичного врядування, лідерства, інклюзії, громадянської освіти та цифрової трансформації. Виокремлено ключові напрями, настанови та інституційні здобутки, що стали

основою для створення структурно-функціональної моделі інноваційного освітнього хабу. Зауважено, що міжнародна проєктна діяльність виступає органічним елементом трансформації вищої та післядипломної педагогічної освіти, забезпечуючи трансфер інноваційних технологій формальної і неформальної освіти в системі неперервної педагогічної освіти, формування відкритого динамічного мультифункціонального простору освіти впродовж життя, супровід та методичну підтримку сталого зростання професійних спільнот освітян в умовах освітніх змін, розвиток соціального партнерства й мережевої взаємодії стейкхолдерів в освітній інноваційній екосистемі. Зроблено висновок, що інноваційний освітній хаб є ефективним інструментом реалізації регіональної та державної освітньої політики в галузі неперервної педагогічної освіти, а також її інтеграції в міжнародний освітній, науковий та соціокультурний простір освіти впродовж життя.

Ключові слова: вища педагогічна освіта, інноваційний освітній хаб, інноваційне освітнє середовище, міжнародна проєктна діяльність, освітнє лідерство, освітнє соціальне партнерство, освітня політика, освітні стейкхолдери, післядипломна педагогічна освіта, професійні спільноти.

Постановка проблеми. У 2017 році з ухваленням нового Закону України «Про освіту» інституалізувався перехід з класичної, авторитарно-репродуктивної парадигми освіти до парадигми освіти нового часу гуманістично-демократичного спрямування. Відтак задля розвитку інноваційного освітнього середовища, спроможного відповідати завданням сучасної державної та міжнародної освітньої політики, активізація інноваційних процесів у системі освіти з одного боку була і є основана на досягненнях теорії інноватики, а з іншого – потребувала і потребує інтенсифікації прикладної інноватики.

Безумовно, реформа усіх рівнів та сфер української системи освіти зумовила потребу розвитку здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до здійснення професійної діяльності на інноваційних засадах. Ця амбітна ціль досягається завдяки об'єднанню зусиль локальних, регіональних, державних та міжнародних стейкхолдерів щодо розвитку інноваційного освітнього середовища на мікро- та макrorівнях. Безперечно, вагому роль у формуванні відповідального освітнього соціального партнерства на шляху впровадження інновацій в освіті відіграє забезпечення ефективної освітньо-наукової та соціокультурної кооперації.

У цьому контексті зростає значення міжнародної проєктної діяльності як чинника, що не лише забезпечує обмін досвідом та ресурсами, а й слугує каталізатором змін в освіті впродовж життя. Її стратегічна роль полягає у створенні відкритого інноваційного освітнього середовища, зокрема через становлення інноваційних освітніх хабів як проактивно-прогресивних осередків мультидисциплінарної взаємодії різних освітніх стейкхолдерів.

З огляду на зазначене вище наш науковий інтерес становить дослідження прикладних аспектів становлення інноваційних освітніх хабів на базі закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти, як таких, що покликані забезпечувати релевантність освіти дорослих потребам та викликам сьогодення з урахуванням запиту на інтеграцію міжнародного, міжкультурного та глобального вимірів в освітню, наукову, методичну та соціокультурну діяльність.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Аналіз наукових джерел засвідчує певну фрагментарність у висвітленні теоретичних засад та ефективних практик становлення й функціонування інноваційних освітніх хабів у системі освіти України. У контексті спроб визначення сутності інноваційних хабів заслуговують на увагу наукові дослідження, присвячені їхній ролі як інструменту розвитку регіональної інфраструктури (Дубіщев, 2018), складовій модернізації освіти (Скрипник, 2021), а також аналізу зарубіжного й вітчизняного досвіду формування інноваційного освітнього простору (Загородній & Дрозд, 2020). Вартісними, на нашу думку, є також дослідження, що висвітлюють роль хабів у впровадженні інновацій для забезпечення якості освіти, зокрема у межах освітніх технопарків (Сорочан, 2022). Упродовж останніх років з'явилися праці, що фокусуються на практичних аспектах діяльності хабів, зумовлених викликами пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення росії в Україну, зокрема щодо набуття професійних кваліфікацій (Басюк & Шевчук, 2022) і забезпечення безперервного навчання в умовах воєнного стану (Озьмінська, 2023). Водночас залишаються недостатньо дослідженими прикладні механізми становлення інноваційних освітніх хабів на базі українських закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти й роль міжнародної проєктної діяльності у цьому процесі. Це визначає актуальність та напрям даного дослідження.

Мета статті – розкрити та проаналізувати роль міжнародної проєктної діяльності у становленні інноваційного освітнього хабу КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед наголосимо, що дотепер в науковій думці відсутнє єдине розуміння сутності явища «хаб». Це підкреслює І. Озьмінська, зауважуючи, що точного

термінологічного визначення поняття «хаб» («hab» з англ. – «центр») досі немає і зазвичай воно «використовується для позначення осередку діяльності чи місця, де можна зібратися з метою проведення певного заходу». У зв'язку з цим, як відзначає дослідниця, хаби різняться за формою організації діяльності, способом надання послуг та напрямом (Озьмінська, 2023, с. 263–264).

Крім того, аналіз сучасного наукового дискурсу свідчить про широкий спектр функцій хабів в освітньому, науковому й соціальному контекстах. Наприклад, Л. Скрипник, акцентуючи на освітньому спрямуванні діяльності хабів, зазначає, що освітній хаб – це фізичний або / та цифровий освітній простір, «де є можливість ефективно та оперативно акумулювати інтелектуальний потенціал, розвиватись та набувати компетентності незалежно від віку та статусу» (Скрипник, 2021, с. 199).

Схожої позиції дотримуються Д. Басюк та Л. Шевчук, наголошуючи, що «освітні хаби, реалізуючи ідею освіти впродовж життя відповідно до потреб особистості, надають можливість різним категоріям населення завдяки об'єднанню в єдину мережу різних типів освітніх закладів на спільній платформі, здобувати і підтвердити знання та навички за кожним пройденим навчальним курсом» (Басюк, & Шевчук, 2022, с. 345). При цьому дослідниці визначають запорукою ефективності їх діяльності такі принципи, як соціальне партнерство, відповідальність, мобільність, практична спрямованість на потреби особистості та ринку праці (Басюк & Шевчук, 2022, с. 345).

Водночас Т. Сорочан, розкриваючи концепцію освітнього / наукового технопарку, також вказує на наукове й підприємницьке спрямування діяльності хабів, що прослідковується у визначенні: «Освітній / науковий технопарк – це ресурсний хаб і дослідницький центр, що спеціалізується на практичній складовій реалізації інновацій, здійснює комерціалізацію результатів дослідницької діяльності» (Сорочан, 2022, с. 6). Крім того, вчена підкреслює, що:

- функцією освітніх / наукових технопарків є пошук і підтримка інноваційних ідей, які можуть суттєво вплинути на підвищення якості освіти включно з потенційним економічним ефектом (більш раціональне використання матеріальних, фінансових, кадрових ресурсів, підвищення якості людського капіталу);
- базою функціонування освітніх / наукових технопарків можуть бути заклади післядипломної освіти, заклади вищої освіти, наукові й методичні установи, базові заклади освіти в територіальних громадах, громадські організації;
- науково-методичний супровід освітнього / наукового технопарку здійснюється на таких основах, як демократичність, ситуація вибору, самореалізація, співтворчість, синергетичність (Сорочан, 2022, с. 8–9).

Зосереджуючись на інноваційних хабах, зауважимо, що В. Дубіщев пропонує розглядати їх «як інноваційну систему, котра в доповнення до розвитку власних інноваційних проєктів і інноваційної інфраструктури надає іншим організаціям інформаційно-консалтингові, науково-технологічні, інфраструктурні та виробничі сервіси з вирішення задач трансферу технологій і комерціалізації об'єктів інноваційної діяльності» (Дубіщев, 2018). При цьому, підкреслюючи, що інноваційні хаби можуть бути мікрорівневі, мезорівневі та макрорівневі, вчений наголошує на трьох принципах формування кластерних систем на базі інноваційних хабів:

- концентрація – географічне розташування, зручне для регулярних контактів;
- спільні інтереси – потенційних учасників одні і ті ж, або взаємозалежні області діяльності, спільний ринок або сфера активності;
- взаємодія – взаємозв'язки, взаємозалежність з великим різновидом формальних і неформальних відносин (Дубіщев, 2018).

З огляду на зазначене вище, нам імпонують висновки, до яких дійшли С. Загородній та Т. Дрозд, розглядаючи хаби як просторово-часові структури з особливою роллю у їх функціонуванні інноваційної проєктної діяльності (Загородній & Дрозд, 2020, с. 134). Трактуючи хаби як «об'єднання ініціативних людей, що мають спільні ідеї, цінності, реальні плани покращення певних галузей життя, та діяльність, що має інноваційний характер» (Загородній & Дрозд, 2020, с. 137), дослідники зауважують на тому, що:

- сучасні хаби різняться за провідними напрямками діяльності, проте обов'язково є інноваційними за своєю суттю;
- найбільш поширеними є освітні, креативні, хаби громадянського суспільства;
- кожен хаб є унікальним, адже його модель визначається конкретними цілями, змістом діяльності, фінансовими й матеріально-технічними можливостями та їх творчою реалізацією, культурним контекстом і потребами реальної цільової аудиторії;
- для організації діяльності хабу важливе значення має оптимальне застосування різноманітних форм просторової організації (Загородній & Дрозд, 2020, с. 138).

Ми розглядаємо *інноваційні освітні хаби* закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти

як синергію фізичного та цифрового інноваційного простору, ресурсів для професійного нетворкінгу та практик освітньої, наукової й соціокультурної кооперації різних освітніх стейкхолдерів задля впровадження інноваційних рішень у реалізації різнорівневої освітньої політики.

Звертаючись до *Маніфесту про навчання дорослих у XXI столітті* (Європейська асоціація освіти дорослих, 2024), наголосимо, що діяльність інноваційних освітніх хабів закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти має бути спрямована на підтримку та посилення реалізації європейських та міжнародних політик у таких напрямках, як:

- *мир і демократія* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до формування у здобувачів освіти компетентностей для культури демократії, культури миру й відповідального громадянства);
- *екологічна сталість і зелений перехід* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до інтеграції екологічної грамотності та принципів сталого розвитку у зміст освіти та освітній процес);
- *добробут і стійкість* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до збереження ментального здоров'я та професійної стійкості в умовах різноаспектних викликів і змін);
- *життєві навички* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до впровадження сучасних освітніх технологій задля формування у здобувачів освіти ключових компетентностей освіти впродовж життя);
- *інклюзія, розширення можливостей та соціальна справедливість* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до роботи в інклюзивному освітньому середовищі з увагою до забезпечення рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу);
- *працевлаштування та робота* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до професійного становлення та розвитку з урахуванням необхідності адаптації до нових освітніх реалій);
- *діджиталізація* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до ефективної професійної діяльності в контексті цифровізації освіти та інших сфер суспільної діяльності);
- *демографічні зміни та міграція* (розвиток здатності педагогічних та науково-педагогічних працівників до професійної діяльності в умовах мультикультурного середовища).

Відтак одним із пріоритетних завдань функціонування інноваційних освітніх хабів закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти є підтримка розвитку професійних спільнот педагогічних та науково-педагогічних працівників через використання прогресивних підходів до вищої та післядипломної педагогічної освіти задля посилення потенціалу освітнього лідерства (Кремень, Бахрушин & Рашкевич, 2024, с. 60), а саме:

- *лідерства в освіті* (підтримка професійного становлення та зростання педагогічних та науково-педагогічних працівників як умова забезпечення якості освіти);
- *лідерства для освіти* (підтримка інноваційно-дослідної діяльності педагогічних та науково-педагогічних працівників як умова забезпечення розвитку освіти);
- *лідерства освіти* (підтримка реалізації інноваційних освітніх ініціатив як умова забезпечення релевантності освіти суспільним запитам).

Звертаючись до закордонного досвіду професійних спільнот освітян, зауважимо, що попри наявні відмінності у визначенні мети та підходах до організації й здійсненні діяльності, останні мають такі спільні ознаки, як: «спільне бачення щодо якості в освіті, добровільна участь, рівноправність і взаємонавчання, довіра і рефлексія» (Софій, & Федоренко, 2024, с. 8). Також особливий інтерес викликає закордонний досвід підтримки діяльності професійних спільнот освітян інституціями, які на державному рівні опікуються питаннями професійного становлення та розвитку педагогів. Наприклад, у Грузії Національний центр професійного розвитку у 2016 році підтримав створення та діяльність спільнот професійного навчання на національному рівні в межах проєкту «Навчальна підготовка для удосконалення педагогічної майстерності», реалізованого за міжнародної підтримки з метою покращення якості викладання STEM-дисциплін (Софій & Федоренко, 2024). У Норвегії у 2017 році урядом було ініційовано децентралізацію професійного розвитку, при цьому у «Білій книзі» №16 (2016- 2017) «Культура якості у вищій освіті» наголошено на важливій ролі установ і закладів педагогічної освіти у формуванні змісту ініціатив підвищення якості у співпраці з органами управління освітою, спільнотами професійного навчання та місцевою владою (Софій & Федоренко, 2024). У Хорватії питанням професійного розвитку вчителів і вихователів займається Агентство з питань освіти, яке особливу увагу приділяє реалізації різних моделей навчання з урахуванням потреб педагогів-практиків (Софій & Федоренко, 2024). Відмітимо, що в Україні у межах впровадження реформи

«Нова українська школа» активно розвиваються професійні спільноти вчителів, які підтримуються мережею тренерів та супервізорів, підготовлених на базі закладів післядипломної педагогічної освіти (Задорожна & Левчишена, 2025).

Ознайомлення із зазначеними вище та іншими практиками дає підстави виокремити декілька важливих, на нашу думку, настанов для діяльності інноваційних освітніх хабів закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти, серед яких спрямування на:

- реалізацію стратегічних цілей розвитку освіти, визначених державною освітньою політикою, через забезпечення якості вищої освіти та підтримку сталого професійного становлення й розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників у системі неперервної педагогічної освіти;
- створення умов для добровільної, мотивованої та усвідомленої участі педагогічних та науково-педагогічних працівників у професійних спільнотах через забезпечення механізмів горизонтальної співпраці, взаємонавчання, менторства та супервізії;
- забезпечення релевантності змісту та форм програм професійного навчання й розвитку актуальним потребам практиків і запитам локального освітнього контексту через налагодження міжінституційної співпраці та формування середовища довіри, спільної відповідальності й взаємопідтримки;
- використання інноваційного потенціалу міжнародної діяльності для інтеграції в глобальний освітньо-науковий й соціокультурний простір через реалізацію міжнародних проєктів та програм, організацію заходів академічної мобільності, інтеграцію успішних практик та адаптацію їх до національного освітнього контексту.

Безперечно, ефективність діяльності інноваційних освітніх хабів закладів вищої та післядипломної педагогічної освіти визначає їх загальна інституційна спроможність, яка наразі має низку проблем, пов'язаних із браком кваліфікованого персоналу та обмеженістю ресурсного забезпечення (ЮНЕСКО, 2025, с. 11). Одним із шляхів зміцнення цієї спроможності є активна участь у міжнародних освітніх проєктах та програмах, які як одна із форм міжнародного співробітництва в освіті «покликані сприяти інтеграції національної системи освіти в європейський та міжнародний освітній простір, забезпечити конструктивний діалог з партнерами України та налагодити партнерські стосунки задля активізації академічної мобільності, обміну кращими практиками, трансферу знань і технологій, організації та проведення спільних конкурсів, конференцій, форумів, реалізації спільних проєктів, включно із розробленням та викладанням спільних освітніх програм, проведенням наукових досліджень» (Кремень, 2021, с. 576).

У цьому контексті, на нашу думку, заслуговує на увагу досвід КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (до 2018 року – Одеський обласний інститут удосконалення вчителів; далі – академія), який як науково-методична та освітня установа із початку 2000-х років виступає регіональним координатором впровадження численних міжнародних освітніх проєктів. З огляду на змістовне спрямування, проєкти, до реалізації яких була долучена академія, доцільно умовно згрупувати за такими кластерами:

- *вища та післядипломна педагогічна освіта* (австрійсько-український проєкт «Організаційний розвиток інституту післядипломної педагогічної освіти», нідерландсько-український проєкт «Громадські платформи освітньої реформи в Україні», чесько-український проєкт «Зміни педагогічних факультетів та університетів у 21 столітті»);
- *лідерські компетентності освітніх управлінців* (австрійсько-український проєкт «Нові вимоги до компетенцій керівників шкіл в Україні», австрійсько-український проєкт «Опорні школи. Фокуси – мережева взаємодія та якість освіти», австрійсько-український проєкт «Лідерство та менеджмент у часи криз»);
- *демократичне врядування у школі* (австрійсько-український проєкт «Управління конфліктними ситуаціями у школі», польсько-український проєкт «Розвиваємо коаліцію задля демократичного учнівського самоврядування в Україні», польсько-український проєкт «Залучаємо батьків до співпраці зі школою») швейцарсько-український проєкт «DOCCU – Розвиток громадянських компетентностей в Україні»);
- *інклюзивне освітнє середовище* (австрійсько-український проєкт «Інклюзивна освіта в Одеській області», чесько-український проєкт «На шляху до інклюзії»);
- *громадянські та соціальні компетентності* (австрійсько-український проєкт «Компетентнісно-орієнтоване навчання: фокус – соціальна компетентність», міжнародний проєкт «Ми можемо більше! За розвиток громадянської активності дітей та молоді у Східній Європі», німецько-український проєкт «SIMSCHOOL – Симуляційні ігри для вивчення прав людини»), швейцарсько-український проєкт «DOCCU – Розвиток громадянських компетентностей в Україні»);

- *соціокультурні компетентності* (польсько-український проєкт «Міжкультурна освіта в школі», словацько-український проєкт «Європа в школі»);
- *ініціативність та підприємливість* (австрійсько-український проєкт «Проектна діяльність у школі», польсько-український проєкт «Основи підприємницької діяльності. Шкільна академія підприємництва», польсько-український проєкт «Уроки з підприємницьким тлом»).

Саме успішна реалізація цих міжнародних освітніх проєктів надала потужного імпульсу до:

- оновлення мети та змісту педагогічної освіти в контексті освіти впродовж життя (Левчишена, 2015; Ягоднікова, 2023);
- активізації використання сучасних педагогічних, психологічних, соціальних, цифрових технологій в освітньому процесі формальної та неформальної педагогічної освіти (Задорожна, Ягоднікова & Кузнєцова, 2023);
- подолання розриву між теоретичними дослідженнями у галузі педагогіки та реальною педагогічною практикою у системі неперервної педагогічної освіти (Ягоднікова, 2025);
- впровадження інноваційних освітніх практик в закладах дошкільної освіти, загальної середньої освіти, позашкільної освіти, професійної педагогічної освіти (Задорожна, 2024; Задорожна, Дерябіна & Левчишена, 2025; Кузнєцова та інші, 2024);
- усталення кооперативно-партисипативної культури освітнього менеджменту педагогічних систем Одещини в умовах освітніх змін (Gollob & Hrynova, 2024);
- формування й розвитку професійних спільнот вчителів (Задорожна та інші, 2021), тренерів (Задорожна, Дерябіна & Левчишена, 2023; Задорожна, 2024) й супервізорів (Кузнєцова, 2025).

Також слід наголосити на особливій ролі міжнародної проєктної діяльності академії у підтримці стійкості освіти Одещини в умовах кризових подій, таких як пандемія COVID-19 та війна, завдяки організаційному та експертному супроводу реалізації швейцарсько-українського проєкту «DECIDE – Децентралізація для розвитку демократичної освіти», проєкту «Багаторічна програма відновлення України» в межах програми ECW, а також чесько-українських проєктів «Підтримка відновлення освіти в Україні» та «Психосоціальна підтримка для шкіл півдня України».

Зауважимо, що в межах міжнародної проєктної діяльності академія має сталі партнерства із ГО »DOCCU – Розвиток громадянських компетентностей в Україні», ГО «Об'єднання «Агенція розвитку освітньої політики»» та низкою закордонних урядових й неурядових організацій, серед яких зокрема: Austrian Agency for Education and Internationalisation (Австрія), Embassy of the United States of America (США), British Council (Велика Британія), Association for International Affairs (Чехія), Civis Polonus (Польща), The LEGO Foundation (Королівство Данія), Dialogue for Understanding e.V. (Німеччина) та інші.

Крім того, ініціювання, реалізація та спільна участь у міжнародних проєктах є одним із напрямків співпраці академії із такими закордонними закладами вищої та післядипломної педагогічної освіти, як University of Applied Sciences Upper Austria (Австрія), Konstantin Preslavsky University of Shumen (Болгарія), European University in Warsaw (Польща), Zurich University of Teacher Education (Швейцарія), Atatürk University (Туреччина). Прикладом такої співпраці є міжнародний проєкт «DEM-ED: Академічна мережа для розширення можливостей освітян за демократію та мир», ініційованим Zurich University of Teacher Education (Швейцарія) із залученням учасників із Грузії, Естонії, Кіпру, Косова, Молдови, Німеччини, Північної Македонії та України.

Важливим поступом у розвитку міжнародної проєктної діяльності академії стала долученість до грантових проєктів Erasmus+. З 2023 року академія бере участь у проєкті «Teaching School Readiness Through an APA-based Preschool Programme» (№2023-1-CZ01-KA220-SCH-000156079), що реалізується спільно з Masarykova univerzita (Чехія), Innovation Hive (Греція), Vimodo Ltd (Кіпр), Blue Firefly (Північна Македонія), Centar za Autizam (Хорватія). У 2025 році академія долучилася до проєкту «Sex Education for All: Training Service Providers to Support Autistic Individuals» (№2024-2-LU01-KA220-VET-000287191), партнерами у реалізації якого є Mouvement Luxembourgeois pour le Planning Familial et l'Education Sexuelle a.s.b.l (Люксембург), Vimodo Ltd (Кіпр), Blue Beehive (Іспанія), Sina Svetulka (Північна Македонія), Centar za autizam (Хорватія).

Крім того, впродовж 2024-2025 років академія спільно з University of Presov (Словаччина), SWPS University of Social Sciences and Humanities (Польща), University of Tetova (Північна Македонія), Донбаським державним педагогічним університетом (Україна), НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (Україна) є учасницею грантового проєкту «Towards Inclusive Practices and Positive Behavior Support in Education and Social Work», що підтримується Вишеградським фондом.

У контексті активної міжнародної проєктної діяльності співробітники академії долучаються до низки освітніх ініціатив, спрямованих на вдосконалення рівня володіння академічною та професійно

орієнтованою англійською мовою. Серед останніх – освітній проєкт «English4Ukraine», який впроваджувався Маріупольським державним університетом у співпраці з британською компанією Reallyenglish.com Limited, розмовний клуб з американськими викладачами в межах «English Language Specialist Program», що реалізовувалася за підтримки відділу преси, освіти і культури Посольства США в Україні, а також проєкт МОНУ та Grammarly «Grammarly for Education».

Наголосимо, що представлена міжнародна проєктна діяльність сприяла інституційному розвитку академії та уможливила становлення на її базі інноваційного освітнього хабу – відкритої, динамічної, мультифункціональної платформи соціального партнерства різних освітніх стейкхолдерів впровадження освітніх змін в Одеському регіоні (Задорожна, 2023).

Структурно-функціональну модель інноваційного освітнього хабу академії (рис. 1) можна репрезентувати як систему освітньої, наукової, методичної та соціокультурної взаємодії освітніх стейкхолдерів чотирьох рівнів: локального, регіонального, державного та міжнародного, – у процесі створення інноваційного освітнього середовища через реалізацію ключових функцій вищої та післядипломної педагогічної освіти у межах стратегічної підтримки інноваційного розвитку масової педагогічної практики. Серед останніх слід особливо підкреслити:

- *ідейно-трансформаційну* (реалізація державної політики у сфері інноваційного розвитку освіти);
 - *фасилітаційно-розвивальну* (заохочення фахівців і підтримка процесів упровадження освітніх інновацій);
 - *стабілізаційну* (науково-методичний супровід імплементації інновації на етапі її асиміляції педагогічною практикою);
 - *новаторсько-творчу* (забезпечення інфраструктури створення й апробації освітніх інновацій)
- (Кузнєцова, 2024, с. 39–40).

Рис. 1. Структурно-функціональна модель інноваційного освітнього хабу КЗВО «ОАНО»

Особливість хабу полягає у практичному використанні міжнародної проєктної діяльності як системоутворювального чинника інтеграції в глобальний освітній, науковий та соціокультурний простір, що забезпечує:

- трансфер інноваційних технологій формальної і неформальної освіти в системі неперервної педагогічної освіти;
- формування відкритого динамічного мультифункціонального простору освіти впродовж життя;
- супровід та методична підтримка сталого зростання професійних спільнот освітян в умовах освітніх змін;
- розвиток соціального партнерства й мережевої взаємодії стейкхолдерів в освітній інноваційній екосистемі.

Особливістю функціонування хабу є не лише інтеграція, а й адаптація міжнародного досвіду до регіонального контексту, що дозволяє враховувати як глобальні тенденції, так і локальні потреби. Таким чином, міжнародна проєктна діяльність постає не зовнішнім доповненням, а органічним елементом освітньої трансформації, що забезпечує кооперацію освітніх стейкхолдерів задля формування нової якості педагогічної освіти.

Зауважимо також на унікальності освітнього простору хабу, що забезпечується сучасною технічно-методичною базою, до якої входять тренінгові зали, освітні центри та лабораторії, зокрема: «Центр дистанційної освіти», «Інноваційна лабораторія початкової освіти», «Лабораторія STEM-освіти», «Інклюзивно-ресурсний центр», «Інформаційно-ресурсний центр». Окрему цінність становлять електронна бібліотека та виставкова зала «Історія освіти Одещини», що надають хабу додаткову соціокультурну значущість.

Висновки. Отже, досвід становлення інноваційного освітнього хабу КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» переконливо демонструє, що міжнародна проєктна діяльність є системоутворювальним чинником у формуванні відкритого, динамічного та мультифункціонального інноваційного освітнього середовища. Практика співпраці із закордонними партнерами забезпечує не лише трансфер інноваційних технологій навчання та професійного розвитку, а й сприяє формуванню професійних спільнот освітян, які здатні відповідати на виклики часу, впроваджувати сучасні освітні підходи та забезпечувати якість вищої та післядипломної педагогічної освіти відповідно до стандартів глобальної освітньої спільноти. Відтак інноваційний освітній хаб академії виступає ключовим інструментом реалізації регіональної та державної політики в галузі неперервної педагогічної освіти, орієнтованої на інтеграцію в міжнародний освітній, науковий та соціокультурний простір освіти впродовж життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Басюк, Д., & Шевчук, Л. (2022). Освітній хаб Хмельниччини як форма здобуття професійних кваліфікацій. *Професійна і неперервна освіта: польсько-український науковий щорічник*, 7, 341–354.

Gollob, R., & Hrynova, M. (2024). Sustainable change management si educational organizations: Analyzing, planning, implementation, reflecting. *Наша школа: науково-педагогічні студії*, 3, 9–14. [https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3\(7\).315908](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3(7).315908)

Дубішев, В. (2018). Інноваційні хаби як інститути розвитку регіональної інфраструктури. *Інтернет-конференції ХНУМГ ім. О. М. Бекетова*. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/1671>

Загородній, С., & Дрозд, Т. (2020). Хаб як сучасний інноваційний простір: особливості, напрями діяльності, перспективний зарубіжний і вітчизняний досвід. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*, 64, 133–137. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2020-64-133-139>

Задорожна, Л. (2024). Вплив міжнародних проєктів на розвиток освіти в Одеській області. У *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* (с. 36–45). Букаєв Вадим Вікторович.

Задорожна, Л. (2023). Роль міжнародної співпраці у підготовці тренерів-педагогів НУШ. У *Розвиток інноваційного потенціалу педагога в умовах упровадження Нової української школи (з досвіду тренерської роботи з учителями початкової школи): збірник науково-методичних праць* (с. 27–35). КЗВО «ОАНО».

Задорожна, Л. (2023). Розвиток професійної компетентності педагогів в системі неперервної освіти: стратегічні вектори. У *Професійна компетентність педагога: методологія, теорія, методика, практика* (с. 34–38).

Задорожна, Л., Дерябіна, С., & Левчишена, О. (Укл.). (2023). *Порадник для тренера НУШ (курс «Інтеграція навчання: цінності, компетентності, практики»)*. Екологія.

Задорожна, Л., Дерябіна, С., & Левчишена, О. (2025). *Освітня інтеграція: можливості конструктору кластерної моделі*.

Задорожна, Л., & Левчишена, О. (2025). Інноваційні форми підтримки вчителя Нової української школи в системі неперервної педагогічної освіти: з досвіду роботи КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради». У *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* (с. 93–96). Букаєв Вадим Вікторович.

Задорожна, Л., Ягоднікова, В., & Кузнєцова, Н. (2023). Підготовка педагогічних та науково-педагогічних кадрів: нові підходи і шляхи реалізації. *Наша школа: науково-педагогічні студії*, 1, 36–40. <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286296>

Задорожна, Л., Ягоднікова, В., Сагач, Г., Скворцова, С., Костенко, Р., Кравчук, О., Аркавенко, Н., Белоусова, Р., Воронова, С., Гарачук, Т., Герасименко, В., Герасимова, І., Гриньова, М., Гук, Н., Зіміна, С., Кисельова, О., Колесова, О., Кузнєцова, О., Мороз, М., Щур, В. А. (2021). *Початкова освіта у контексті шкільних змін: теорія, методика, практика, досвід: монографія*. Видавець «Сочінський М. М.».

Кремень, В. (Ред.). (2021). *Енциклопедія освіти*. Юрінком Інтер.

Європейська асоціація освіти дорослих. (2024). *Маніфест про навчання дорослих у XXI столітті*.

Кремень, В., Бахрушин, В., & Рашкевич, Ю. (Ред.). (2024). *Національний освітній глосарій: вища освіта* (4-е вид., перероб. і доп.).

Кузнєцова, О. (2024). Інноваційний вимір післядипломної педагогічної освіти: стратегії, функції, механізми. *Вища освіта України*, 4, 33–42. [https://doi.org/10.32782/UDU-VOU.2024.4\(95\)](https://doi.org/10.32782/UDU-VOU.2024.4(95))

Кузнєцова, О. (2025). Професійний розвиток педагогів-супервізорів як ресурс підтримки освітніх змін. У *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* (с. 63–66). Букаєв Вадим Вікторович.

Кузнєцова, О., Сараєва, І., Паламарчук, І., Кравець, Н., Байтаз, А., Бендова, С., Бурдейна, О., Волканова, В., Гафенко, Н., Данькова-Гузик, З., Євчева, В., Кирилова, С., Краснокутська, В., Лосєва, Н., Мамалиженко, Л., Міхова, І., Обозовська, С., Ревера, Л., & Скрильова, О. (2024). *Альманах «ДО- НУШ»: алгоритми наступності: науково-методичний збірник*. Візаві.

Левчишена, О. (2015). Альтернативні можливості реформування системи післядипломної педагогічної освіти. У *Сучасна післядипломна освіта: традиції та інновації* (с. 48–52). Видавництво НПУ імені М. П. Драгоманова.

Озьмінська, І. (2023). Освітній хаб як інноваційний центр навчання в умовах воєнного стану. *Актуальні питання гуманітарних наук*, 62(т. 2), 261–267.

Скрипник, Л. (2021). Інноваційні хаби як дієва складова модернізації освіти. У *Сучасна вища освіта: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень* (с. 198–201). Університет імені Альфреда Нобеля.

Сорочан, Т. (2022). Освітній технопарк: інновації для якості освіти. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(1), 1–10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4148>

Софій, Н., & Федоренко, О. (Ред.). (2024). *Професійні спільноти освітян: кращі міжнародні практики: навчальний посібник*.

ЮНЕСКО (2025). Аналіз потреб українських закладів післядипломної педагогічної освіти: *Аналітична записка ЮНЕСКО*.

Ягоднікова, В. (2025). Інтеграція науки і практики у системі неперервної педагогічної освіти: проблеми і шляхи вирішення. У *Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку* (с. 122–125). Букаєв Вадим Вікторович.

Ягоднікова, В. (2023). Професійна компетентність педагога в умовах сучасних викликів: науково-практичний аспект. У *Професійна компетентність педагога: методологія, теорія, методика, практика* (с. 144–148).

REFERENCES

Basiuk, D., & Shevchuk, L. (2022). The Khmelnytskyi Educational Hub as a form of professional qualification acquisition. *Profesiina i Neperervna Osvita: Polish-Ukrainian Annual Scientific Journal*, 7, 341–354.

Gollob, R., & Hrynova, M. (2024). Sustainable change management in educational organizations: Analyzing, planning, implementation, reflecting. *Nasha Shkola: Scientific and Pedagogical Studies*, 3, 9–14. [https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3\(7\).315908](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2024.3(7).315908)

Dubi shchev, V. (2018). Innovation hubs as institutions for regional infrastructure development. *Internet-konferentsii KhNUMG im. O. M. Beketova*. <https://ojs.kname.edu.ua/index.php/area/article/view/1671>

Zahorodnii, S., & Drozd, T. (2020). The hub as a modern innovation space: Features, directions of activity, international and domestic experience. *Naukovi Zapysky Vinnytskoho Derzhavnoho Pedahohichnoho Universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriya: Pedahohika i Psykholohiia*, 64, 133–137. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2020-64-133-139>

Zadorozhna, L. (2024). The impact of international projects on the development of education in the Odesa

region. In V. Bukayev (Ed.), *Pedahohichna Nauka i Osvita u Suchasnomu Vymiri: Problemy ta Perspektyvy Rozvytku* (pp. 36–45).

Zadorozhna, L. (2023). The role of international cooperation in training New Ukrainian School trainers. In *Rozvytok Innovatsiinoho Potentsialu Pedahoha v Upravlinnia NUS: Collection of Scientific and Methodological Works* (pp. 27–35). KZVO «OANO».

Zadorozhna, L. (2023). Development of teachers' professional competence in the system of lifelong learning: Strategic vectors. In *Profesiina Kompetentnist Pedahoha: Methodology, Theory, Methods, Practice* (pp. 34–38).

Zadorozhna, L., Deryabina, S., & Levchyshena, O. (Eds.). (2023). *Trainer's guide for NUS (course «Integrated learning: values, competencies, practices»)*. Ekologiya.

Zadorozhna, L., Deryabina, S., & Levchyshena, O. (2025). *Educational integration: Opportunities of the cluster model designer*.

Zadorozhna, L., & Levchyshena, O. (2025). Innovative forms of support for teachers of the New Ukrainian School in the lifelong teacher education system: The case of the Odesa Academy of Continuing Education. In V. Bukayev (Ed.), *Pedahohichna Nauka i Osvita u Suchasnomu Vymiri: Problemy ta Perspektyvy Rozvytku* (pp. 93–96).

Zadorozhna, L., Yahodnikova, V., & Kuznetsova, N. (2023). Training of pedagogical and academic staff: New approaches and ways of implementation. *Nasha Shkola: Scientific and Pedagogical Studies*, 1, 36–40. <https://doi.org/10.61339/2786-6947.2023.1.286296>

Zadorozhna, L., Yahodnikova, V., Sahach, H., Skvortsova, S., Kostenko, R., Kravchuk, O., Arkavenko, N., Bielousova, R., Voronova, S., Harachuk, T., Herasymenko, V., Herasymova, I., Hryniowa, M., Huk, N., Zimina, S., Kyseliova, O., Kolesova, O., Kuznetsova, O., Moroz, M., ... Shchur, V. A. (2021). *Primary education in the context of school reforms: Theory, methodology, practice, experience: Monograph*. Sochinsky M. M.

Kremen, V. (Ed.). (2021). *Encyclopedia of Education*. Yurinkom Inter.

European Association for the Education of Adults. (2024). *Manifesto for adult learning in the 21st century*.

Kremen, V., Bakhrushyn, V., & Rashkevych, Y. (Eds.). (2024). *National Educational Glossary: Higher Education* (4th ed., revised and extended).

Kuznetsova, O. (2024). The innovation dimension of postgraduate teacher education: Strategies, functions, mechanisms. *Higher Education of Ukraine*, 4, 33–42. [https://doi.org/10.32782/UDU-VOU.2024.4\(95\)](https://doi.org/10.32782/UDU-VOU.2024.4(95))

Kuznetsova, O. (2025). Professional development of teacher-supervisors as a resource for supporting educational reform. In V. Bukayev (Ed.), *Pedahohichna Nauka i Osvita u Suchasnomu Vymiri: Problemy ta Perspektyvy Rozvytku* (pp. 63–66).

Kuznetsova, O., Saraieva, I., Palamarchuk, I., Kravets, N., Baitaz, A., Biendova, S., Burdeina, O., Volkanova, V., Hafenko, N., Dankova-Huzyk, Z., Yevtcheva, V., Kyrylova, S., Krasnokutska, V., Loseva, N., Mamalizhenko, L., Mikhova, I., Obozovska, S., Revera, L., & Skrylova, O. (2024). *Almanac «DO-NUSH»: Algorithms of continuity: Scientific-methodical collection*. Vizavi.

Levchyshena, O. (2015). Alternative opportunities for reforming the system of postgraduate teacher education. In *Suchasna Pisladyplomna Osvita: Traditsii ta Innovatsii* (pp. 48–52). Publishing House of Dragomanov National Pedagogical University.

Ozminska, I. (2023). Educational hub as an innovation center of learning during martial law. *Aktualni Pytannia Humanitarnykh Nauk*, 62(Vol. 2), 261–267.

Skrypnyk, L. (2021). Innovation hubs as an effective component of education modernization. In *Suchasna Vyscha Osvita: Perspektyvni ta Priorytetni Napriamy Naukovoho Doslidzhennia* (pp. 198–201). Alfred Nobel University.

Sorochan, T. (2022). Educational technopark: Innovations for education quality. *Visnyk Natsionalnoi Akademii Pedahohichnykh Nauk Ukrainy*, 4(1), 1–10. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4148>

Sofii, N., & Fedorenko, O. (Eds.). (2024). *Professional teacher communities: Best international practices: Textbook*.

UNESCO. (2025). *Analysis of the needs of Ukrainian institutions of postgraduate teacher education: Analytical brief*.

Yahodnikova, V. (2025). Integration of science and practice in the lifelong teacher education system: Problems and solutions. In V. Bukayev (Ed.), *Pedahohichna Nauka i Osvita u Suchasnomu Vymiri: Problemy ta Perspektyvy Rozvytku* (pp. 122–125).

Yahodnikova, V. (2023). Teacher's professional competence in the face of modern challenges: A scientific-practical aspect. In *Profesiina Kompetentnist Pedahoha: Methodology, Theory, Methods, Practice* (pp. 144–148).

Liubov Zadorozhna,
Candidate of Philosophical Sciences (PhD),
Rector of the Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0006-5797-8204>

Viktoriia Yahodnikova,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor,
Vice-Rector for Scientific-Pedagogical and Innovative Activities
at the Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0001-5050-2189>

Oksana Kuznietsova,
Candidate of Psychology Sciences (PhD), Associate Professor,
Vice-Rector for Scientific, Pedagogical, and Social, Humanitarian Activities
at the Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4240-7004>

Oksana Levchyshena,
Candidate of History Sciences (PhD),
Vice-Rector for Scientific and Pedagogical, and Methodological Activities
at the Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4800-2526>

Mariia Hrynova,
PhD in Education and Pedagogy,
Head of International Cooperation and Innovation Transfer Department
at the Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odesa, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1308-2634>

THE ROLE OF INTERNATIONAL PROJECT ACTIVITIES

IN THE DEVELOPMENT OF AN INNOVATIVE EDUCATIONAL HUB:

THE EXPERIENCE OF THE ODESSA REGIONAL ACADEMY OF IN-SERVICE EDUCATION

Abstract. *The article deals with the applied aspects of the formation of an innovative educational hub on the basis of the Odessa Regional Academy of In-service Education in the context of educational reforms caused by the transition to a humanistic and democratic paradigm of education. The emphasis is placed on the strategic role of educational social partnership within the framework of international project activities as a factor in creating an open, dynamic, multifunctional, innovative educational environment. Modern scientific approaches to the interpretation of the essence of hubs, their functions, classifications, and principles of organization are analyzed. It is substantiated that innovative educational hubs of higher and postgraduate pedagogical education institutions in the context of educational leadership should be considered as a synergy of physical and digital innovation space, resources for professional networking, and practices of educational, scientific, and sociocultural cooperation of various educational stakeholders to implement innovative solutions in the implementation of multi-level educational policy. The content and results of international projects in which the Academy is involved, in particular in the areas of adult education, teacher education, democratic governance, leadership, inclusion, civic education, and digital transformation, are outlined. The key areas, guidelines, and institutional achievements that became the basis for creating a structural and functional model of an innovative educational hub are highlighted. It is noted that international project activity is an organic element of the transformation of higher and postgraduate pedagogical education, ensuring the transfer of innovative technologies of formal and non-formal education in the system of continuing pedagogical education, the formation of an open dynamic multifunctional space of lifelong learning, support and methodological support for the sustainable growth of professional communities of educators in the context of educational change, the development of social partnership and networking of stakeholders in the educational*

innovation eco-economy. It is concluded that the innovative educational hub is an effective tool for implementing regional and state educational policy in the field of continuing teacher education, as well as its integration into the international educational, scientific, and sociocultural space of lifelong learning.

Key words: higher pedagogical education, innovative educational hub, innovative educational environment, international project activity, educational leadership, educational social partnership, educational policy, educational stakeholders, postgraduate pedagogical education, professional communities.

Дата надходження до редакції: 18.08.2025

© Задорожна Л. К., Ягоднікова В. В., Кузнецова О. В., Левчишена О. М., Гриньова М. В., 2025

УДК 373.3:37.091.3:316.6

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).337985](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).337985)

Гончарова Олена Костянтинівна,

методист науково-методичної лабораторії початкової освіти

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія непевної освіти

Одеської обласної ради»,

м.Одеса, Україна

gelenka83@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-4584-1471>

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анотація. У статті комплексно розглядаються методи формування соціальної компетентності учнів початкової школи як ключового аспекту їх особистісного розвитку та соціалізації. Автором проаналізовано педагогічні умови, що забезпечують ефективність соціоорієнтованого навчання, зокрема створення мотивуючого та безпечного освітнього середовища, спрямованого на підтримку соціальних і емоційних потреб молодших школярів. Особливу увагу приділено інтерактивним методикам навчання - рольовим іграм, тренінгам, дискусіям, кейс-методам, а також ігровим та проєктним формам роботи, які активізують пізнавальну діяльність, сприяють розвитку співпраці, емпатії, умінь конструктивного розв'язання конфліктів і формують навички відповідальної поведінки. Рефлексивні вправи, зокрема самоспостереження та аналіз власних соціальних дій, виділено як важливий засіб розвитку рефлексивного компонента компетентності. Значну роль у статті відіграє підкреслення функції вчителя як фасилітатора, що створює підтримуюче середовище, застосовує інноваційні методики, стимулює мотивацію до соціальної взаємодії та забезпечує професійний супровід учнів. Визначено ключові напрями подальших досліджень, пов'язаних із методичним забезпеченням формування соціальної компетентності та удосконаленням професійної підготовки педагогів до реалізації цих завдань у контексті сучасних викликів освітньої системи.

Ключові слова: соціальна компетентність, методи соціоорієнтованого навчання, молодші школярі, початкова школа, інтерактивні методи, педагогічні умови, рефлексія, проєктна діяльність.

Актуальність проблеми формування соціальної компетентності учнів початкової школи зумовлена зростаючими вимогами сучасного суспільства до рівня соціальної зрілості особистості, що виявляється у здатності до ефективної взаємодії, конструктивного розв'язання конфліктів, відповідального прийняття рішень, дотримання морально-етичних норм, розвитку емпатії та співпраці. Зміни, що відбуваються у соціокультурному та освітньому середовищі України, зокрема в умовах військового стану, потребують переосмислення ролі початкової освіти як інституційної основи формування особистісної зрілості дитини.

Початкова школа є першою сходинкою соціалізації учня, де відбувається становлення особистісної ідентичності, формування моделей поведінки та міжособистісної взаємодії. Саме на цьому етапі розвитку дитина засвоює базові соціальні ролі, норми, цінності, що зумовлює необхідність системної й цілеспрямованої діяльності педагога щодо розвитку в учнів соціальної компетентності як інтегральної характеристики особистості.

Нормативно-правові документи, зокрема Закон України «Про освіту», Державний стандарт початкової освіти, Концепція «Нова українська школа», Професійний стандарт учителя початкових класів, акцентують увагу на формуванні ключових компетентностей, серед яких соціальна компетентність посідає чільне місце. Водночас аналіз сучасної освітньої практики свідчить про наявність низки суперечностей між задекларованими вимогами до результатів початкової освіти та недостатньою підготовленістю педагогів до реалізації завдань, пов'язаних із формуванням соціальної компетентності учнів.

Проблема формування соціальної компетентності учнів стала об'єктом досліджень закордонних (М. Еліас, Ф. Луненбург, Д. Баудах тощо) і вітчизняних науковців (Є. Починок, І. Гусейнової, Л. Кулакової, Д. Губаревої тощо).

Мета цієї статті полягає в теоретичному обґрунтуванні сутності соціальної компетентності учнів початкової школи, аналізі чинників і педагогічних умов її формування, а також окресленні практичних підходів до реалізації соціоорієнтованого навчання в освітньому процесі.

У науково-педагогічному дискурсі соціальна компетентність трактується як інтегративна характеристика особистості, що охоплює сукупність знань, соціальних умінь, ціннісних орієнтацій, способів поведінки й досвіду взаємодії, необхідних для успішного функціонування в соціумі. Як підкреслює О. Пометун, компетентність визначає здатність особистості діяти відповідно до набутого досвіду, знань, цінностей, умінь і навичок у змінних життєвих ситуаціях (Пометун, 2021). У цьому контексті важливо звернути увагу на системний аналіз підходів до визначення соціальної компетентності, зокрема у працях, присвячених її структурним елементам, умовам та механізмам формування (Губарева, 2023; Гусейнова, 2022; Кулакова, 2021; Починок, 2022).

У міжнародному науковому середовищі важливими є підходи М. Еліас, який пов'язує соціальну компетентність із розвитком характеру (Elias, 2004); Ф. Луненбург, який досліджує роль шкільного середовища в соціально-емоційному навчанні (Lunenburg, 2011); Д. Баудах, що висвітлює методичну підтримку соціального навчання (Baudah, 2017); а також рекомендації CASEL, що пропонують цілісну модель соціально-емоційного розвитку (CASEL, 2020).

Серед українських дослідників проблеми формування соціальної компетентності молодших школярів ґрунтовно розкрито в працях Є. Починок, І. Гусейнової, Л. Кулакової, Д. Губаревої. Є. Починок у своїх дослідженнях акцентує увагу на формуванні соціальної компетентності через організацію ціннісно орієнтованого освітнього середовища, де особлива роль належить педагогічним умовам, що забезпечують емоційну підтримку, безпеку та довіру між учасниками освітнього процесу (Починок, 2022). І. Гусейнова підкреслює значення використання проєктної діяльності як ефективного засобу розвитку соціальних умінь, зокрема навичок співпраці, комунікації і відповідальності, що реалізуються через спільне розв'язання практичних завдань у групах (Гусейнова, 2022). Л. Кулакова вказує на важливість інтерактивних методів навчання, зокрема рольових ігор, дискусій і тренінгів, які сприяють активізації пізнавальної діяльності учнів, формуванню вмінь вирішувати конфліктні ситуації, проявляти емпатію та толерантність (Кулакова, 2021). Д. Губарева наголошує на моральному вихованні як невід'ємному компоненті соціальної компетентності, що сприяє формуванню у молодших школярів відповідальності за власні вчинки, дотриманню норм етики та соціальних ролей, а також розвитку саморефлексії у контексті соціальних взаємодій (Губарева, 2023).

Таким чином, українські науковці пропонують комплексний підхід до розвитку соціальної компетентності, що поєднує теоретичні засади з практичними рекомендаціями щодо педагогічної діяльності, спрямованої на формування цілісної особистості здатної до ефективної соціальної взаємодії. Відтак, соціальна компетентність учнів початкових класів визначається як багатокомпонентне особистісне утворення, що забезпечує ефективну взаємодію в соціальному середовищі, здатність до саморегуляції поведінки, співпереживання, прийняття соціально значущих рішень. Структура цієї компетентності охоплює такі компоненти:

- **мотиваційно-ціннісний компонент**, що відображає позитивне ставлення до соціальної взаємодії, прагнення бути прийнятим у колективі, дотримання моральних норм;
- **когнітивний компонент**, пов'язаний із засвоєнням знань про правила поведінки, соціальні ролі, механізми взаємодії в суспільстві;
- **поведінково-комунікативний компонент**, що реалізується у вміннях працювати в парі й групі, слухати співрозмовника, висловлювати власну думку, дотримуватися правил спілкування;
- **емоційний компонент**, що виявляється в здатності розпізнавати емоції, співпереживати, регулювати власний емоційний стан;
- **рефлексивний компонент**, який забезпечує здатність дитини оцінювати свої дії у взаємодії, усвідомлювати наслідки поведінки.

Таким чином, соціальна компетентність учнів молодшого шкільного віку є важливою характеристикою особистісного розвитку, формування якої потребує спеціально організованого педагогічного впливу. По-перше, це створення мотивуючого освітнього середовища, в якому кожен учень відчуває себе прийнятим, захищеним, цінним. По-друге, важливою є інтеграція теоретичних знань та практичних дій - навчання має бути наближеним до реального життя, включати моделювання соціальних ситуацій. По-третє, необхідно активно застосовувати інтерактивні методи навчання: рольові ігри, дискусії, кейс-методи, проєктну діяльність. І, нарешті, варто забезпечити системний професійний супровід учителя - менторську підтримку, обмін досвідом, супервізію.

Для реалізації вищезазначених умов доцільно використовувати низку соціоорієнтованих методів та прийомів на уроках, зокрема на уроках інтегрованих курсів «Я досліджую світ», «Українська мова», під час ранкових зустрічей, у позаурочній діяльності.

У практиці роботи з молодшими школярами особливо ефективними виявляються вправи, що мають ігрову форму, спрямовані на розвиток емпатії, рефлексії, вміння працювати в парі, слухати іншого та підтримувати позитивну атмосферу в колективі. Так, у грі «День навпаки» учням пропонують діяти інакше, ніж зазвичай - привітатися по-новому, подякувати інакше, запропонувати допомогу тим, кому не допомагали раніше. Це допомагає вийти за межі звичних моделей поведінки. Цікавою є вправа «Соціальний театр», коли учні розігрують сценки з конфліктами і шукають альтернативні варіанти вирішення - через переговори, компроміс, прохання допомоги.

У розвитку навичок емпатії, розуміння емоцій інших людей особливу роль відіграє моделювання. Так, вправа «У черевиках іншого» сприяє розвитку емоційної чутливості, прийняття іншого та формуванню ненасильницького стилю комунікації. Учням пропонується обрати персонажа з простого опису (наприклад, «дитина, яку не запросили до гри», «новенький у класі», «хтось, хто не впорався із завданням»), а далі - коротко описати, що, ймовірно, відчуває цей персонаж. У парах діти обмінюються думками, після чого учитель пропонує розіграти міні-сценку з можливим підтримувальним діалогом.

Вправа «Невидимий подарунок» ґрунтується на невербальній взаємодії між учнями та розвитку позитивного ставлення до однокласників. Під час вправи учні по черзі передають одне одному уявний подарунок, жестом і мімікою демонструючи, що це за предмет або почуття. Отримувач має відгадати, що саме йому передали, й подякувати. Ця вправа сприяє розвитку емоційної чутливості, спостережливості, а також укріплює атмосферу підтримки в класі. Схожий очікуваний результат має і вправа «Таємний друг», де кожен учень потай допомагає іншому протягом дня, а наприкінці намагається здогадатись, хто був його другом. Це створює ситуацію довіри та позитивного взаємного спілкування.

Для розвитку невербального контакту, усвідомлення значення жесту, погляду, емоційної включеності також варто застосовувати мовчазні практики. Вправа «Хвилина мовчазної дружби» пропонує учням встановити зоровий контакт із кожним із класу, привітати його мовчки - усмішкою, кивком голови або жестом. Попри зовнішню простоту, така взаємодія має глибокий соціально-емоційний вплив: формує відчуття приналежності, прийняття, знижує тривожність, зміцнює емоційні зв'язки між дітьми. А от вправа «Король навшпиньках» сприяє розвитку емоційної уважності, спостережливості, невербального розуміння і командної взаємодії. Вправа передбачає, що один учень «король» протягом 1 хвилини рухається по класу (демонструє міміку, жести), а інші учні рухаються за ним і відтворюють його дії, намагаючись вгадати емоцію. Далі ролі змінюються.

Для розвитку саморефлексії можна використовувати вправу «Мій соціальний компас», яка сприяє усвідомленню власних моральних орієнтирів. Учням пропонують умовну модель компаса з чотирма напрямками - «Я чиню правильно, коли...», «Я шкодую, коли...», «Я радію, коли допомагаю...», «Я хочу стати кращим у...». Діти заповнюють цей компас, словесно або малюнком, обговорюючи результати з сусідом по парті. Такий метод дозволяє м'яко інтегрувати етичне осмислення поведінки в повсякденну шкільну практику.

Вправа «Галерея позитиву», спрямована на підвищення самооцінки та формування позитивного сприйняття іншого. Кожен учень отримує аркуш із власним іменем, який передається по класу - однокласники пишуть коротке побажання, добру характеристику або спогад, пов'язаний із цією дитиною. Наприкінці уроку кожен повертає собі «галерею», сповнену позитивних слів. Цей метод не лише формує навички позитивної соціальної взаємодії, а й сприяє підвищенню емоційного комфорту дитини в класному колективі.

Рефлексивно-естетичний ефект має вправа «Квітка вражень», у якій кожен учень на паперовій пелюстці фіксує свою думку, емоцію або висновок після уроку/заняття - «Я відкрив для себе...», «Я був здивований тим, що...», «Мені сподобалося, коли...». Усі пелюстки прикріплюються до зображення квітки, створюючи спільний образ досвіду, пережитого класом. Такий спосіб фіксації

переживань не тільки завершує навчальну діяльність, а й дозволяє усвідомити її цінність на особистісному рівні.

Важливе значення у формуванні соціальної компетентності молодшого школяра відіграють групові методи, що формують навички співпраці, домовленості, відповідальності за колективне рішення. Зокрема, вправа «Мапа добрих вчинків» передбачає створення учнями у групах візуалізованої мапи дій, які демонструють доброзичливе ставлення до інших. Кожна група отримує аркуш, на якому розміщує умовні «локації»: «Допомога другу», «Чесність», «Спільна справа», «Прощення» тощо. Учні вигадують життєві ситуації для кожної точки маршруту, ілюструючи прикладами поведінки. Така робота стимулює не лише уяву, а й формує зв'язок між моральними поняттями та щоденною поведінкою.

Дискусійні методи дають змогу молодшим школярам осмислити соціальні ситуації з різних позицій. Наприклад, під час вправи «Мій вибір» учні працюють з уявними дилемами: «Ти побачив, як твій друг узяв чужу річ без дозволу. Що ти зробиш?» або «Твій однокласник помилився на уроці, й усі почали сміятися. Як ти вчиниш?». Спочатку учні обговорюють ситуацію в парах або малих групах, далі відбувається загальна розмова з озвученням різних варіантів. Учителю не дає «правильних» відповідей, а підводить до морального вибору через питання: «Як почувалася б людина в цій ситуації?», «Що б ти хотів, аби зробили для тебе?». Таким чином формується здатність до етичного аналізу й рефлексії поведінки. А через вправу «Мій день героя», де учні обирають приклад позитивної поведінки зі свого життя чи поведінки однокласників і малюють комікс або коротку історію на цю тему посилюється відчуття важливості власної участі в соціальному житті спільноти.

Проектні форми сприяють довготривалій соціальній взаємодії. Наприклад, у рамках проекту «Наш код дружби» учні колективно формують цінності, важливі для класу, -повагу, підтримку, чесність - та оформлюють їх у вигляді символічного колажу, гасел або коротких історій. Проект завершується презентацією та взаємним обговоренням. Учні мають змогу не лише заявити про важливе для себе, а й почути інших, домовитися, знайти компроміси, що розвиває діалогічне мислення та відповідальність.

Окрім роботи з учнями, важливої ваги набуває діяльність учителя, пов'язана з формуванням його професійної готовності до сприяння розвитку соціальної компетентності здобувачів освіти. Така готовність розглядається як складне інтегральне утворення, що поєднує когнітивний, емоційно-ціннісний та рефлексивний компоненти. Йдеться, насамперед, про сформованість емпатійного сприйняття, здатність до усвідомлення потреб і переживань дитини, делікатне розуміння її соціального досвіду та взаємодій.

Здатність до рефлексії педагогічної діяльності, самоспостереження й аналізу впливу власних дій на емоційно-соціальний клімат у класі вважається невід'ємною складовою професійної зрілості вчителя. Рефлексивна компетентність, у контексті сучасних досліджень, виступає чинником адаптивності та професійної стійкості педагога в умовах змінного соціального середовища.

Ознайомлення з сучасними методиками формування соціальної компетентності, зокрема інтерактивними, тренінговими, ігровими, проектними технологіями, забезпечує методичну обґрунтованість педагогічних дій. Участь у професійних спільнотах, майстер-класах, фахових вебінарах та тренінгах сприяє не лише підвищенню обізнаності з новітніми підходами, а й формуванню установки на постійний розвиток, обміну досвідом та взаємопідтримку серед колег. Практика міжвідомчої взаємодії, супервізії чи інтервізії у сфері післядипломної педагогічної освіти стає все більш актуальною як інструмент підтримки професійного самозростання педагога.

У фокусі сучасного підходу до професійного розвитку перебуває не лише опанування відповідного методичного інструментарію, а й усвідомлення вчителем значущості формування соціальної компетентності як пріоритетного вектора особистісного становлення учня. Такий підхід забезпечує перехід від нормативної реалізації виховних функцій до внутрішньо мотивованої педагогічної взаємодії, що базується на співпереживанні, рефлексії та партнерстві.

Не менш важливим чинником є залучення батьків до спільної освітньої діяльності, що базується на цінностях довіри, партнерства та взаємної відповідальності. Такий підхід сприяє гармонізації впливів шкільного та сімейного середовищ, забезпечує узгодженість виховних установок, створює передумови для цілісного розвитку особистості дитини.

Практика демонструє ефективність таких форм співпраці, як тематичні батьківсько-дитячі майстер-класи (наприклад, «Школа добрих справ» або «Разом малюємо світ добра»), під час яких батьки та діти разом створюють соціально значущі продукти -постери, плакати, подарунки для військових чи молодших учнів. Проведення круглих столів на теми «Як виховувати відповідальність у дитини» або «Шкільна команда: учень, учитель, батьки» дозволяє виробити спільну позицію щодо принципів соціального виховання, зменшує дистанцію між учасниками освітнього процесу.

Участь батьків у родинно-шкільних проєктах, зокрема таких як «Сімейні традиції нашого краю» чи «Доброчинність починається з дому», дає можливість дітям відчувати підтримку дорослих у значущих справах, посилює усвідомлення соціальної відповідальності. У межах таких проєктів учні можуть брати інтерв'ю в членів родини, готувати сімейні презентації, організовувати благодійні ярмарки або волонтерські ініціативи разом з дорослими.

Тематичні зустрічі за участю представників громадських організацій, психологів і батьків на теми формування ненасильницької комунікації, протидії булінгу, розвитку емоційного інтелекту - не лише інформують, а й об'єднують батьківську й педагогічну спільноти навколо ключових цінностей.

Такий формат взаємодії дозволяє сформувати єдиний виховний простір, у якому дорослі виступають не як контролюючі суб'єкти, а як партнери дитини в її соціальному становленні. У результаті у молодших школярів поступово формується досвід соціальної взаємодії, що ґрунтується на довірі, співпраці, взаємоповазі та готовності до відповідального вибору - як основи соціальної компетентності.

Формування соціальної компетентності учнів початкової школи є актуальним напрямом педагогічної науки, що відповідає потребам сучасного суспільства у соціалізованій, відповідальній особистості. Незважаючи на досягнення у теоретичному обґрунтуванні і методичному забезпеченні цього процесу, існує необхідність подальшого вивчення впливу цифрових технологій та міжкультурної взаємодії на розвиток соціальних умінь молодших школярів. Перспективним є також удосконалення систем професійної підтримки педагогів через супервізію та коучинг, що сприятиме підвищенню адаптивності й ефективності. Крім того, важливо розробити комплексні моделі взаємодії школи, сім'ї та громади, які забезпечать цілісне соціо-виховне середовище для учнів. Наші подальші дослідження будуть зосереджуватися на створенні й апробації інтегрованих програм формування соціальної компетентності учнів з урахуванням сучасних освітніх викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Baudah, D. (2017). *Strategies for teaching students with learning and behavior problems* (9th ed.). Pearson.
- CASEL. (2020). *The CASEL Guide to Schoolwide SEL Essentials*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://casel.org>
- Elias, M. J. (2004). The connection between social-emotional learning and learning disabilities: Implications for intervention. *Learning Disability Quarterly*, 27(1), 53–63. <https://doi.org/10.2307/1593632>
- Lunenburg, F. C. (2011). Social-emotional learning and school success. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 13(1), 1–6. <https://www.nationalforum.com>
- Верховна Рада України. (2017). Закон України «Про освіту» № 2145-VIII від 05.09.2017. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
- Губарева, Д. С. (2023). Моральне виховання як складова соціальної компетентності молодших школярів. *Актуальні проблеми педагогіки*, (5), 45–50. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7867250>
- Гусейнова, І. О. (2022). Проєктна діяльність як засіб розвитку соціальних умінь молодших школярів. *Початкова школа*, (2), 12–16. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-12-16>
- Кулакова, Л. П. (2021). Інтерактивні методи у формуванні соціальної компетентності молодших школярів. *Початкова освіта*, (4), 18–23. <https://doi.org/10.32782/po.2021.4.3>
- Міністерство освіти і науки України. (2016). Концепція «Нова українська школа»: Реформа загальної середньої освіти. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf>
- Міністерство освіти і науки України. (2018). Державний стандарт початкової освіти (Постанова КМУ № 87 від 21.02.2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
- Міністерство освіти і науки України. (2021). Професійний стандарт за професією «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» (Наказ МОН № 273 від 23.03.2021). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0273736-21#Text>
- Пометун, О. І. (2021). Компетентнісний підхід у шкільній освіті: теорія і практика. *Освіта і управління*, 24(3), 10–15. <https://doi.org/10.33216/2219-0341-2021-24-3-10-15>
- Починок, Є. А. (2022). Педагогічні умови формування соціальної компетентності молодших школярів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, (1), 55–61. <https://doi.org/10.32405/2413-1865-2022-1-55-61>

REFERENCE

- Baudah, D. (2017). *Strategies for teaching students with learning and behavior problems* (9th ed.). Pearson.
- CASEL. (2020). *The CASEL Guide to Schoolwide SEL Essentials*. Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://casel.org>
- Elias, M. J. (2004). The connection between social-emotional learning and learning disabilities: Implications for intervention. *Learning Disability Quarterly*, 27(1), 53–63. <https://doi.org/10.2307/1593632>

- Lunenburg, F. C. (2011). Social-emotional learning and school success. *International Journal of Scholarly Academic Intellectual Diversity*, 13(1), 1–6. <https://www.nationalforum.com>
- Verkhovna Rada Ukrainy. (2017). *Zakon Ukrainy «Pro osvitu» № 2145-VIII vid 05.09.2017*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (in Ukrainian).
- Gubarieva, D. S. (2023). Moralne vykhovannia yak skladova sotsialnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv. *Aktualni problemy pedahohiky*, (5), 45–50. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7867250> (in Ukrainian).
- Huseinova, I. O. (2022). Proiektna diialnist yak zasib rozvytku sotsialnykh umin molodshykh shkoliariv. *Pochatkova shkola*, (2), 12–16. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-2-12-16> (in Ukrainian).
- Kulakova, L. P. (2021). Interaktyvni metody u formuvanni sotsialnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv. *Pochatkova osvita*, (4), 18–23. <https://doi.org/10.32782/po.2021.4.3> (in Ukrainian).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2016). *Kontsepsiia «Nova ukrainska shkola»: Reforma zahalnoi serednoi osvity*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Book-ENG.pdf> (in Ukrainian).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2018). *Derzhavnyi standart pochatkovoї osvity* (Postanova KМУ № 87 vid 21.02.2018). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (in Ukrainian).
- Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2021). *Profesijnyi standart za profesiieiu «Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity»* (Nakaz MON № 273 vid 23.03.2021). <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0273736-21#Text> (in Ukrainian).
- Pometun, O. I. (2021). Kompetentnisnyi pidkhid u shkilnii osviti: teoriia i praktyka. *Osvita i upravlinnia*, 24(3), 10–15. <https://doi.org/10.33216/2219-0341-2021-24-3-10-15> (in Ukrainian).
- Pochynok, Ye. A. (2022). Pedahohichni umovy formuvannia sotsialnoi kompetentnosti molodshykh shkoliariv. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoї osvity*, (1), 55–61. <https://doi.org/10.32405/2413-1865-2022-1-55-61> (in Ukrainian).

Olena Honcharova,

Methodologist at the Scientific and Methodological Laboratory of Primary Education
Department of Preschool and Primary Education

Communal Institution of Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

gelenka83@gmail.com

<http://orcid.org/0000-0003-4584-1471>

PRACTICAL ASPECTS OF FORMING SOCIAL COMPETENCE IN YOUNGER SCHOOLCHILDREN

Abstract. The article comprehensively examines the methods of forming social competence in primary school students as a key aspect of their personal development and socialization. The author analyzes the pedagogical conditions that ensure the effectiveness of socio-oriented learning, in particular the creation of a motivating and safe educational environment aimed at supporting the social and emotional needs of younger schoolchildren. Special attention is given to interactive teaching methods -role-playing games, training sessions, discussions, case methods, as well as game- and project-based activities that activate cognitive activity, promote the development of cooperation, empathy, skills for constructive conflict resolution, and foster responsible behavior. Reflective exercises, including self-observation and analysis of one's own social actions, are highlighted as important tools for developing the reflective component of competence. The article emphasizes the role of the teacher as a facilitator who creates a supportive environment, applies innovative methodologies, stimulates motivation for social interaction, and provides professional guidance to students. Key directions for further research are identified, related to the methodological support of social competence formation and the improvement of professional teacher training for implementing these tasks in the context of modern challenges in the education system.

Key words: social competence, socio-oriented learning methods, younger schoolchildren, primary school, interactive methods, pedagogical conditions, reflection, project activities.

Дата надходження до редакції 10.07.2025

© Гончарова О. К., 2025

УДК 371.26:51(477)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).337989](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).337989)

Грабован Ольга Сергіївна,

методист науково-методичної

лабораторії природничо-математичної,

інформатичної та STEM-освіти

кафедри методики викладання і змісту освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти

Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

olya.grabovan@gmail.com<https://orcid.org/0009-0000-2084-8242>

МОНІТОРИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИЯВЛЕННЯ ВТРАТ І РОЗРИВІВ В ВИКЛАДАННІ МАТЕМАТИКИ: ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Анотація. У статті проаналізовано проблеми освітніх втрат та розривів у шкільній математичній освіті України, загострену пандемією COVID-19 та повномасштабною війною. На основі результатів міжнародного дослідження PISA-2022 та національних моніторингових досліджень якості освіти (2023, 2024 рр. для 4-х, 6-х та 8-х класів), виявлено системні чинники, що впливають на успішність учнів. До них належать територіальні, соціально-економічні, гендерні розриви, вплив типу закладу освіти та регіону, а також особливості виконання домашніх завдань. Детально проаналізовано структуру та результати тестів з математики для 6-х та 8-х класів, вказано на найскладніші та найлегші змістові лінії та типи завдань. Підкреслено, що початкова школа (НУШ) навчалася в умовах криз, що впливає на інтерпретацію результатів. Автори виділяють основні причини освітніх втрат та пропонують комплексний підхід до їх подолання, що включає використання новітніх інструментів (наприклад, платформи III для діагностики знань), індивідуалізацію навчання, застосування сучасних педагогічних методів, співпрацю з батьками та створення позитивної навчальної атмосфери. Наголошується на тривалості та системності цього процесу.

Ключові слова: освітні втрати, математична освіта, PISA-2022, державний моніторинг, академічні прогалини, війна, компетентності, якість освіти, методика подолання, цифрові інструменти.

Сучасна система освіти перебуває у стані безперервних трансформацій, зумовлених технологічним прогресом, соціальними змінами та еволюцією педагогічних підходів. Це вимагає від викладачів постійної адаптації та оперативного виявлення неефективних ланок. Зокрема, пандемія COVID-19, а згодом і повномасштабна війна в Україні, суттєво прискорили перехід до дистанційних та змішаних форм навчання. Ці виклики актуалізували нові типи освітніх втрат та освітніх розривів. У контексті цих глобальних та національних викликів, математика посідає фундаментальне місце. Вона є основою для розвитку критичного мислення, навичок розв'язання проблем та співпраці, які є ключовими компетентностями 21 століття. Будь-які втрати у викладанні математики безпосередньо загрожують формуванню цих життєво важливих якостей та обмежують можливості випускників у подальшій освіті та професійній реалізації у таких сферах, як інженерія, ІТ, природничі науки та економіка.

Повномасштабна війна в Україні значно загострила проблему якості освіти, спричинивши безпрецедентні академічні прогалини. Тривалі перерви у навчанні, що є наслідком повітряних тривог та відключень електроенергії, у поєднанні з вимушеним переміщенням учнів та вчителів, психологічним стресом і обмеженим доступом до освітніх ресурсів, негативно вплинули на засвоєння матеріалу. Міністерство освіти і науки України та міжнародні організації вже офіційно констатують ці освітні втрати, які особливо відчутні у предметах, що вимагають системності, зокрема у математиці. Ці виклики безпосередньо вплинули й на проведення міжнародних освітніх досліджень. Зокрема, у 2022 році міжнародне дослідження PISA визначило математику провідною галуззю оцінювання, що підкреслило її ключове значення у сучасному світі. Метою PISA було виміряти рівень математичної грамотності учнів – не просто знання формул, а здатність використовувати математичне мислення для розв'язання реальних життєвих проблем, включно з аналізом даних, поясненням явищ та прогнозуванням. Це є важливою передумовою для формування обґрунтованих висновків та прийняття рішень, необхідних активним громадянам 21 століття.

Проте, повномасштабна війна створила серйозні перешкоди для репрезентативності PISA-2022 в Україні. Вимушене переміщення значної кількості 15-річних підлітків зробило багатьох потенційних учасників недоступними для дослідження, навіть у діючих закладах освіти. Незважаючи на це,

після ретельних консультацій з міжнародними партнерами, уточнення даних та співпраці з місцевими військовими адміністраціями та керівниками освітніх закладів, було ухвалено рішення провести основний етап PISA-2022 там, де це дозволяла безпекова ситуація. У підсумку, до дослідження були залучені заклади з 19 регіонів України, тоді як прифронтові та тимчасово окуповані території – Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська області, а також Автономна Республіка Крим та місто Севастополь – не були охоплені вибіркою.

У математичній галузі в українських учнів найнижчий рівень освітніх втрат серед усіх досліджуваних галузей: якщо порівняти з минулим циклом, ці результати погіршилися на 12 балів. 58% українських учнів досягли базового, другого із шести, рівня математичної грамотності, 32% учнів – рівня 3 і вищих. У галузі математики різниця між Україною і країнами ОЕСР становить приблизно півтора року навчання за стандартами PISA (1 рік навчання = 20 тестових балів) (Державна служба якості освіти України, б.д).

Результати циклу PISA-2022 в Україні виявили низку системних чинників, що суттєво впливають на успішність 15-річного учнівства, особливо у математичній галузі, та поглиблюють освітні прогалини.

По-перше, спостерігається значний територіальний розрив. Учні із сільської місцевості демонструють суттєве відставання від своїх міських однолітків: з математики цей розрив сягає понад чотирих з половиною років навчання, у читанні – майже п'ять, а в природничо-наукових дисциплінах – чотири роки. Ймовірно, це пов'язано з різницею в соціально-економічному статусі учнів. Підтвердженням цього є той факт, що 25% учнів з найнижчим соціально-економічним статусом в Україні майже втричі частіше показують результати з математики нижчі за базовий рівень порівняно з іншими 75% однолітків. (Державна служба якості освіти України, 2024).

По-друге, рівень математичної грамотності тісно корелює з типом закладу освіти. Середній бал з математики у ліцях, гімназіях та спеціалізованих школах становить 457. Це на 23 бали вище, ніж у загальноосвітніх школах та навчально-виховних комплексах, і на 58 балів вище, ніж у технікумах, коледжах та закладах професійної (професійно-технічної) освіти (П(ПТ)О). Учні закладів П(ПТ)О відстають від своїх однолітків з ліцеїв, гімназій та спеціалізованих шкіл приблизно на три роки навчання. Ця тенденція є характерною також для читання та природничо-наукових дисциплін (Державна служба якості освіти України, 2024).

По-третє, PISA-2022 зафіксувала помітний гендерний розрив. Хлопці випереджають дівчат з математики на 10 балів, тоді як дівчата демонструють кращі результати у читанні (на 23 бали, що дорівнює понад року навчання). У природничо-науковій галузі значних гендерних відмінностей не виявлено (Державна служба якості освіти України, 2024).

Дослідження також надало цікаві спостереження щодо домашніх завдань: українські учні витрачають найбільше часу на виконання домашніх завдань з математики порівняно з референтними країнами – кожен третій присвячує цьому годину або більше щодня. При цьому найгірші результати показують як ті учні, що витрачають на домашнє завдання менше 30 хвилин, так і ті, хто присвячує йому понад 3 години на день.

Позитивним аспектом дослідження стало суттєве зниження рівня булінгу (на 7,6 відсоткових пунктів) порівняно з 2018 роком, що, ймовірно, пов'язано з тимчасовим закриттям закладів освіти та переходом на дистанційне навчання.

Загалом, результати PISA-2022 виявилися нижчими за показники попереднього циклу, що було очікувано. Цю динаміку можна пояснити сукупним впливом глобальних викликів, пов'язаних з пандемією COVID-19, та, особливо, повномасштабним вторгненням в Україну.

Якщо міжнародні дослідження, як-от PISA, виконують роль діагностичного зрізу, що виявляє поточний стан освітньої системи, то державний моніторинг є механізмом безперервного спостереження, аналізу та коригування її функціонування. Результати циклу PISA-2022 в Україні слугують чітким сигналом про глибокі системні проблеми, особливо у вітчизняній математичній освіті, і вказують на гостру необхідність розробки та впровадження постійно діючого механізму. Цей механізм має бути здатним не лише фіксувати наявні проблеми, а й забезпечувати їх системний аналіз, стаючи надійною основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

В умовах безпрецедентних викликів, зумовлених пандемією та повномасштабним вторгненням – які, як підтвердили дані PISA-2022, призвели до значних освітніх втрат – формування ефективної системи управління якістю освіти на національному рівні набуває критичної важливості. Така система повинна бути здатною оперативно виявляти проблеми, реагувати на них, коригувати освітні процеси та забезпечувати їхній сталий розвиток. Тому Державна служба якості освіти України спільно з Міністерством освіти і науки України, Українським інститутом розвитку освіти, Інститутом освітньої аналітики та за підтримки проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe) провели моніторингове дослідження якості освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану,

дозволяючи отримувати об'єктивну інформацію про стан освітньої галузі та оцінювати ефективність вжитих заходів для подолання освітніх втрат та розривів. Проведення загальнодержавного моніторингового дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану було ініційоване Міністерством освіти і науки України та Державною службою якості освіти для визначення та відстеження результатів навчання з української мови та математики (алгебри та геометрії) учнів та учениць 6 та 8 класів (Український центр оцінювання якості освіти, б.д.).

Моніторингове дослідження проводиться поетапно протягом трьох років: перший етап – у травні 2023 року; другий етап – у травні 2024 року; третій етап – у травні 2025 року.

Моніторинг знань учнів 6,8 класів з математики та української мови 2023 року проходив в форматі тестування на освітній платформі «Всеукраїнської школи онлайн» очно, дистанційно та у змішаному форматі. Врахована кількість учасників чиї данні було враховано для аналізу з математики 6-й клас – 4579, 8-й клас – 4463, з української мови 6-й клас – 4448, 8-й клас – 4415. Завдання для учнів/учениць 6-х класів було розроблено на основі Державного стандарту базової середньої освіти (2020 р.), для учнів 8-х класів – на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (2011р.).

Рівень навчальних досягнень учнів 8-х та 6-х класів за 4-рівневою шкалою, прийнятою в моніторинговому дослідженні з математики вказує на те, що переважна більшість учасників тестування отримали результати середнього рівня (Міністерство освіти і науки України, б.д.).

Найскладнішими з [математики](#) для шестикласників були завдання, що стосувалися основ геометрії, – «Геометричні фігури та геометричні величини». Для восьмикласників найскладнішими з математики виявилися завдання з розділу «Рівняння та нерівності». Результати моніторингу також продемонстрували, що молодші учні (шестикласники) менш стійкі до різних чинників, які можуть впливати на результати навчання, ніж старші (восьмикласники). Разом з тим учні, які навчаються в міських школах, показують вищі середні результати, ніж учнівство у сільській місцевості. З математики різниця в успішності більша. Моніторинг також показав, що вплив на успішність учнів має регіон, де розташований заклад освіти: учні, які навчаються в столичних закладах освіти, а також на сході країни, досягли вищих результатів порівняно з ровесниками з інших регіонів. Учнівство з південного регіону показало нижчі результати виконання тестів. Окремо варто наголосити, що учні, які вдома виконують домашні завдання (до 30 хв. або до 1 год.), продемонстрували кращі результати, ніж їхні ровесники, які взагалі не працюють удома (Міністерство освіти і науки України, б.д.).

У 2023 році моніторингове дослідження, спрямоване на оцінку якості освіти, було успішно реалізовано завдяки спільній співпраці ключових освітніх інституцій України. Державна служба якості освіти та її територіальні органи забезпечували загальну координацію, комунікацію із закладами, організацію тестування та формування баз даних. Інститут освітньої аналітики відповідав за формування репрезентативної вибірки, а Український інститут розвитку освіти надавав технологічну підтримку, забезпечивши проведення тестування на платформі «Всеукраїнська школа онлайн». Діагностичні матеріали (тести з української мови та математики для 6-х та 8-х класів), а також аналіз даних та підготовка звіту, були розроблені за підтримки проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe). Участь також брала Команда підтримки реформи Міністерства освіти і науки України. Зміст тестів з математики (алгебри/геометрії) та української мови повністю відповідав чинним навчальним програмам, розробленим на основі Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти.

У 2024 році моніторингове дослідження було реалізоване спільними зусиллями Державної служби якості освіти та її територіальних органів (розробили діагностичні матеріали (тести) з української мови та математики для учнів 6-х та 8-х класів, здійснювали загальну координацію проведення моніторингу, комунікували із закладами освіти, організовували тестування, формували бази результатів тестування, провели аналіз даних і підготували звіт), Інституту освітньої аналітики (сформували репрезентативну вибірку учасників тестування), Українського інституту розвитку освіти (забезпечили проведення тестування на освітній платформі «Всеукраїнська школа онлайн») (Шелест, б.д.).

У 2024 році Український центр оцінювання якості освіти представив результати третього циклу загальнодержавного зовнішнього моніторингу якості початкової освіти (ЗЗМЯПО). Це дослідження охопило 10 904 учні 4-х класів з 407 закладів освіти у 20 регіонах України, за винятком Донецької, Луганської, Запорізької, Харківської, Херсонської областей, АР Крим та м. Севастополя.

Вперше у цьому моніторингу взяли участь учні, які пройшли весь початковий освітній шлях (з 1-го по 4-й клас) в умовах безперервних криз – спершу пандемії COVID-19, а згодом повномасштабної війни. Тому використання цих результатів для прямої оцінки реформи Нової української школи (НУШ) без урахування екстремальних умов навчання є некоректним.

Незважаючи на складні обставини, моніторинг виявив позитивну динаміку у сформованості математичної компетентності четвертокласників: 85,4% учнів подолали базовий поріг, що є покращенням

порівняно з 2021 роком (83,9%), хоча й дещо нижче рівня 2018 року (86,6%). Середній бал з математики також зріс до 201,8 (у порівнянні з 199,9 у 2021 році).

Для ефективної реалізації мети та завдань моніторингового дослідження було розроблено комплексний інструментарій, що включав тестові завдання та анкети. З метою забезпечення порівнянності результатів моніторингу 2023 та 2024 років, розроблені комплекти тестових завдань були ідентичними за структурою, тривалістю проходження, розподілом за змістовими лініями та когнітивними рівнями, формою та системою нарахування балів, а також за експертною оцінкою складності. Важливо зазначити, що авторський склад розробників тестів у 2024 році залишився незмінним.

Тестові завдання 2024 року для учнів 8-х класів, як і у попередньому році, відповідали положенням чинних навчальних програм з математики та української мови для 7-х та 8-х класів, розроблених на основі Державного стандарту базової середньої освіти (2011 року). Однак, враховуючи, що у 2023/2024 навчальному році учні 6-х класів вже навчалися за новими програмами, що ґрунтуються на Державному стандарті базової середньої освіти (2020 року), при розробленні інструментарію оцінювання для цієї категорії були внесені відповідні зміни. Це стосувалося, зокрема, перейменування змістових ліній з математики: «Геометричні фігури і геометричні величини» тепер називається «Геометрія і вимірювання геометричних величин», а «Робота з даними» – «Дані і статистика». При цьому змістове наповнення завдань у цих лініях для 2023 та 2024 років зберегло свою ідентичність.

Тест з математики для 6-х класів був розділений на два субтести, кожен з яких містив 9 тестових завдань та відводив 30 хвилин на виконання. Загалом, тест включав 18 завдань різних форм, а сукупний час на їх виконання становив 60 хвилин. Максимально можливий бал за правильне виконання всіх завдань – 26. Субтест 1 охоплював змістові лінії «Числа і вирази: звичайні дроби», «Геометрія і вимірювання геометричних величин» та «Дані і статистика». Субтест 2 був присвячений «Числам і виразам: раціональні числа» та «Рівнянням і нерівностям».

Аналіз результатів тестування виявив значні відмінності у рівні засвоєння матеріалу учнями 6-х класів за змістовими лініями. Найкраще учні впоралися із завданнями зі змістової лінії «Дані і статистика», яка, за результатами дослідження, виявилася найлегшою для учасників. Також успішним виявилася завдання про перетворення дробів з лінії «Числа і вирази». Натомість, найбільші труднощі викликали завдання з «Геометрії і вимірювання геометричних величин», яка, як група завдань, виявилася найскладнішою для шестикласників. Значні проблеми також спостерігалися із задачею зі змістової лінії «Рівняння і нерівності», що вимагала складання та розв'язання рівняння для вирішення життєвої ситуації (покупки та знижки). Загалом, майже половина завдань тесту виявилися складними для шестикласників, що контрастує з експертною оцінкою розробників, які вважали більшість завдань оптимальними за рівнем складності.

Тест з математики для 8-х класів був структурований у три субтести загальною тривалістю 100 хвилин та максимальною кількістю 46 тестових балів за 34 завдання різних форм. Субтест 1 «Алгебра. Рівняння і системи рівнянь» включав 9 завдань (30 хвилин), Субтест 2 «Алгебра. Числа і вирази, функції» – 12 завдань (30 хвилин), а Субтест 3 «Геометрія» – 13 завдань (40 хвилин).

Аналіз результатів показав, що найлегшим для восьмикласників виявилася завдання зі змістової лінії «Геометричні фігури і геометричні величини», що вимагало розпізнавання геометричної фігури. Водночас, найбільші труднощі викликало завдання змістової лінії «Рівняння та нерівності», пов'язане з розв'язанням задачі реального змісту щодо продуктивності праці. Загалом, найуспішнішою для виконання виявилася група завдань змістової лінії «Числа і вирази», а найскладнішою – «Рівняння і нерівності».

Зокрема, у змістовій лінії «Числа і вирази» найлегшим було обчислення значення виразу з коренем, а найскладнішим – перетворення та обчислення значення виразу. У лінії «Рівняння і нерівності» учні краще впоралися з розв'язанням неповного квадратного рівняння, але значні труднощі викликало завдання на розв'язання реальної задачі про продуктивність праці. Завдання на читання графіка функції було найлегшим у змістовій лінії «Функції», тоді як визначення значення змінної з формули з використанням даних графіка виявилася найскладнішим. Щодо «Геометричних фігур і геометричних величин», найпростішим було розпізнавання фігури, а найскладнішим – обчислення площі трапеції з використанням властивостей геометричних фігур.

Важливо зазначити, що як за статистичними даними, так і за експертною оцінкою розробників, більшість завдань тесту були оптимального рівня складності.

Причинами виникнення освітніх втрат є пандемія, війна, індивідуальні особливості дітей, складність математичного матеріалу, відсутність належної матеріально-технічної підтримки, ущільнення годин через часті повітряні тривоги.

Подолання навчальних втрат – це комплексний процес, який вимагає систематичного підходу та індивідуалізації навчання. Використання новітніх інструментів дає можливість виявити та надолужити освітні втрати сьогодні, наприклад сайт «Штучний інтелект, що визначає рівень знань». Цей сайт було розроблено за сприяння Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) та за фінансової підтримки Глобального партнерства заради освіти (GPE). Асоціація інноваційної та цифрової освіти забезпечує подальше управління, наповнення та використання сайту, несучи повну відповідальність за всі подальші дії, які пов'язані з ним. Там представлено Алгебру, Геометрію, Історію України, Українську мову та фізику. Індивідуалізація навчання полягає в адаптації навчального матеріалу для різних категорій учнів. Сучасні методи навчання: Проблемне навчання, проєктна діяльність, ігрові методи, використання ІКТ технологій. Співпраця з батьками також є одним з важливих аспектів в подоланні освітніх втрат адже це дає змогу контролювати учнівський поступ. Безпосередньо важливою є і позитивна навчальна атмосфера це і підтримка та заохочення учнів, зв'язок математики з реальним життям. Важливо пам'ятати, що подолання навчальних втрат – це тривалий процес, який вимагає систематичної роботи та індивідуального підходу до кожного учня.

Таким чином, освітні втрати у викладанні математики є наслідком комплексу чинників, серед яких: пандемія COVID-19, повномасштабна війна, індивідуальні особливості учнів, складність самого математичного матеріалу, недостатня матеріально-технічна забезпеченість закладів освіти, а також ущільнення навчальних годин через часті повітряні тривоги.

Ефективне подолання цих втрат є комплексним завданням, що вимагає системної роботи та індивідуалізації освітнього процесу. Сучасні цифрові інструменти, зокрема платформа «Штучний інтелект, що визначає рівень знань», розроблена за сприяння ЮНІСЕФ та фінансової підтримки GPE (подальше управління здійснює Асоціація інноваційної та цифрової освіти), відіграють важливу роль у діагностиці та компенсації прогалин з ключових предметів, включаючи алгебру та геометрію.

Основними шляхами подолання є: індивідуалізація та диференціація навчального матеріалу, впровадження інноваційних методів навчання (проблемне, проєктне, ігрове, ІКТ), активна співпраця з батьками для підтримки прогресу учнів та створення сприятливої, заохочувальної навчальної атмосфери, що демонструє практичну цінність математики. Цей процес є довготривалим і вимагає постійної, цілеспрямованої роботи. Важливо пам'ятати, що подолання втрат – це тривалий і систематичний процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Державна служба якості освіти України. (б.д.). *Загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану.* URL:https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/Rezultati_monitoringu_Testuvannya_uchniv_6_8_klasiv_matematika_ukrainska_mova_SQE-SURGe_2023.pdf

Державна служба якості освіти України. (2024). *Загальнодержавне моніторингове дослідження якості освіти у закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану. Звіт за результатами моніторингу.* URL:https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/ZVIT_Test_uchni_6i8kl_SQE-may2024_pres09.10.2024web.pdf

Державна служба якості освіти України. (б.д.). *Державна служба якості освіти спільно з МОН України проведуть моніторингове дослідження якості освіти в умовах воєнного стану.* URL:<https://sqe.gov.ua/derzhavna-sluzhba-iakosti-osviti-spiln/>

Міністерство освіти і науки України. (б.д.). *Результати міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022.* URL:<https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-iakosti-osviti-pisa-2022>

Міністерство освіти і науки України. (б.д.). *Що показав моніторинг якості початкової освіти у 2024 році: основні результати.* URL:<https://mon.gov.ua/news/shcho-pokazav-monitorynh-iakosti-pochatkovoi-osvity-u-2024-rotsi-osnovni-rezultaty>

Український центр оцінювання якості освіти. (б.д.). *Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022.* URL:http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczionalnyj-zvit_povnyj.pdf

Шелест, Н. (б.д.). *Більшість учнів 6-х і 8-х класів виконали тести на «середньому» рівні з математики та української мови: результати першого року моніторингового дослідження.* Державна служба якості освіти. URL:<https://sqe.gov.ua/bilshist-uchniv-6-kh-i-8-kh-klasiv-vikonali/>

REFERENCES

Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. (b.d.). *Zahalnoderzhavne monitorynhove doslidzhennia yakosti osvity u zakladakh zahalnoi serednoi osvity v umovakh voiennoho stanu*. URL:https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08/Rezultati_monitoringu_Testuvannya_uchniv_6_8_klasiv_matematika_ukrainska_mov_a_SQE-SURGe_2023.pdf

Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. (2024). *Zahalnoderzhavne monitorynhove doslidzhennia yakosti osvity u zakladakh zahalnoi serednoi osvity v umovakh voiennoho stanu. Zvit za rezultatamy monitorynhu*. URL:https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2024/10/ZVIT_Test_uchni_6i8kl_SQE-may2024_pres09.10.2024web.pdf

Derzhavna sluzhba yakosti osvity Ukrainy. (b.d.). *Derzhavna sluzhba yakosti osvity spilno z MON Ukrainy provedut monitorynhove doslidzhennia yakosti osvity v umovakh voiennoho stanu*. URL:<https://sqe.gov.ua/derzhavna-sluzhba-iakosti-osviti-spiln/>

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (b.d.). *Rezultaty mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2022*. URL:<https://mon.gov.ua/news/rezultati-mizhnarodnogo-doslidzhennya-iakosti-osviti-pisa-2022>

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (b.d.). *Shcho pokazav monitorynh yakosti pochatkovoї osvity u 2024 rotsi: osnovni rezultaty*. URL:<https://mon.gov.ua/news/shcho-pokazav-monitorynh-iakosti-pochatkovoї-osvity-u-2024-rotsi-osnovni-rezultaty>

Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity. (b.d.). *Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2022*. URL:http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczionalnyj-zvit_povnyj.pdf

Shelest, N. (b.d.). *Bilshist uchniv 6-kh i 8-kh klasiv vykonaly testy na «serednomu» rivni z matematyky ta ukrainskoї movy: rezultaty pershoho roku monitorynhovoho doslidzhennia*. Derzhavna sluzhba yakosti osvity. URL:<https://sqe.gov.ua/bilshist-uchniv-6-kh-i-8-kh-klasiv-vikonali/>

Olga Grabovan,

methodologist of the scientific and methodological

laboratory of natural sciences,

informatics and STEM education

of the department of teaching methods and educational content

of Odessa Regional Academy of In-Service Education,

Odessa, Ukraine

olya.grabovan@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-2084-8242>

MONITORING AS A TOOL FOR DETECT LOSSES AND DISADVANTAGES IN TEACHING MATHEMATICS: WAYS TO OVERCOME

Abstract. The article analyzes the problems of learning losses and gaps in Ukrainian school mathematics education, exacerbated by the COVID-19 pandemic and the full-scale war. Based on the results of the international PISA-2022 study and national educational quality monitoring surveys (2023, 2024 for 4th, 6th, and 8th grades), systemic factors influencing student achievement are identified. These include territorial, socioeconomic, and gender disparities, the impact of educational institution type and region, and homework habits. The structure and results of mathematics tests for 6th and 8th grades are analyzed in detail, highlighting the most challenging and easiest content areas and task types. It is emphasized that primary schools (NUS) operated under crisis conditions, affecting the interpretation of results. The authors identify the main causes of educational losses and propose a comprehensive approach to overcoming them, which includes the use of innovative tools (e.g., AI platforms for knowledge assessment), individualized learning, application of modern pedagogical methods, cooperation with parents, and creation of a positive learning environment. The long-term and systemic nature of this process is underscored.

Key words: educational losses, mathematics education, PISA-2022, state monitoring, academic gaps, war, competencies, quality of education, overcoming methods, digital tools.

Дата надходження до редакції 11.07.2025

© Грабован О. С., 2025

УДК 37.091.3:37.013

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).337991](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).337991)

Ліненко Олена Василівна,
методист Центру освітніх ініціатив
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти»
Одеської обласної ради»
Одеса, Україна
e.oknen@gmail.com

Сасенко Людмила Іванівна,
кандидат історичних наук,
завідувачка науково-педагогічної бібліотеки
КЗВО «Одеська академія
неперервної освіти Одеської обласної ради»
<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>
Одеса, Україна

СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ОДЕСЬКОЇ АКАДЕМІЇ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ : 1950-1990 РОКИ (продовження).

Анотація. У статті розглянуто історію Одеського інституту удосконалення вчителів (ОІУВ) з 1950-х по 1990-ті роки. Діяльність інституту, починаючи з керівництва Тодора Васильовича Жарченка (1959 р.) та Ганни Яківни Євдошенко (1974 р.), була спрямована на впровадження шкільних реформ та підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. Інститут сприяв популяризації передового досвіду, зокрема роботи вчителя-новатора Миколи Петровича Гузика, який створив першу в Україні авторську школу. ОІУВ також відіграв ключову роль у впровадженні реформ 1980-х років, зокрема, перепідготовці вчителів для навчання шестирічних дітей та викладання інформатики. У становленні незалежної України інститут допомагав формувати нове педагогічне мислення та національно-культурне відродження школи

Ключові слова: педагогічний досвід, Одеський інститут удосконалення вчителів (ОІУВ), Одеська академія неперервної освіти.

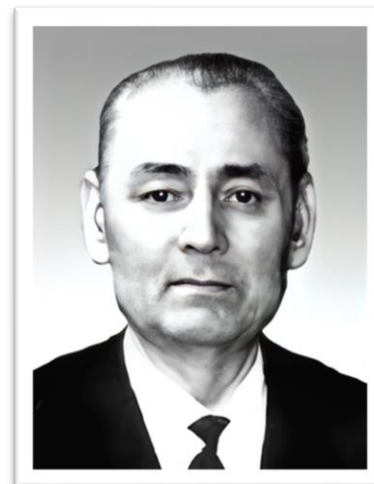
У другій половині 1950-х – на початку 1960-х років в Україні відбувався інтенсивний процес шкільних реформ. Перед працівниками масових шкіл урядом республіки поставлено важливе завдання – максимально зблизити навчально-виховну роботу з життям.

Новий етап в діяльності Одеського інституту удосконалення вчителів (ОІУВ) розпочався з прийняттям у квітні 1959 році Верховною Радою України Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про дальший розвиток освіти в УРСР» (Фурсенко, 1999).

Роботу з об'єднання зусиль педагогічного колективу, спрямовану на виконання вимог цього Закону, очолив Тодор Васильович Жарченко, якого у квітні 1959 року було призначено директором ОІУВ. Тодор Васильович добре знав стан освіти в області, її потреби та напрямки вирішення складних завдань, що стояли перед фахівцями інституту. Одещина розпочала перебудову системи середньої освіти відповідно до закону, який передбачав поєднання навчання з виробничою працею та впровадження обов'язкової восьмирічної освіти. У ці роки інститут здійснював перепідготовку вчителів для роботи за новими програмами. Перед інститутом постало питання про впровадження в практику роботи вчителів інших форм роботи: лабораторно-практичних занять, дослідів з біології, хімії, екскурсій на виробництво та ін.

Інститут активно сприяв впровадженню сучасного змісту та нових форм підвищення кваліфікації вчителів, а також допомагав вчителям у пошуку нових ідей та педагогічної методики.

У 1960-1970-ті роки, на тлі зростання технологій та освітніх реформ, інститут розвивався разом з освітою. Одним із основних напрямів діяльності ОІУВ було надання методичної допомоги методкабінетам в організації методичної роботи, підготовці методичних рекомендацій, виявленню, і розповсюдженню передового педагогічного досвіду, самоосвіти педагогічних кадрів була спрямована на підвищення якості знань учнів, удосконалення

педагогічної майстерності вчителів.

Основними формами методичної роботи було обговорення доповідей з досвіду роботи, проведення відкритих уроків, організація практичних занять з питань проведення лабораторних і практичних робіт, надання консультацій тощо. Особливий наголос в роботі предметних і методичних комісій ставився на опрацювання питань науково-теоретичного і психолого-педагогічного характеру.

Робота в інституті значно активізувалася з призначенням в квітні 1974 року на посаду директора Ганни Яківни Євдошенко (Фролова, 2009). Посилюється увага до аналітичного підходу щодо визначення змісту підвищення кваліфікації педагогічних кадрів. З'явилася можливість забезпечити вивчення і впровадження в практику роботи кращого педагогічного досвіду. У 1979 році ОІУВ представив на виставці досягнень народного господарства України 8 об'єктів. У тому числі – досвід роботи вчителя Ананьївської середньої школи №2 Миколи Петровича Гузика. У січні 1980 року виконком Одеської обласної Ради народних депутатів на одному із своїх засідань розглянув питання «Про стан впровадження передового педагогічного досвіду в школах області», а вже в листопаді до картотеки Центрального

інституту удосконалення вчителів було занесено 58 об'єктів передового педагогічного досвіду.

Гузик Микола Петрович (1941-1921) – народний вчитель України, кандидат педагогічних наук, член-кореспондент НАПН України, член Союзу вчителів України. Перша в Україні авторська школа була створена в місті Южне Одеської області зусиллями М. П. Гузика. Заснуванню її передувала перемога автора – вчителя-новатора на Всеукраїнському конкурсі на найкращий проєкт загальноосвітньої школи СРСР, який організували Державний комітет з народної освіти СРСР разом з Академією педагогічних наук СРСР. Саме 1988 року авторська школа М. П. Гузика, на базі Юженської середньої школи № 2, стала

експериментальною школою Всеукраїнського рівня з проблем організації диференційованого особистісно орієнтованого навчання, розвитку та виховання школярів. Він реалізовував на практиці особливу дидактично-методичну систему та оригінальну модель школи-комплексу, в основі яких особистісно-орієнтована система шкільної освіти (комбінована система організації навчально-виховного процесу М. П. Гузика; 1977-1989).

Спираючись на багаторічні дослідження, М. П. Гузик визначив базові типи природних ключових задатків ведучого таланту дитини, в межах яких можна сформувати відповідні види конкретних талантів, якщо спеціально спрямувати шкільну освіту учня на їх своєчасне виявлення, повну реалізацію у процесі навчання, розвитку і виховання, а також ефективне постійне удосконалення таланту в повсякденній освітньо-виховній діяльності.

М. П. Гузик з педагогами колективу, 1988 рік

У складі Авторської школи – багатoproфiльна триpiвнева академiчна школа; багатoproфiльна дитяча школа мистецтв; багатoproфiльна триpiвнева спортивна школа високих спортивних досягнень i шкiльний Центр духовного виховання учнiв. Також, для вирiшення педагогiчних завдань школа об'єднує навколо себе всi освiтнi, культурнi, спортивнi, виробничi та iншi майданчики м. Южне для органiзацiї певних навчально-виховних заходiв.

Будiвля «Авторської школи М. П. Гузика», Одеська область, м. Южне, вул. Хiмiкiв, 10-А

На початку 80-х рокiв на Одещинi педагогiчний досвiд зароджувався в усiх напрямках педагогiчної дiяльностi, тому в той час в Одесi було проведено низку Всесоюзних та Всеукраїнських заходiв. Так, у травнi 1982 року вiдбулася Всесоюзна конференцiя з питань шкiльного туризму.

Матерiали передового педагогiчного досвiду проведення урокiв з фiзкультури, органiзацiї з фiзичного виховання та позакласної роботи узагальнювалися в методичних рекомендацiях, буклетах, брошурах, альбомах та iн. Колектив ОIУВ за активну роботу по узагальненню передового педагогiчного досвiду та його популяризацiї був нагороджений грамотою ВДНГ України. Оригiнальною формою роботи з популяризацiї передового педагогiчного досвiду були «панорами творчих урокiв».

У 1984 році були прийняті постанови органiв державної виконавчої влади про реформу загальноосвiтньої школи. Методичне забезпечення реформи було покладено на ОIУВ. Інститут удосконалював органiзацiйну структуру й методи методичної роботи. Активiзував пошуки ефективних форм органiзацiї курсової перепiдготовки, що вiдповiдало новому етапу розвитку народної освiти. Інститут проводив активну роботу з молодими вчителями, зверталася увага на психологiчну перебудову дiяльностi вчителiв в умовах реформи школи. На курсах i семiнарах практикувалися активнi методи навчання: моделювання педагогiчних ситуацiй, проблемний пiдхiд на семiнарських i практичних занять, рольовi iгри. Перед освiтянами областi виступали вчителi-новатори В. Ф. Шаталов, С. Ф. Лисенкова, Є. М. Iльiн. Особливим успiхом користувалися виступи доктора педагогiчних наук М. М. Поташника (Фурсенко та iн., 2009).

У 1986 році впровадження положень нової освiтньої реформи почалося з перепiдготовки вчителiв початкової школи для навчання дiтей 6-рiчного вiку та пiдготовки педагогiв, якi мали викладати новий предмет – основи iнформатики та обчислюваної технiки. На курсах i семiнарах практикувалися активнi методи навчання: моделювання педагогiчних ситуацiй, проблемний пiдхiд на семiнарських i практичних занять, рольовi iгри. У 1986 році в ОIУВ було засновано двi кафедри – педагогiки та психологiї, методики вивчення гуманiтарних дисциплiн. 1 сiчня 1987 року – створена Вчена рада закладу.

У 1989 році було укладено першу мiжнародну угоду про спiвпрацю з Варненським УПВК. Вчителi болгарської мови та лiтератури Одещини почали проходити навчальнi курси в Болгарiї.

У 1990-тi роки вперше були проведенi, районнi та обласнi конкурси «Учитель року», а в закладах освiти – олімпіади юних фiлологiв. Крім того, удосконалюється робота iз зарубiжними закладами освiти, пiдвищується роль кафедр в роботi щодо впровадження в практику кращого педагогiчного досвiду. Започатковано роботу щодо обмiну iдеями удосконалення, навчально-методичної роботи серед слухачiв курсiв пiдвищення квалiфiкацiї педагогiчних працiвникiв, удосконалення форм i методiв роботи з учнями закладiв освiти. Розроблено навчальнi плани пiдвищення квалiфiкацiї майже для всiх категорiй працiвникiв з урахуванням сучасних досягнень психолого-педагогiчної науки та перспективного досвiду.

У становленнi та розвитку української нацiональної школи в областi на зорi незалежностi важливе мiсце займала дiяльнiсть Одеського iнституту удосконалення учителiв з пiдвищення квалiфiкацiї педагогiчних кадрiв (нинi – КЗВО «Одеська академiя неперервної освiти Одеської обласної ради»). Курси стали доброю трибуною формування в учителiв нового мислення, удосконалення професiйної та методичної майстерностi педагогiв, сприяли поглибленню знань з iсторiї своєї краiни, нацiонально-культурного відродження школи, впровадження в практику кращих народних традицiй, звичаїв, обрядiв, свят. Iсторiя становлення системи пiдвищення квалiфiкацiї учителiв в Україні досить складна, сповнена протирiч, злетiв i втрат, як i iсторiя української державностi.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Фурсенко Л. І. (1999) Одеський інститут удосконалення вчителів : Сторінками історії. *Наша школа*. №5. С. 10
- Хронологія розвитку діяльності Одеського інституту удосконалення вчителів / Л. І. Фурсенко, Р. І. Нікітенко, С. Г. Здрагат. (2009). *Наша школа*. №5. С. 16-20.
- Фролова С. І. (2009) Спогади про минуле та роздуми про сьогодення. *Наша школа*. №5. С. 21.

REFERENCES

- Fursenko L. I. (1999) Odessa Institute of Teacher Training: Through the Pages of History. *Our School*. No. 5. P. 10
- Chronology of the Development of the Odessa Institute of Teacher Training / L. I. Fursenko, R. I. Nikitenko, S. G. Zdragat. (2009). *Our School*. No. 5. P. 16-20.
- Frolova S. I. (2009) Memories of the Past and Reflections on the Present. *Our School*. No. 5. P. 21.

Olena Linenko,

methodologist of the Center for Educational Initiatives
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine
e.oknen@gmail.com

Liudmyla Saienko,

candidate of historical sciences head
of the scientific and pedagogical library
Odessa Regional Academy of In-Service Education,
Odesa, Ukraine

<https://orcid.org/0009-0007-7309-7367>

**PAGES OF THE HISTORY OF THE ODESSA REGIONAL ACADEMY OF IN-SERVICE
EDUCATION : 1950-1990 (CONTINUATION)**

Abstract. This article reviews the history of the Odesa Institute of Teacher Training (OIUV) from the 1950s to the 1990s. The institute's activities, starting under the leadership of Todor Vasilyevich Zharchenko (1959) and Hanna Yakivna Yevdoshenko (1974), were aimed at implementing school reforms and improving teacher qualifications. The institute helped popularize advanced practices, particularly the work of innovative teacher Mykola Petrovych Huzyk, who created Ukraine's first specialized school. The OIUV also played a key role in implementing 1980s reforms, including retraining teachers to teach six-year-olds and new computer science courses. During the formation of an independent Ukraine, the institute helped to shape new pedagogical thinking and the national-cultural revival of the school system.

Key words: pedagogical experience, Odesa Institute of Teacher Training (OIUV), Odessa Regional Academy of In-Service Education.

Дата надходження до редакції 29.06.2025

©Ліненко О. В., Саєнко Л. І., 2025

УДК 3733.3.016:004(045)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).337993](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).337993)

Михайлова Любов Михайлівна,

методист науково-методичної

лабораторії початкової освіти,

кафедри дошкільної і початкової освіти

КЗВО «Одеська академія неперервної освіти

Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ ДЛЯ ТВОРЧОСТІ ТА НАВЧАННЯ

Анотація. У статті розкрито питання щодо актуальності використання цифрових технологій на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі. Проаналізовано ряд наукових досліджень з питань впровадження цифрових технологій в освітній процес, важливість і ефективність їх застосування, розробки методик використання, а головне їх вплив на якість освіти та розвиток здобувачів освіти. Вказано що, вчитель який викладає сучасний урок образотворчого мистецтва повинен володіти знаннями та вміннями користуватися сучасним художнім інструментарієм цифрових ресурсів, застосовувати інноваційні методики навчання для створення захоплюючого освітнього середовища, яке сприяє розвитку учнів і забезпечить їх успіх у майбутньому.

Проаналізовано цифрові ресурси та їх інструментарій: інтерактивні 3D-сцени; онлайн ресурси віртуальних подорожей та екскурсій; навчально-ігрові застосунки для створення нескладних мистецьких проєктів; додатки від Google – Google малюнки, Google Keep, Google Slides та віртуальні дошки, як виставковий простір для художніх робіт учнів. Особлива увага приділена додатку Google малюнки – багатофункціональному, простому та зручному у використанні додатку, який має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс. Наведені різні варіанти використання додатку для створення завдань, вправ, спільних проєктів з метою вивчення та закріплення матеріалу на уроках образотворчого мистецтва.

Ключові слова: цифрові технології, цифрові інструменти, мультимедія, цифрове мистецтво, образотворче мистецтво, початкова школа.

Постановка проблеми. Урок образотворчого мистецтва для учнів початкової школи це перші кроки в супроводі вчителя до світу творчості, долучення до скарбів художньої культури, відчуття радості від власної творчості, а головне відіграє значущу роль в процесі виховання почуттів і творчого розвитку особистості дитини. За допомогою кольорів, різних форм та матеріалів під час малювання молодші школярі мають можливість самовиразитися, виявити свої здібності, відобразити внутрішній стан, передати власний настрій, проявити фантазію.

У школі зараз навчаються діти епохи інтернету та гаджетів, вони не поділяють світ на цифровий і реальний на відміну від дорослих. З першого класу кожна дитина вже має мобільний телефон.

Розвиток цифрових технологій відкриває спектр можливостей для цікавого, різнопланового, наочного та нетрадиційного підходу до уроку образотворчого мистецтва, що сприятиме активізації пізнавальних інтересів учнів, розкриття і розвитку їхніх природних здібностей, творчого самовираження тощо.

У практичній діяльності вчителя початкової школи великого значення набуває підбір таких цифрових сервісів, що дозволяють підвищити мотивацію учнів до навчання, диференціювати процес з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня, налагодити ефективну комунікацію вчитель – учень, учень – учень, а головне зацікавити дитину і перетворити навчання на захоплюючий процес (Серих, 2021).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українській мистецькій педагогіці питання використання цифрових технологій в навчанні образотворчого мистецтва, вивчення його сучасних цифрових форм, залучення цифрових освітніх ресурсів до уроків мистецтва розглядалось вченими Л. Гаврілова, Л. Масол. Різні аспекти викладання образотворчого мистецтва у школі вивчались багатьма вченими, а саме: інтегроване вивчення мистецтва (Масол, 2019; 2020), різноманітні техніки образотворчого (візуального) мистецтва в контексті Нової української школи (Серих, 2021), актуальні питанням навчання образотворчого мистецтва в початкових класах (Бай, 2017; Малицька, 2017), творчий розвиток здобувачів початкової освіти (Демченко, Пічкур & Близнюк, 2009). Проте, спостерігається недостатнє висвітлення в наукових роботах питання використання цифрових технологій на уроках образотворчого мистецтва для творчості та навчання саме у початковій школі.

Мета: проаналізувати та розкрити основи використання цифрових технологій на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Завдяки сучасним цифровим технологіям в світі постійно щось змінюється і покращується, відповідно змінюються освітні пріоритети, цілі і завдання. Вже складно уявити сучасний урок без використання цифрових технологій, комп'ютера та гаджетів.

Проблеми впровадження цифрових технологій в освітній процес висвітлено у роботах сучасних педагогів та науковців В. Бикова, Н. Дементієвської, Л. Гаврілової, А. Заїці, Ю. Жук, Т. Коваль, О. Колгатина, А. Коломійця, В. Кременя, С. Кузьменко, Н. Морзе, О. Пінчук, О. Спіріна, О. Соколюк, М. Фамільярській та інших. У полі зору дослідників питання розвитку цифрових технологій в освіті, важливість і ефективність їх застосування, розробка методик використання, а головне їх вплив на якість освіти та розвиток здобувачів освіти.

На думку відомого канадського педагога та експерта в галузі освіти Майкла Фуллана, використання цифрових технологій може допомогти у забезпеченні персоналізованого навчання, що дозволяє кожному здобувачу освіти зосередитись на своїх потребах та інтересах (Фуллан, 2018). Головне, науковець вважає, що впровадження цифрових технологій в освітній процес вимагає змін у підходах до навчання та організації освітнього процесу. Також вчений наголошує на тому, що викладачі повинні мати необхідні знання та навички у використанні цифрових технологій для того, щоб ефективно впроваджувати їх у свою роботу (Фуллан, 2018).

У сучасних школах широко впроваджуються інформаційні технології, які оновлюють освітній процес. Разом з іншими освітніми галузями оновлюється і мистецька освіта (Михайлова, 2024).

Педагоги-практики наголошують що діти дедалі стають цифровими і працювати в цифровому середовищі їм дуже легко, не потрібно докладати великих зусиль. Діти самі відчують технології і вивчають їх самостійно. Отже, перед вчительством постає об'єктивна необхідність перебудови педагогічних методик викладання образотворчого мистецтва, перенесення навчання у віртуальне середовище – дружнє для здобувачів освіти на всіх освітніх рівнях і починати потрібно саме з початкової школи (Михайлова, 2024).

На думку вченої Л. Гаврілової, до вивчення образотворчого мистецтва в початковій школі доцільно залучати цифрові художні твори, а також сучасні цифрові освітні ресурси, які зроблять вивчення дисципліни значно цікавішим для дітей покоління Альфа, дітей смартфонів, Google babies. Це дозволить вчителю говорити про традиційне образотворче мистецтво «цифровою» мовою, близькою та зрозумілою дітям (Гаврілова, 2024).

Педагог, науковець, авторка підручників для початкової, середньої та старшої школи з мистецтва Л. Масол наголошує, що комп'ютерне мистецтво вже визнане не тільки як метод навчання, а і як один із видів мистецтва, тобто легітимна форма художньої творчості (Масол, 2020).

На думку художника, мистецтвознавця О. Цугорки комп'ютерне мистецтво вимагає не тільки професійних мистецьких навичок, а й потребує досконалих знань з інформатики. Тобто, модифікація мистецтва вирішує ще одне завдання – сприяння інформаційно-комп'ютерній грамотності. (Цугорка, 2015)

Л. Гаврілова узагальнюючи думки вітчизняних вчених О. Храмова-Баранова, О. Цугорка, О. Пилипчук, І. Шендрик, А. Полубок зазначає що до цифрового мистецтва відносять будь-яку художню практику, продуктивна і концептуальна база якої пов'язана із цифровим середовищем, а поняття «цифровий живопис» використовують для визначення об'єкта мистецтва (живопису) в цифровому вигляді та/або технічно створеного цифрового зображення за допомогою віртуального інструментарію комп'ютера Разом із терміном «цифрове мистецтво» наразі поширеним є поняття «медіа-мистецтво» (Media Art, New Media). Цифрове мистецтво може бути інтерактивним (інтерактивні інсталяції, мережеве мистецтво, цифрові телекомунікаційні проєкти), машинно-генерованим (фрактальне, алгоритмічне мистецтво) або створеним рукою автора, точніше, за допомогою програмного забезпечення (цифрова фотографія, цифровий живопис, тривимірна арт-анімація тощо). Основними видами цифрового образотворчого мистецтва є цифрова комп'ютерна графіка, цифровий комп'ютерний живопис та цифрова комп'ютерна скульптура, в них за допомогою комп'ютерних технологій найбільш виразно відтворюються матеріали, прийоми і техніки, характерні для традиційних форм мистецтва (Гаврілова, 2024).

Отже, вчитель що викладає сучасний урок образотворчого мистецтва повинен володіти знаннями та вміннями користуватися сучасним художнім інструментарієм цифрових ресурсів, застосовувати інноваційні методики навчання для створення захоплюючого освітнього середовища, яке сприяє розвитку учнів і забезпечить їх успіх у майбутньому.

Електронний інструментарій вчителя, який постійно поповнюється, це можливість для кожного педагога реалізувати нові ідеї на уроці, форми та методи навчання. Розглянемо цифрові ресурси та їх інструментарій.

1. Інтерактивні 3D-сцени на освітній платформі Mozaik – це унікальний спосіб набуття знань, сприяння розвитку просторового мислення, підвищення пізнавальної самостійності молодших школярів. Тримірні сцени роблять уроки образотворчого мистецтва цікавішими та ефективнішими. 3D-сцени демонструють події та процеси, які інакше не можливо розглянути в реальному житті, деталі та візуальний досвід, яким не може відповідати будь-який інший навчальний матеріал. Кожна 3D-сцена ілюструє окрему тему з медіатеки. Одна тема – декілька ракурсів, численні закладки з різним вмістом допомагають учням краще зрозуміти тему. Всі види кожної 3D-сцени можна вільно обертати, збільшувати та зменшувати. Кожен вид сцени містить титри, пояснювальні етикетки та інформаційні смужки для кращого розуміння. Більшість тримірних сцен мають мовний супровід. Режим Прогулянки, дозволяє за допомогою VR- окулярів досліджувати сцену віртуально, подібно до комп'ютерної гри, таким чином відвідати Стародавні Афіни, майстерню Леонардо да Вінчі, передивитися одяг жителів регіону різних епох і культур, відкрити минуле і майбутнє, мікроскопічний світ, людське тіло, а також далекі небесні тіла, наприклад поверхню Місяця. Хоча тривимірні сцени містять інформацію для вивчення та учні можуть і самостійно розкрити кожну тему. Під час відтворення 3D-сцени є можливість додати поточну сцену у вигляді зображення на сторінку книги або зошита що створені на платформі. Зображення можна змінити, обрізати та перенести на іншу сторінку. Інтерактивні моделі, що обертаються, з деяких сцен, перетягуються на сторінки книг та зошитів, як у загальному вигляді так і без рамки та тла. 3D-сцени платформи мають узагальнений інтерфейс, що спрощує їх використання в освітньому процесі.

2. Онлайн ресурси віртуальних подорожей та екскурсій. Істотні перспективи для розвитку музейної педагогіки і музейних художньо-педагогічних технологій пов'язані з опанування віртуального простору сучасної глобальної інформаційно-комунікаційної мережі інтернет, який залишається сьогодні «невідкритим континентом» для багатьох педагогів. Віртуальні музеї та галереї створюють тематичні виставки що є цифровими аналогами реальних експозиційних колекцій окремих музеїв або симбіозом міжмузейних колекцій із різних країн світу (Масол, 2019). Онлайн ресурси віртуальних подорожей та екскурсій для учнів початкової школи, це раннє залучення до світу прекрасного, що сприятиме формуванню позитивного ставлення до мистецтва.

Проект «Музейний портал» – унікальна можливість дистанційно відвідувати найкращі музеї України та світу за допомогою технології віртуальних турів, які створюють ефект присутності.

«Музеї України просто неба» – сайт віртуальних подорожей сімома музеями України, створено компанією Google разом із Міністерством культури України в рамках проекту «Автентична Україна» У 3D-турах – розповідається про народну архітектуру і побут, де можна відчувати всю самотність української культури.

3. Наступний підбір цифрових застосунків – це можливість для учнів граючи створювати не складні мистецькі проекти, експериментуючи з кольорами, формами, простором.

Онлайн дошка AutoDraw створена компанією Google. Програма має унікальну функцію «розумної дошки», тобто розпізнавання накреслених користувачем малюнків. Коли ви малюєте щось на екрані, програма намагається «здогадатися», що ви мали на увазі та пропонує відразу багато варіантів «розгадування» каракулів. Крім цього, програма пропонує знайомі по інших дошках інструменти малювання, введення тексту та фігур. Створені дошки можна роздруковувати, використовувати як завдання для дітей або виводити відразу на екран за посиланням.

Freep – веб-сайт банку зображень, векторів, фонів. Сервіс надає можливість скачувати фотографії, вектори, фони презентацій, дотримуючись академічної доброчесності. Для створення власних проєктів можна скористатися продуктами сайту зі штучним інтелектом для генерації зображень, відео, голосу.

Artbreeder – мистецький веб-сайт для створення найфантастичніших робіт зі штучним інтелектом. Основні функції: створення власних художніх робіт та можливість змінювати існуючі зображення – портрети, картини, колажі різних форм, кольорів і розмірів на основі змішування різних стилів; демонстрація різних художніх стилів та візуальних зразків.

Avatar Maker – додаток для створення власного або для друзів аватару персонажа з великої кількості варіантів. Наприклад, створений аватар можна розмістити замість свого фото у соцмережах. Функціонал додатку також дозволяє створювати мультфільми.

4. Найлегшими в опануванні та знайомим більшості педагогів додатки від Google, як – *Google малюнки, Google Keep, Google Slides* стануть корисними і незамінними для малювання онлайн.

- Особливої уваги заслуговує для вчителя, що викладає образотворче мистецтво молодшим школярам додаток від Google для малювання онлайн – *Google Малюнки (або Google Drawings.)*. Інтерфейс *Google Малюнки* має схожість із «зовнішністю» інших програм з офісного пакету – *Google Документи*,

Google Таблиці і навіть Google Презентації. Google Малюнки – безкоштовна програма для малювання, призначена для створення блок-схем, векторних діаграм та графіки (Михайлова, 2024).

Простий та зручний у використанні додаток має інтуїтивно зрозумілий інтерфейс, його векторна графіка дає можливість зберігати файли в декількох форматах та збільшувати розмір готового малюнка, імпортувати зображення локально або онлайн, вставляти різні геометричні фігури, стрілки різних видів і форм, форми для виносів або реплік, математичні символи, різновиди ліній і малювання за їх допомогою потрібних елементів, додавати текст із попередньо створених шаблонів та його подальше форматування (зміни кольору, фону, типу шрифту, розміру тощо). Основні інструменти дозволяють редагувати та виконувати різні маніпуляції з об'єктами, такі як: обертання, зміна розміру та кольору, переміщення об'єктів будь-яким способом.

Її багатофункціональність – це можливості створення візуалізацій та художніх зображень; це гнучкі налаштування дозволів/заборон, що перетворюють додаток на інтерактивну дошку для спільної роботи над проєктом/завданням у режимі реального часу колективно, в групах, в парах або просто для перегляду та коментування.

Універсальність додатку дозволяє все що намальоване в програмі вбудовувати на сторінки свого сайту чи блогу.

Усі створені об'єкти можна додавати в різні документи Google, електронні таблиці чи презентації. Опублікувати їх онлайн у різних форматах файлів, наприклад JPEG, SVG або PNG. Зберегти малюнок як PDF-документ.

Іноді цей інструмент порівнюють з такими редакторами як Adobe Photoshop або Canva, однак Google Малюнки мають більш зручний та простий для початківців підхід до графічного дизайну. Знайти додаток нескладно <https://docs.google.com/drawings/create?hl=uk>.

- Розглянемо можливості додатку на уроках образотворчого мистецтва в початковій школи щодо організації основних видів діяльності таких як: художньо-практичної та творчої; сприймання, аналіз-інтерпретація творів мистецтва; пізнання себе через художньо-творчу діяльність та мистецтво. Це різні варіанти використання додатку Google Малюнків для створення завдань, вправ, спільних проєктів з метою вивчення та закріплення матеріалу на уроках образотворчого мистецтва:
- створення фотоколажу на запропоновану тему, вибір формату картини; композиція у живописі, симетрія у мистецтві – завдання на засвоєння основних принципів образотворчої грамоти;
- малювання «Завершення фігури» завдання на розвиток творчих здібностей через художнє пізнання, ігрову фантазію та мистецтво;
- створення казочки за малюнком завдання сторітеллінг на сприймання та малювання (Гаврілова, 2024, с. 143);
- створення/малювання скрайбінг (намалюйка) презентації на льоту на запропоновану тему (Гаврілова, 2024, с. 148);
- малювання «Намалюй та дай малюнку назву», «Створення малюнка за зразком», «Перетвори статистичні дані на графічне відображення», «Пори року. Дерево»;
- створення власного орнаменту, малювання за зразком;
- розфарбування тематичних розмальовок;
- створення візуальної дошки про канікули чи подорожі, вітальної листівки, постера, плаката, реклами, тощо;
- використання інструменту «Додати коментар» підчас виконання вправи на нестандартне мислення «Як Ви розумієте цю світлину?»;
- створення інтерактивної шкали часу;
- ігрові завдання – ребуси, головоломки, кросворди з малюнками, різновиди гри «Мистецьке лото» «Допоможи героям зустрітися» (Гаврілова, 2024, с. 99);
- проведення власного дослідження, збір інформації до запропонованої теми (графіки, малюнки, фото, текст, відео, посилання на сайти) за допомогою дорослих та презентація роботи. Наприклад, завдання на пошукову діяльність в інтернеті «Підберіть фотографії, відеосюжети, фрагменти тексту та інші ресурси, поєднайте їх між собою і поясніть, як ряд подій впливав один на одного і яким чином розвивалися події» (Гаврілова, 2024, с. 145);
- колективне завдання: створення коміксу з картинками і прив'язаними до них відеороликами, вкрапленнями тексту, посиланнями, які допомагають пояснити значущість події, розвиток персонажа і таке інше (Михайлова, 2024).

Отже, подібно до Google Малюнки додатки:

Google Slides – універсальний інструмент створення презентацій для різних цілей з нуля або на основі готових шаблонів, дозволяє, вже на слайдах презентації малювати, використовуючи майже ті ж самі інструменти для малювання.

Google Keep – призначений для створення нотаток (заміток або, стікерів). Функціонал сервісу пропонує багато можливостей для роботи, серед яких можливість створити нотатку з малюнком. На нотатці для нескладного малювання є функції обрати тло, різні кольори, пензлики будь-якого розміру, тощо.

5. Віртуальні дошки, як виставковий простір для художніх робіт учнів. Це інструменти для спільного діяльнісного простору для учнів і вчителів: спільні документи – <https://drive.google.com>; дошка www.padlet.com; віртуальні робочі столи – <http://edu.glogster.com>, www.thinglink.com.

Висновки. Цифрові технології на уроках образотворчого мистецтва є актуальною новацією, безумовно сприятимуть поєднанню традиційних і нетрадиційних форм мистецтва в освітньому процесі та мають подальші перспективи створення художніх робіт цифровими засобами.

Використання цифрових ресурсів для малювання сприяє розвитку творчих здібностей учнів, творчого та просторового мислення, збільшує можливості представлення навчальної інформації. Завдяки цифровим технологіям можлива інтеграція образотворчого мистецтва з музичним мистецтвом, літературою, українською мовою, математикою і формування в учнів не тільки творчого мислення, а й розширення знань з інших предметів та формування всіх компетентностей, які учні повинні набувати на уроках.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Бай, І. (2017). Актуальні питання навчання образотворчого мистецтва в початкових класах. *Освітній простір України*, 9(9), 159–162. <https://doi.org/10.15330/esu.9.159-162>

Гаврілова, Л. (2024). Цифрові технології викладання образотворчого мистецтва на сучасному етапі реформування мистецької освіти. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, (21), 5–18. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.21.2024.307964>

Демченко, І. І., Пічкур, М. О., & Близнюк, Т. О. (2009). *Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва* (монографія). Оміда. <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/577>

Малицька, О. В. (2016). *Образотворче мистецтво з методикою навчання* : навч. посібник. Бердянськ.

Масол, Л. М. (2019). *Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1–2 класах на засадах компетентнісного підходу* (навчально-методичний посібник). Генеза.

Масол, Л. М. (2020). *Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 3–4 класах на засадах компетентнісного підходу* (навчально-методичний посібник). Генеза.

Серих, Л. В. (2021). *Техніки образотворчого (візуального мистецтва): мистецтво НУШ. КЗ СОІППО*. <http://ir.soippo.edu.ua/handle/123456789/345>

Михайлова, Л. М. (2024). Сервіс Google Keep у роботі вчителя початкової школи для миттєвого створення різноманітного дидактичного матеріалу. У *Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку»* (с. 337–341). Одеса.

Михайлова, Л. М. (2025). Використання додатку Google малюнки на уроках образотворчого мистецтва в початковій школі. У *Матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Педагогічна наука і освіта у сучасному вимірі: проблеми та перспективи розвитку»* (с. 283–286). Одеса.

Цугорка, О. (2015). Образотворче мистецтво і можливості новітніх технологій. *Культура і сучасність*, 2, 111–118. <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2015.146974>

Fullan, M. (2018). *Why some leaders succeed and others fail*. Corwin.

REFERENCES

Bai, I. (2017). Aktualni pytannia navchannia obrazotvorchoho mystetstva v pochatkovykh klasakh. *Osvitnii prostir Ukrainy*, 9(9), 159–162. <https://doi.org/10.15330/esu.9.159-162>

Havrilova, L. (2024). Tsyfrovi tekhnolohii vykladannia obrazotvorchoho mystetstva na suchasnomu etapi reformuvannia mystetskoï osvity. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty*, (21), 5–18. <https://doi.org/10.31865/2414-9292.21.2024.307964>

Demchenko, I. I., Pichkur, M. O., & Blyzniuk, T. O. (2009). *Tvorchyi rozvytok uchniv pochatkovoi shkoly zasobamy obrazotvorchoho mystetstva* (monohrafiia). Omida. <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/577>

Malyska, O. V. (2016). *Obrazotvorche mystetstvo z metodykoiu navchannia* : navch. posibnyk. Berdiansk.

Masol, L. M. (2019). *Nova ukrainska shkola : metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Mystetstvo» u 1–2 klasakh na zasadakh kompetentnisnoho pidkhdou* (navchalno-metodychnyi posibnyk). Heneza.

Masol, L. M. (2020). *Nova ukrainska shkola : metodyka navchannia intehrovanoho kursu «Mystetstvo» u 3–4 klasakh na zasadakh kompetentnisnoho pidkhdou* (navchalno-metodychnyi posibnyk). Heneza.

Sierykh, L. V. (2021). Tekhniky obrazotvorchoho (vizualnoho mystetstva): mystetstvo NUSh. KZ SOIPPO. <http://ir.soippo.edu.ua/handle/123456789/345>

Mykhailova, L. M. (2024). Servis Google Keep u roboti vchytelia pochatkovoi shkoly dla myttievoho stvorennia riznomanitnoho dydaktychnoho materialu. U Materialy VI Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii «Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy ta perspektyvy rozvytku» (s. 337–341). Odesa.

Mykhailova, L. M. (2025). Vykorystannia dodatku Google maliunky na urokakh obrazotvorchoho mystetstva v pochatkovii shkoli. U Materialy VII Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii «Pedahohichna nauka i osvita u suchasnomu vymiri: problemy ta perspektyvy rozvytku» (s. 283–286). Odesa.

Tsuhorka, O. (2015). Obrazotvorche mystetstvo i mozhlyvosti novitnikh tekhnolohii. Kultura i suchasnist, 2, 111–118. <https://doi.org/10.32461/2226-0285.2.2015.146974>

Fullan, M. (2018). *Why some leaders succeed and others fail*. Corwin.

Lyubov Mykhaylova,

Methodologist of the Scientific and Methodical Laboratory
of Primary education of the Department of Preschool and Primary Education
Odessa Regional Academy of In-Service Education
Odessa, Ukraine

USING DIGITAL TECHNOLOGY IN ELEMENTARY SCHOOL ART CLASSES FOR CREATIVITY AND LEARNING

Abstract. *The article discusses the issue of the relevance of using digital technology in art lessons in elementary school. A number of scientific studies on the implementation of digital technologies in the educational process, the importance and effectiveness of their application, the development of methods of use, and most importantly their impact on the quality of education and the development of education seekers have been analyzed. It is indicated that a teacher who teaches a modern fine arts lesson must have the knowledge and skills to use modern artistic tools of digital resources, apply innovative teaching methods to create an exciting educational environment that promotes the development of students and ensures their success in the future.*

Digital resources and their tools were analyzed: interactive 3D scenes; online resources of virtual trips and excursions; educational and game applications for creating simple art projects; applications from Google - Google Drawings, Google Keep, Google Slides and virtual whiteboards as an exhibition space for students' artwork.

Special attention is paid to the Google Drawings application - a multifunctional, simple and easy-to-use application that has an intuitive interface. There are various options for using the Google Drawings application to create tasks, exercises, and joint projects for the purpose of studying and consolidating material in art classes.

Key words: *digital technologies, digital tools, multimedia, digital art, visual arts, elementary school.*

Дата надходження до редакції 04.08.2025

© Михайлова Л. М., 2025

УДК:37.091.33: 355.233.11(477.74)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).338004](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).338004)**Онищук Світлана Олександрівна,**

кандидат педагогічних наук,
завідувач науково-методичної лабораторії
суспільно-гуманітарної освіти
кафедри методики викладання
і змісту освіти комунального
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

onischuksv2016@gmail.com<https://orcid.org/0000-0002-3101-8524>**Шатайло Наталія Вікторівна,**

кандидат педагогічних наук,
завідувач кафедри методики викладання
і змісту освіти комунального
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

nvodesa@gmail.com<https://orcid.org/0000-0003-4247-2391>**Скалига Олександр Станіславович,**

методист науково-методичної лабораторії
суспільно-гуманітарної освіти
кафедри методики викладання
і змісту освіти комунального
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

aleksandrskalyga@gmail.com

ВЕКТОРИ СУПРОВОДУ ВЧИТЕЛІВ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» ОДЕЩИНИ

Анотація. У статті розглянуто особливості супроводу педагогів, які викладають предмет «Захист України» в закладах загальної середньої освіти Одеської області. Зауважено щодо актуальних викликів безпеки в державі, що обумовило ініційоване Міністерством освіти і науки України оновлення змісту навчального предмета «Захист України», впровадження нової модельної програми та організацію викладання предмета в спеціалізованих осередках. Автори аналізують процес підготовки вчителів у межах реалізації інноваційного освітнього проєкту, що передбачає проходження курсів підвищення кваліфікації за чотирма блоками: загально-педагогічна підготовка; методична підготовка; фахова підготовка; діагностико-аналітичний блок. Виявлено, що дана структура навчання сприяє удосконаленню професійних компетентностей учителів, ефективному засвоєнню оновленого змісту, адаптації до нових освітніх умов і забезпеченню якісного викладання предмета. Окрему увагу приділено безперервному професійному розвитку педагогів шляхом залучення до очних форматів навчання та спрямованості на удосконалення практичних навичок, впровадження національно-патріотичного виховання учнів відповідно до потреб сучасного українського суспільства.

Ключові слова: проєкт, вчителі, предмет «Захист України», розбудова, осередки

В умовах російсько-української війни, що триває до сьогодні, предмет «Захист України» відіграє ключову роль у формуванні в учнів розуміння важливості захисту Батьківщини, національної ідентичності та готовності до спротиву. Тому вчителі/викладачі предмета «Захист України» потребують особливої підтримки професійної діяльності у формуванні оборонної свідомості та патріотизму учнівської молоді.

Особливість предмета є надзвичайно важливим аспектом, оскільки вчителі цього курсу безпосередньо є провідниками цінностей, допомагають учням усвідомити свій громадянський обов'язок і виховують патріотизм на практиці. З метою надання життєво необхідних знань та навичок для сучасної молоді

вчителі отримують постійну підтримку з боку Академії через курси підвищення кваліфікації за наступною тематикою: «Організаційно-навчальні аспекти викладання предмета «Захист України»; «Організаційно-навчальні аспекти викладання предмета «Захист України» та «Педагогічне проектування освітнього процесу з предмета «Захист України»; «Стратегії організації освітнього процесу з предмета «Захист України» та «Викладання предмету «Захист України»: сучасний вимір» що допомагає вчителю у викладанні предмета.

Також вчителі Одеської області приймають участь у Всеукраїнських конкурсах та проектах, так варто зазначити про всебічну підтримку з боку Академії Всеукраїнського конкурсу «Учитель року» у номінації «Захист України» як визнання професійної майстерності вчителів та підкреслення їхньої важливості у формуванні майбутнього суспільства, підготовці молоді до відповідальності за долю країни. можливості У 2023 році переможцем обласного та всеукраїнського рівнів Конкурсу став вчитель предмета «Захист України» Денисов Олег Володимирович, який викладає в Одеському ліцеї №1 ім. А.П. Бистріної.

Сьогодення широкомасштабне вторгнення росії в Українську державу актуалізувало питання щодо оновлення змісту навчального предмету /інтегрованого курсу «Захист України» та методики його викладання в осередках, зумовило розроблення нової модельної навчальної програми предмета «Захист України», яка отримала гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ МОН від 08.08.2024 року № 1116). Акценти програми – як на формуванні патріотичної свідомості та системи цінностей, так і на розвиток практичних навичок для збереження життя. Особливість Програми – єдиний зміст для всіх здобувачів освіти, незалежно від статі, що забезпечує рівні можливості в набутті важливих навичок. Оновлена модельна навчальна програма навчального предмета / інтегрованого курсу «Захист України» є комплексною розробкою провідних експертів, представників громадських організацій та освітян з урахуванням сучасних викликів та потреб у сфері національної безпеки.

Повномасштабна агресія росії проти України зумовлює нагальну потребу в кардинальному та оновленні теорії і методики викладання навчального предмета / інтегрованого курсу «Захист України». Цей процес має врахувати реалії цієї війни, інтегруючи актуальні знання та навички, необхідні для ефективної оборони. Крім того, необхідно інкорпорувати засадничі принципи профілізації старшої школи, адаптуючи зміст та форми навчання відповідно за обраними напрямками учнів. Постає нагальна потреба у підготовці вчителів, здатних викладати навчальний предмет «Захист України» на новому теоретичному й методичному рівні, зумовили здійснення науково-методичного супроводу інноваційного освітнього проекту: «Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета / інтегрованого курсу «Захист України» (наказ МОН від 01.07.2024 р. № 940) та забезпечення необхідних умов для його організації та реалізації. В межах інноваційного освітнього проекту:

- здійснюється науково-методичний супровід педагогів Одещини щодо реалізації модельної навчальної програми предмета/інтегрованого курсу «Захист України» та Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, які забезпечують викладання курсу «Захист України». Питання щодо реалізації інноваційного освітнього проекту було заслухано на засіданні кафедри методики викладання і змісту освіти (протокол № 7 від 30 серпня 2024 року);

- підготовлено педагогів до викладання за новою модельною навчальною програмою навчального предмета / інтегрованого курсу «Захист України»;

- розробляється навчально-методичне забезпечення процесу викладання навчального предмета /інтегрованого курсу «Захист України».

Так, у 2024/2025 навчальному році підготовлено 120 вчителів/викладачів, які викладають предмет «Захист України» за новою модельною навчальною програмою в осередках. Для педагогів проведено курси підвищення кваліфікації за Типовою програмою педагогічних працівників закладів освіти відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2023 року № 1023 про «Питання надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету) у 2023 році (зі змінами), наказу Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2024 року № 731 «Про затвердження особливостей використання освітньої субвенції з державного бюджету місцевими бюджетам (за спеціальним фондом державного бюджету).

Відповідно розпорядження голови Одеської обласної державної адміністрації від 12 вересня 2024 року №875/А-20244 «Про затвердження переліку осередків викладання предмета «Захист України» в Одеській області створено 100 осередків, у яких здійснюється викладання за оновленою програмою, що містить блоки питань:

Блок 1. Загально-педагогічна підготовка;

Блок 2. Методична підготовка;

Блок 3. Фахова підготовка;

Блок 4. Діагностико-аналітичний.

Заняття проводились в режимі офлайн у тренінговому форматі на засадах використання інтерактивних, дослідницьких, проєктних видів діяльності та спрямовані на посилення практичної спрямованості програми з питань національної безпеки та оборони України, основ управління та планування, озброєння та військової техніки, стрілецької підготовки, орієнтування на місцевості, інженерних фортифікацій, домедичної допомоги в умовах бою, військових технологій, захисту цивільного населення в кризових умовах.

Змістове наповнення спрямовувалось на практичну складову: інструктори ГЩ «Віднова +» відпрацьовували зі слухачами правила поведінки при трьох фазах ТССС, переміщення пораненого із зони прямої загрози, надання допомоги на етапі тактичних умов, алгоритм MARCH, контроль прохідності дихальних шляхів, огляд постраждалого, перевірка стану свідомості та попередження гіпотермії.

Інструктори Одеського обласного стрілецько-спортивного клубу ТСО України провели практичні стрільби з малокаліберної гвинтівки, ознайомили слухачів зі зразками озброєння та екіпірування військовослужбовців, відпрацювали нормативи відповідно до навчальної програми.

Програма курсів підвищення кваліфікації для вчителів, які викладають предмет «Захист України», з впровадження нової модельної програми розроблена з урахуванням європейського вектору розвитку освіти України, стратегії реформування галузі освіти в Україні, новітніх зарубіжних і вітчизняних наукових розробок та кращих практик в освітній галузі. Зміст Програми, зокрема цілісний і системний добір модулів і тем, враховує особливості професійної діяльності вчителів/викладачів навчального предмета «Захист України» і визначається: вимогами суспільства щодо забезпечення закладів освіти висококваліфікованими фахівцями; основними напрямками державної політики у галузі освіти; Національною рамкою кваліфікації, освітніми та професійними стандартами. Під час навчання та в процесі освітньої діяльності на постійній основі проводяться консультації щодо якісного проведення занять, проведення закупівель та використання навчально-матеріальної бази, обладнання простору реальних навичок, вивчення та узагальнення досвіду використання інтерактивних систем навчання, форм та методів проведення навчально-польових зборів, здійснення заходів професійної орієнтації молоді щодо вступу до вищих військових навчальних закладів та інших закладів спрямованих на обороноздатність держави.

Шість вчителів, які викладають предмет «Захист України», за новою модельною програмою пройшли відбір та готуються до навчання за програмою проведення супервізії для вчителів предмета «Захист України». Під час проведення практичних інтенсивів, дискусійних просторів з вчителями/викладачами вивчаються керівні документи та змістовне наповнення нової програми базової військової підготовки та її поєднання з модельною програмою в закладах освіти.

Ряд вчителів, які викладають предмет за новою модельною програмою пройшли відбір та готуються до навчання за програмою проведення супервізії для вчителів предмета «Захист України».

Окремо варто зазначити підтримку вчителів Одещини, яку надає Академія через спільноту у телеграм-каналі, де мобільно висвітлюються важливі питання сьогодення (покликання: https://t.me/+8v6zVv_tyqwyZDYy). На сторінці науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарної освіти розміщено кейс методичного супроводу вчителів (нормативна база викладання курсу, програми за покликанням: <https://nmls.go.oano.od.ua/uk/site/zakhist-ukrayini.html>).

Відповідно до вищевказаної постанови Кабінету Міністрів України в Академії оформлено «Простір реальних навичок» для відпрацювання вчителями практичного контенту та подальшої діяльності в осередках. Обладнання для простору реальних навичок розміщено за зонами навчання:

«Вибухонебезпечні предмети» (комплект стендів; набір комплектів макетів вибухонебезпечних предметів; комплекти протитанкових та протипіхотних мін, гранати; щуп саперний);

«Тактика та фортифікація» (комплект стендів «Фортифікаційні споруди – окоп для стрільби»; бінокль з сіткою; комплект рацій; компас Адріанова; курвіметр; протактор; карти навчальні топографічні (комплект); комплект наколінників та налокітників хаки; каремат; мала саперна лопата);

«Тактична медицина» (інфрачервоний термометр «Standart»; тонометр автоматичний; набір імітаторів вогнепальних, термічних і травматичних ушкоджень; набір моделей ран та ушкоджень; шина для кінцівок (типу UNO Emergency Splint); тракційна шина Кендріка; пульсоксиметр напалечний портативний; аптечка колективна для укриттів закладів освіти на 100-150 осіб за наказом №579 МНС; аптечка стандартна індивідуальна; турнікет навчальний; медичні пристосування та перев'язувальні матеріали);

«Цивільний захист» (загальновійськовий захисний комплект; легкий хімічний захисний костюм; дозиметр індивідуальний (накопичувач дози); прилад радіаційної розвідки і дозиметричного контролю; демонстраційний прилад хімічної розвідки ВПХР);

«Стрілецька підготовка» (світловідбивний жилет; гвинтівка пневматична; магазин автомата АК 7,62 метал; патрон навчальний 7,62*39 до магазину АК; підставка під патрон навчальний 7,62*39 на 30 шт.; магазин автомата АК 5,45 пластик; патрон навчальний 5,45*39 до магазину АК; кулі до гвинтівки пневматичної; пістолет пневматичний);

«Військові технології» (симулятор вчителя для тренувань польотів на мультикоптері FPV; симулятор учня для тренувань польотів на мультикоптері FPV; бездротовий пульт управління мультикоптером; окуляри для управління мультикоптером; мультикоптер FPV Max).

Проте існує ряд викликів, які потребують подальшої уваги та адаптивних рішень щодо їх розв'язання:

- недостатня підготовка педагогів до викладання військово-прикладних тем; не всі вчителі мають відповідну військову або тактичну підготовку;
- відсутність навчально-методичного забезпечення процесу викладання предмета/інтегрованого курсу «Захист України» та недостатньо швидке оновлення навчального контенту у відповідності до змін в законодавстві, що обумовлює необхідність застосування сучасних підходів, технологій з опорою на сучасний військовий досвід;
- недостатня інтеграція досвіду ветеранів, волонтерів, представників громадських організацій в освітній процес на курсах підвищення кваліфікації.

Висновок. Подолання вказаних викликів сприятиме удосконаленню професійних компетентностей вчителів/викладачів інтегрованого курсу предмета «Захист України», що потребує науково-методичного супроводу шляхом залучення ветеранів, волонтерів, парамедиків, військових експертів до участі в роботі практичних інтенсивів, педагогічних студій; оптимізації організаційно-методичної підтримки вчителів, які працюють у створених осередках; пропагування успішних дієвих практики вчителів предмета «Захист України» через інформаційні платформи; долучення вчителів до участі у роботі науково-практичних конференцій, вебінарів регіонального та всеукраїнського рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Міністерство освіти і науки України. (2024, 1 липня). Про реалізацію інноваційного освітнього проекту на всеукраїнському рівні за темою «Теоретико-методичні засади викладання навчального предмета / інтегрованого курсу «Захист України» у серпні 2024 – серпні 2026 років» (Наказ № 940). <https://mon.gov.ua/npa/pro-realizatsiiu-innovatsiinoho-osvitnoho-proiektu-na-vseukrainskomu-rivni-za-temoiu-teoretyko-metodychni-zasady-vykkladannia-navchalnoho-predmeta-intehrovanoho-kursu-zakhyst-ukrainy-u-serpni->

Міністерство освіти і науки України. (2024, 8 серпня). Модельна навчальна програма «Захист України». <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/08/13/MNP-Zakhyst.Ukrainy-Intehrovany.kurs-2024.pdf>

Міністерство освіти і науки України. (2025, 15 травня). Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які забезпечують викладання навчального предмета «Захист України. Інтегрований курс» за темою «Основи стрілецької і тактичної підготовки» (Наказ № 736). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-i-aki-zabezpechuiut-vykkladannia-navchalnoho-predmeta-zakhyst-uk-2>

REFERENCES

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2024, 1 lypnia). Pro realizatsiiu innovatsiinoho osvitnoho proiektu na vseukrainskomu rivni za temoiu «Teoretyko-metodychni zasady vykladannia navchalnoho predmeta / intehrovanoho kursu «Zakhyst Ukrainy» u serpni 2024 – serpni 2026 rokiv» (Nakaz № 940). <https://mon.gov.ua/npa/pro-realizatsiiu-innovatsiinoho-osvitnoho-proiektu-na-vseukrainskomu-rivni-za-temoiu-teoretyko-metodychni-zasady-vykkladannia-navchalnoho-predmeta-intehrovanoho-kursu-zakhyst-ukrainy-u-serpni->

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2024, 8 serpnia). Modelna navchalna prohrama «Zakhyst Ukrainy». <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/news/2024/08/13/MNP-Zakhyst.Ukrainy-Intehrovany.kurs-2024.pdf>

Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2025, 15 travnia). Pro zatverdzhennia Typovoi prohramy pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity, yaki zabezpechuiut vykladannia navchalnoho predmeta «Zakhyst Ukrainy. Intehrovanyi kurs» za temoiu «Osnovy striletskoi i taktychnoi pidhotovky» (Nakaz № 736). <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennia-typovoi-prohramy-pidvyshchennia-kvalifikatsii-pedahohichnykh-pratsivnykiv-zakladiv-zahalnoi-serednoi-osvity-i-aki-zabezpechuiut-vykkladannia-navchalnoho-predmeta-zakhyst-uk-2>

Svitlana Onyshchuk,

Candidate of Pedagogical Sciences,
Head of the Scientific and Methodological
Laboratory of the Department of teaching methods
and content of education Odessa Regional Academy
of In-Service Education
Odesa, Ukraine

onischuksv2016@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3101-8524>

Nataliia Shatailo,

Candidate of Pedagogical Sciences (Ph. D.),
Head of the Department of teaching methods
and content of education Odessa Regional Academy
of In-Service Education
Odesa, Ukraine

nvodesa@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-3101-8524>

Oleksandr Skalyha,

Methodology of the Scientific and Methodological
Laboratory of the Department of teaching methods
and content of education Odessa Regional Academy
of In-Service Education
Odesa, Ukraine

aleksandrskalyga@gmail.com

VECTORS FOR SUPERVISION OF READERS IN THE «SUBJECT DEFENDER» OF UKRAINE ODESCHIN

Abstract. *The article examines the features of supporting teachers who teach the subject «Defense of Ukraine» in secondary education institutions of the Odessa region. It was noted that the current security challenges in the state led to the update of the content of the educational subject «Defense of Ukraine» initiated by the Ministry of Education and Science of Ukraine, the introduction of a new model program, and the organization of teaching the subject in specialized centers. The authors analyze the process of teacher training within the framework of the implementation of an innovative educational project, which involves taking advanced training courses in four blocks: general pedagogical training, methodological training, professional training, and diagnostic and analytical block. It was found that this training structure contributes to the improvement of teachers' professional competencies, effective assimilation of updated content, adaptation to new educational conditions, and ensuring high-quality teaching of the subject. Special attention is paid to the continuous professional development of teachers through involvement in full-time learning formats and a focus on improving practical skills, implementing national and patriotic education of students in accordance with the needs of modern Ukrainian society.*

Key words: project, teachers, subject «Defense of Ukraine», development, centers

Дата надходження до редакції 14.06.2025

© Онищук С. О., Шатайло Н. В., Скалига О. С., 2025

УДК 364.63-053.2:342.7(477)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).338007](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).338007)

Тулба Тетяна Іванівна,
старший викладач кафедри філософії освіти
КВЗО «Одеська академія неперервної освіти
Одеської обласної ради»
Одеса, Україна
tanyatulba@ukr.net

ЗМІЦНЕННЯ ЗУСИЛЬ ГРОМАД ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням захисту прав та інтересів дитини в сучасних територіальних громадах України. Сьогодні, у зв'язку з війною захист дітей є першочерговим завданням для держави та органів місцевого самоврядування.

Розглядаючи структурні служби на які покладено обов'язки захисту дитини слід зауважити, що їх працівникам необхідно володіти найсучаснішими та найефективнішими знаннями щодо реалізації прав дитини на життя та здоров'я, механізмами захисту дітей від фізичної небезпеки, від різних форм жорстокого поводження з дитиною: булінгу, насильства, експлуатації, вербування до протиправних дій у т. ч. до збройних угруповань, а також сприяти захисту дитини від психосоціального дистресу та уміти відновити благополуччя дитини, коли вона пережила непередбачені кризи.

Ключові слова: дитина, права та потреби дитини, захист і охорона дитинства, міжнародні стандарти та нормативно-правові акти України у сфері захисту прав дитини, Єдина інформаційно-аналітична система «Діти», категорії дітей: діти-сироти та діти, позбавленні батьківського піклування, діти з інвалідністю та особливими потребами, вимушено переселенні особи, діти, які перебувають у кризовому стані та потребують державної допомоги, Загальнонаціональна програма «Дитина не сама» тощо.

«Кращий спосіб зробити дітей хорошими - це зробити їх щасливими»

Оскар Уайльд

Питання про положення дітей України наразі є актуальними та важливими для вирішення їх захисту відповідно до міжнародних стандартів та чинного законодавства України, адже держава та суспільство повинні створити повноцінні умови для життя і розвитку кожної дитини.

Воєнна агресія Росії на Україні змінила мирне життя українського народу, зокрема порушуючи всі Міжнародні конвенції щодо захисту дітей.

Протягом 2022-2024 років під звуки повітряних тривог розпочинався навчальний рік для українських школярів. Війна внесла зміни в освітній процес, який зазнав значних оновлень, як за формою так і за змістом. Бойові дії, постійні ракетні обстріли, руйнування цивільних об'єктів, закладів освіти і щоденна загроза життю все це негативно впливає на реалізацію прав дитини та призводить до пошуку нових механізмів їх захисту. Тому, є наявна потреба вивчення міжнародних стандартів у сфері охорони дитинства, досвіду країн світу з питань забезпечення підходів і навиків створення безпечних, комфортних та здорових умов життя, а також навчання дітей в умовах воєнного стану. Враховуючи сьогоденну ситуацію, заклади освіти повинні розробити дії щодо налагодження партнерських зв'язків з організаціями місцевої громади, громадськими об'єднаннями, батьками, які є найважливішою групою як у громаді так і в спільноті закладу з метою постійної турботи про дітей.

Згідно Конвенції ООН про права дитини, Міжнародні стандарти та нормативно-правові акти України гарантують кожній дитині реалізацію прав за такими принципами: «Принцип добробуту дитини. В усіх діях стосовно дітей першочергову увагу приділяють якнайкращому забезпеченню інтересів дитини; Принцип рівності. Всі діти, незалежно від кольору шкіри, статі, етнічного походження, є рівними у правах і перед законом; Принцип поваги прав і відповідальності обох батьків. Держава поважає автономію сім'ї та втручається лише в особливо обґрунтованих випадках; Принцип допомоги з боку держави. Держава зобов'язана підтримувати здійснювати соціальну допомогу сім'ям, особливо тим, які її потребують» (Конвенція ООН про права дитини, 1991).

Правові, економічні, соціальні, культурні та організаційні основи охорони прав дитини, її правовий статус та права і обов'язки визначені законами України, а ситуація з дотриманням прав дітей в Україні знаходиться під постійним наглядом державних органів та громадських організацій.

Розуміючи, що діти потребують особливого піклування про належні умови життя, здоров'я, гідність, безпеку, освіту, розвиток природних здібностей, підготовку до самостійного життя і праці, держава, суспільство та сім'я повинні забезпечити найкращий фізичний та духовний їх розвиток.

Закон України «Про охорону дитинства» визначає: «Проведення державної політики щодо охорони дитинства, розробку і здійснення цільових загальнодержавних програм соціального захисту та поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, координацію діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади у цій сфері забезпечує Кабінет Міністрів України. Щорічно Кабінет Міністрів України звітує Верховній Раді України про стан демографічної ситуації в Україні, становище дітей та тенденції його змін у ході впроваджених соціально-економічних перетворень», а також зазначається: «Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх компетенції, визначеної законом, забезпечують: проведення державної політики у сфері охорони дитинства, розроблення і здійснення галузевих та регіональних програм поліпшення становища дітей, підтримки сімей з дітьми, вирішення інших питань у цій сфері; розвиток мережі освітніх закладів, закладів охорони здоров'я, соціального захисту, а також позашкільних навчальних закладів, діяльність яких спрямована на організацію дозвілля, відпочинку і оздоровлення дітей, зміцнення їх матеріально-технічної бази; вирішення питань щодо забезпечення прав дітей, встановлення опіки і піклування, створення інших передбачених законодавством умов для виховання дітей, які внаслідок смерті батьків, позбавлення батьків батьківських прав, хвороби батьків чи з інших причин залишилися без батьківського піклування, а також для захисту особистих і майнових прав та інтересів дітей; організацію безкоштовного харчування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються у спеціальних і інклюзивних класах, та учнів 1 - 4 класів загальноосвітніх навчальних закладів із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям»; вирішення питань про надання пільг та державної допомоги дітям та сім'ям з дітьми відповідно до законодавства; вжиття інших заходів щодо охорони дитинства, віднесених до їх компетенції законодавством України» (Конституція України, 2007).

Для організації роботи з питань захисту дітей необхідно звернути увагу і на Міжнародний пакт ООН «Про економічні, соціальні та культурні права» (1966 року), де визначено, що «Держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають, що:

- Сім'я, яка є природним і основним осередком суспільства, повинні надаватися по можливості якнайширша охорона і допомога, особливо при її утворенні і поки на її відповідальності лежить турбота про несамостійних дітей та їх виховання. Шлюб повинен укладатися за вільною згодою тих, хто одружується.
- Особлива охорона повинна надаватися матерям протягом розумного періоду до і після пологів. Протягом цього періоду працюючим матерям повинна надаватися оплачувана відпустка або відпустка з достатньою допомогою по соціальному забезпеченню.
- Особливих заходів охорони і допомоги має вживатися щодо всіх дітей і підлітків без будь-якої дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншою ознакою. Дітей і підлітків має бути захищено від економічної і соціальної експлуатації. Застосування їх праці в галузі, шкідливій для їх моральності і здоров'я чи небезпечній для життя або такої, що може завдати шкоди їх нормальному розвитку, повинно бути каране за законом. Крім того, держави повинні встановити межі віку, нижче яких користування платною дитячою працею забороняється і карається законом» (Закон України, 1995).

Конвенція ООН про права дитини набула чинності в Україні з 27 вересня 1991 року (Постанова Верховної Ради України № 789XII (78912) від 27 лютого 1991р.), у 2003 та 2005 роках Верховна рада України ратифікувала ще два факультативних протоколи до Конвенції: про права дитини щодо торгівлі дітьми, дитячої проституції та дитячої порнографії та щодо участі у дітей збройних конфліктах (Конвенція ООН про права дитини, 1991).

У 1993 році в Україні створено Всеукраїнський комітет захисту дітей. На разі, визнання та захист прав дітей стали основою демократичної свідомості нації та фундаментом правового суспільства, а головними пріоритетами державної політики як на національному, так і на регіональному рівні є захист прав дитини, забезпечення її безпеки та добробуту.

Питання охорони дитинства та захисту прав дітей в Україні тісно пов'язанні з діяльністю органів місцевого самоврядування.

Як зазначено у 140 статті Конституції України: «територіальна громада – це жителі села, селища, міста чи добровільне об'єднання жителів кількох сіл у сільську громаду» (Безоплатна правова допомога, 2022). Тому, територіальна громада є добровільним об'єднанням, до якого належать усі мешканці, незалежно від віку чи інших ознак і членом територіальної громади людина стає за народженням у відповідному населеному пункті або в разі прибуття до нього на проживання.

У процесі децентралізації, у листопаді 2017 р. об'єднаним територіальним громадам України (далі ОТГ) було надано повноваження щодо забезпечення та дотримання прав дитини у частині набуття

повноважень органу опіки та піклування, зокрема оволодіння процедурами і правилами застосування положень законодавства щодо розв'язання спорів між батьками дитини, обмеження або позбавлення батьківських прав, представлення інтересів дітей у разі відсутності законних представників, протидії насильству тощо.

Усі рішення щодо дитини органи місцевого самоврядування та територіальних об'єднань повинні ухвалювати з урахуванням її потреб та інтересів, тому законодавчо урегульовано діяльність Державної служби України у справах дітей і посилено роль виконкомів територіальних громад, як органів опіки та піклування. Органи місцевого самоврядування мають дбати про інтереси дітей та повинні створювати різноманітні послуги зокрема : по-перше, тому, що це їхня відповідальність згідно із Законом України «Про органи місцевого самоврядування», в якому йдеться про те, що громади серед власних повноважень мають забезпечити соціальні послуги, по друге – дитина проживає в громаді і саме громада, а не Міністерство соціальної політики чи Кабінет Міністрів України, є найближчою до дитини та може оперативно виявити проблему щодо дитини, вчасно зреагувати на неї, ухвалити рішення і забезпечити щоденний супровід.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Державної служби України у справах дітей» від 28 липня 2022 року №2473-IX визначає «повноваження Служби у справах дітей в усіх територіальних громадах України, а саме:

- надання правової та інформаційної допомоги населенню щодо захисту прав дітей;
- підготовка документів про невідкладне відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють, у разі підтвердження факту загрози її життю та здоров'ю;
- здійснення профілактичних заходів для зменшення рівня правопорушень серед дітей;
- забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист, сімейне виховання та всебічний розвиток;
- виявлення дітей, що опинилися в складних життєвих обставинах;
- вживає заходів щодо надання статусу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та їх влаштування;
- здійснення контролю з профілактичних та виховних заходів в освітніх закладах, а також дотримання трудового законодавства щодо неповнолітніх;
- здійснює контроль за умовами утримання і виховання дітей, які опинились у складних життєвих обставинах, дітей сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, дітей з особливими потребами, дітей зі статусом вимушено переселених осіб;
- обстежує житлово-побутові умови;
- складає протоколи про адміністративні правопорушення щодо дітей;
- представляє в судах інтереси дітей;
- здійснює контроль за утриманням та забезпеченням інтересів дітей, що виховуються в дитячих будинках сімейного типу, прийомних сім'ях, сім'ях опікунів, піклувальників, патронатних сім'ях (Закон України № 280/97-ВР, 1997).

Законами України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» «Про соціальні послуги» визначено дії органів місцевого самоврядування з питань охорони дитинства та захисту прав дітей.

Враховуючи, що захист і охорона дитинства визначені державою, як система правових, медичних, виховних, просвітницьких, організаційних, фінансово-економічних та інших заходів які спрямованні на забезпечення належних умов життя та захисту здоров'я дитини, а також забезпечення її права на здобуття освіти, спеціальний захист та безпеку, за наявності яких дитина розвивається фізично, розумово, морально, духовно, у роботі ОТГ відбулися зміни з охорони дитинства, зокрема впровадження системи раннього втручання, створення мережі центрів матері та дитини, заміна інституційного догляду на сімейні форми виховання.

Відповідно до рішень Кабінету Міністрів України, облдержадміністрації спільно з органами місцевого самоврядування здійснили реорганізацію міських, районних у містах, сільських та селищних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді у відповідні центри соціальних служб із денними та стаціонарними відділеннями, а також утворюють у тих громадах, де це доцільно, центри надання соціальних послуг із денними та стаціонарними відділеннями, тому представники громад можуть визначити потреби населення у соціальних послугах, оцінити свою спроможність надавати ці послуги, у тому числі використовувати допомогу громадських організацій.

Останнім часом, міжнародними донорами багато уваги приділяється розвитку соціальних послуг

для дітей та сімей з дітьми, тому територіальним громадам спільно з громадськими організаціями необхідно відгукуватися на такі ініціативи і реалізувати відповідні проєкти.

Зокрема, проєкт «Гроші для дитини, дитинство в сім'ї, послуги в громаді» реалізовується Громадською спільнотою «Українська мережа за права дитини».

Соціальна політика на засадах людиноцентризму потребує врахування думки населення щодо її ефективності та відповідності потребам людей. Це питання набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів, особливо коли видатки на соціальний захист та соціальну підтримку поступилися видаткам на оборону, починаючи з 2022 року, а за планом Державного бюджету на 2025 рік ще й видаткам на обслуговування державного боргу. Проте, даже при втраті пріоритетних позицій, система соціального захисту та соціальної підтримки в Україні продовжує охоплювати значну частину населення.

Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» (1992 року) та Постановою Кабінету Міністрів України №1751 від 27 грудня 2001 р. «Про затвердження Порядку призначення і виплати державної допомоги сім'ям з дітьми» затверджено види допомоги, надання яких (суми грошових виплат) призначаються з урахуванням прожиткового мінімуму на поточний рік (Сімейний Кодекс України, 2025). Щоб перевірити нарахування соціальної допомоги необхідно звернутися до управління соціального захисту за місцем проживання, або на гарячу лінію за телефоном: **0 800 33 18 34**.

Важливим правовим документом у сфері охорони дитинства на регіональному рівні залишається Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року №866 «Порядок впровадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини», згідно якої, виконавчі органи сільських, селищних рад, у тому числі територіальних громад є органами опіки та піклування. Законодавчо, «орган опіки та піклування – це специфічний правовий інститут, покликаний розв'язувати проблеми людей, які для захисту своїх прав потребують втручання держави з його структурні підрозділами, а саме:

- Служба у справах дітей – безпосередньо займається веденням усіх справ щодо дітей.
- Управління соціального захисту – займається веденням справ щодо дітей та повнолітніх осіб.
- Комісія з питань захисту прав дитини – дорадчий орган із питань дітей.
- Опікунська рада – дорадчий орган із питань дітей та повнолітніх осіб» (Закон України «Про охорону дитинства», 2013).

Орган опіки та піклування приймає рішення колективно. В комісію входять керівники територіальних громад з охорони здоров'я, освіти, соціального захисту населення, служби у справах дітей, національної поліції, сектору ювенальної превенції. Керівники цих структурних підрозділів беруть активну участь у роботі комісії та разом розглядають питання з різних сторін, тому що в кожного своє бачення і сприйняття тієї чи іншої ситуації та її трактування.

З початком повномасштабної війни Росії проти України до низки питань, які турбують школярів і підлітків, додалась тривога через те, що вони були вимушені змінити звичний спосіб життя.

За даними Дитячого фонду ООН, «через російську агресію в Україні більше половини українських дітей вимушено змінили своє місце проживання і спосіб життя. Це стало причиною високого рівня стресу серед дітей, який проявляється у небажанні продовжувати навчання і складнощах у процесі адаптації до нових умов життя та підліткових колективів. Війна також загострила конфліктні ситуації в родині через примусове вивезення дітей в інше місце без їхньої згоди, напруження у зв'язку з небезпекою, неможливістю впливати на обставини, що викликає в дітей відчуття безпорадності» (Закон України, 1995).

Діти, які переживають такі негативні емоційні стани, як самотність, ізоляція, страх, хронічну тривогу, невпевненість, потребують постійного супроводу.

Працівникам закладів освіти слід звернути увагу і на сім'ю, у якій проживає дитина, адже сім'я, як соціальний інститут перебуває сьогодні в кризовому стані, порушено багато її основних функцій, у тому числі її Конституційних прав і обов'язків щодо виховання дітей.

На постійному контролі мають бути вимоги щодо обов'язків батьків згідно зі статтею 150 Сімейного кодексу України:

1. Батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини.
2. Батьки зобов'язані піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.
3. Батьки зобов'язані забезпечити здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя.
4. Батьки зобов'язані поважати дитину.
5. Передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї.
6. Забороняється будь-які види експлуатації батьками своєї дитини.

7. Забороняються фізичні покарання дитини батьками, які принижують людську гідність дитини» (Закон України № 463-IX, 2020).

Розуміючи такі обставини, працівники освітніх закладів при виявленні факторів, що вказують на складні життєві обставини чи жорстоке поводження з дитиною, терміново надають інформацію керівнику закладу, а соціальний педагог/практичний психолог спільно з службою у справах дітей, Комісією з питань захисту прав дітей територіальної громади вивчають ситуацію та планують подальші дії щодо захисту дитини. Плідна співпраця освітніх закладів та служби у справах дітей сприятиме забезпеченню безпеки і добробуту дітей та допоможе дітям реалізувати їх права та можливості в безпечному та підтримковому середовищі,

Тому, розуміння сучасної проблеми щодо захисту дитини в Україні, як соціально значимої, багаторівневої системи, у центрі якої знаходиться особистість дитини, що формується в соціальному середовищі є пріоритетом у діяльності ОТГ, що включає всебічну і комплексну підтримку сім'ї, попередження насильства в сім'ї та забезпечення конституційних прав і свобод дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Безоплатна правова допомога. (2022). Права дитини. Режим доступу: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8.

Конвенція ООН про права дитини (Конвенція ратифікована Постановою ВР №789-XII (789-12) від 27 лютого 1991 р.). (1991). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р.: зі змінами згідно закону України від 8 груд. 2004 р. № 2222. (2007). Х.: ПП «Інгвін».

Міжнародний пакт «Про економічні, соціальні і культурні права». (1966). Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року №866 «Порядок впровадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини». (2008). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>.

Сімейний Кодекс України. Редакція від 07.07.2025, підстава - 4439-IX. (2025). Wikipedia. Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розмежування функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань захисту прав дітей у зв'язку з утворенням Державної служби України у справах дітей» від 28 липня 2022 року № 2473-IX. (2022). LIGA:ZAKON. Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/JI07037G>.

Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» від 21 листопада 1992 р. № 2811-XI. (1992). ZakonOnline. Режим доступу: https://zakononline.com.ua/documents/show/150832_590186.

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР. (1997). Режим доступу: https://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini.htm.

Закон України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей». (1995). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%8>.

Закон України «Про охорону дитинства» від 08.06.2013. (2013). Відомості Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon4.pada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

Закон України «Про освіту» від 05 вересня 2017 р. (2017). Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

Закон України «Про повну загальну середню освіту» від 16.01.2020 № 463-IX. (2020). <https://www.google.com/search?q=Urst.com.ua>. Режим доступу: https://urst.com.ua/act/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu.

REFERENCES

Bezoplatna pravova dopomoha. (2022). Prava dytyny. Rezhym dostupu: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%B4%D0%B8%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B8.

Konventsiiia OON pro prava dytyny (Konventsiiia ratyfikovana Postanovoiu VR №789-KhII (789-12) vid 27 liutoho 1991 r.). (1991). Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua>.

Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 cherv. 1996 r.: zi zminamy zghidno zakonu Ukrainy vid 8 hrud. 2004 r. № 2222. (2007). Kh.: PP «Inhvin».

Mizhnarodnyi pakt «Pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava». (1966). Rezhym dostupu: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text.

Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 24 veresnia 2008 roku №866 «Poriadok vprovadzhennia orhanamy opiky ta pikluvannia diialnosti, poviazanoi iz zakhystom prav dytyny». (2008). Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>.

Simeinyi Kodeks Ukrainy. Redaktsiia vid 07.07.2025, pidstava - 4439-IX. (2025). Wikipedia. Rezhym dostupu: <https://uk.wikipedia.org/wiki>.

Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo rozmezhuvannia funktsii orhaniv derzhavnoi vlady ta orhaniv mistsevoho samovriaduvannia z pytan zakhystu prav ditei u zviazku z utvorenniam Derzhavnoi sluzhby Ukrainy u spravakh ditei» vid 28 lypnia 2022 roku № 2473-IKh. (2022). LIGA:ZAKON. Rezhym dostupu: <https://ips.ligazakon.net/document/JI07037G>.

Zakon Ukrainy «Pro derzhavnu dopomohu simiam z ditmy» vid 21 lystopada 1992 r. № 2811-KhI. (1992). ZakonOnline. Rezhym dostupu: https://zakononline.com.ua/documents/show/150832_590186.

Zakon Ukrainy «Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini» vid 21.05.1997 № 280/97-VR. (1997). Rezhym dostupu: https://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini.htm.

Zakon Ukrainy «Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dlia ditei». (1995). Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%8>.

Zakon Ukrainy «Pro okhoronu dytynstva» vid 08.06.2013. (2013). Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. Rezhym dostupu: <http://zakon4.pada.gov.ua/laws/show/2402-14>.

Zakon Ukrainy «Pro osvitu» vid 05 veresnia 2017 r. (2017). Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

Zakon Ukrainy «Pro povnu zahalnu seredniu osvitu» (vid 16.01.2020 № 463-IX). (2020). <https://www.google.com/search?q=Urst.com.ua>. Rezhym dostupu: https://urst.com.ua/act/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu.

Tatyana Tulba,

Senior Lecturer, Department of Philosophy of Education,

Odessa Academy of Continuing Education,

Odessa Regional Academy

of In-Service Education

Odesa, Ukraine

tanyatulba@ukr.net

STRENGTHENING COMMUNITY EFFORTS TO ENSURE THE RIGHTS AND INTERESTS OF THE CHILD

Abstract. *The article is devoted to the topical issues of protecting the rights and interests of the child in modern territorial communities of Ukraine. Today, in connection with the war, the protection of children is a priority task for the state and local governments. Considering the structural services that are entrusted with the responsibilities of child protection, it should be noted that their employees need to have the most modern and effective knowledge regarding the implementation of the child's rights to life and health, mechanisms for protecting children from physical danger, from various forms of child abuse: bullying, violence, exploitation, recruitment to illegal actions, including to armed groups, as well as to contribute to the protection of the child from psychosocial distress and be able to restore the child's well-being when he or she has experienced unforeseen crises.*

Key words: *child, rights and needs of the child, protection and safeguarding of childhood, international standards and regulatory legal acts of Ukraine in the field of protection of children's rights, Unified Information and Analytical System «Children», categories of children: orphans and children deprived of parental care, children with disabilities and special needs, forcibly displaced persons, children in crisis and in need of state assistance, National Program «A Child is Not Alone», etc.*

Дата надходження до редакції 30.05.2025

©. Тулба Т. І., 2025

УДК 37.064:37.018.1-053.4(045)

[https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2\(10\).338009](https://doi.org/10.61339/2786-6947.2025.2(10).338009)

Філімонюк Альона Сергіївна,

методист науково-методичної лабораторії
дошкільної освіти, кафедри дошкільної і початкової освіти,
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти

Одеської обласної ради»,

м. Одеса, Україна

alenafilimonuk500@gmail.com<https://orcid.org/0009-0002-1899-2573>

ОСОБЛИВОСТІ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ВИХОВАТЕЛЕМ ЗДО ТА БАТЬКАМИ: ЕФЕКТИВНІ ПРАКТИКИ

Анотація. У статті розкрито сутність педагогіки партнерства як важливої складової модернізації дошкільної освіти в умовах трансформаційних змін, які відбуваються у сучасному українському суспільстві. Акцентовано увагу на зміні парадигми щодо освітньої взаємодії, що полягає у переході від авторитарної моделі до суб'єкт-суб'єктного типу між всіма учасниками освітнього процесу. Розглянуто важливість формування партнерських взаємодій між дитиною, педагогом та батьками, як умови ефективного розвитку особистості дитини дошкільного віку та формування позитивного мікроклімату у закладі дошкільної освіти. Визначено ключеві принципи педагогіки партнерства: рівноправність, довіра, взаємна відповідальність, повага, відкритість і співробітництво. Проаналізовано основні функції партнерської взаємодії, зокрема соціалізуючу, адаптаційну, виховну, розвивальну та інтеграційну. Розглянуто найбільш ефективні форми реалізації педагогічного партнерства: спільне планування освітнього процесу, батьківські клуби, родинні свята, тренінги для педагогів і батьків. Окрему увагу приділено механізмам реалізації педагогічного партнерства серед яких – формування комунікативної компетентності педагогів та створення інформаційно-просвітницьких ресурсів для батьків. Обґрунтовано позицію, щодо впровадження партнерської взаємодії, яка сприяє створенню позитивного освітнього середовища, розвитку соціальних та життєвих компетентностей дітей дошкільного віку, підвищенню професійної майстерності педагогів та активному залученню батьків до життя закладу дошкільної освіти. Надано методичні рекомендації педагогам щодо оптимізації педагогіки партнерства у ЗДО.

Ключові слова: педагогіка партнерства, дошкільна освіта, партнерська взаємодія, педагог, батьки, діти, освітнє середовище.

Із розвитком сучасного суспільства виникає потреба у вдосконаленні та розробленні нових вимог щодо системи освіти та виховання молодшого покоління. Головним завданням сьогодення у становленні сучасної теорії і практики виховання дитини дошкільного віку є вивчення її особистості та соціальне середовище, що впливає на її розвиток. Варто наголосити, що процес соціального розвитку та становлення дитини відбувається в осередку сім'ї, соціального та національного середовища. Особистість дитини зазнає впливу від батьків, сім'ї, оточуючих, однолітків, закладу дошкільної освіти (далі – ЗДО) як соціальної інституції, тощо. Враховуючи виховний вплив на особистість дитини всіх сфер життя, зазначимо, що найбільший соціалізуючий вплив належить сім'ї та закладу дошкільної освіти (Карнаух).

Розвиток сучасної системи дошкільного виховання орієнтовано на особистісному та творчому підходах. У розробці та впровадженні сучасних методик виховання дітей дошкільного віку підґрунтям виступають здобутки народної педагогіки, родинного виховання, сучасних досягнень науки, світового педагогічного досвіду та національної культури. Центром освітньо-виховного процесу є особистість дитини, тому виховний процес ґрунтується на дотриманні дидактичних принципів, таких як: національне спрямування виховного процесу, гуманізм, співробітництво вихователя з особистістю дитини, об'єднання різноманітних форм організації освітньо-виховного процесу, розвиток естетичного виховання тощо (Каньоса, 2015).

Важливим компонентом організації освітньо-виховного процесу дітей дошкільного віку є педагогіка партнерства, адже співпраця педагогів ЗДО з батьками вихованців забезпечує ефективність дошкільної освіти. Значущість партнерської взаємодії батьків та закладу дошкільної освіти полягає у забезпеченні сприятливих умов для виховання всебічно розвиненої, соціально адаптованої та здорової дитини (Гасанова, 2018).

Розвиток, регулювання та принципи запровадження суспільного і сімейного виховання у виховний процес закладів дошкільної освіти регулюється відповідними нормативними документами, зокрема,

Законом України «Про дошкільну освіту» (2024), Концепцією дошкільного виховання в Україні (2020), Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) тощо. Водночас в освітньо-виховному процесі визначено конкретних учасників (батьки, діти, вихователі), які виконують певні ролі, специфічні функції, а також не замінюють один одного. В такому контексті виникає необхідність залучення до партнерства та взаємодії всіх учасників виховного процесу з метою досягнення основних завдань щодо всебічного розвитку вихованця (Красножон).

Роль закладу дошкільної освіти полягає не лише в організації виховного процесу, але й у консультуванні батьків щодо виховання їхніх дітей. Орієнтуючи батьків в актуальних виховних питаннях, ЗДО ініціює обмін виховним досвідом та встановлює взаєморозуміння між батьками та вихователями. Ця діяльність допомагає вихователям встановити оптимальні шляхи всебічного розвитку особистості дитини (Шкляр, 2016).

Включення сім'ї в освітнє середовище закладу дошкільної освіти як важливого партнера та активного суб'єкта надасть можливість створити умови для ефективної взаємодії педагогів і батьків та виробити стратегічні цілі у сфері дошкільного виховання дітей (Турішева). На тому, що об'єднання зусиль та співпраця ЗДО із родиною дитини сприятиме всебічному розвитку особистості дитини, наголошували ще класики педагогічної думки М. Стельмахович, В. Сухомлинський, К. Ушинський, (Перепелюк, 2018).

Проблему педагогічної взаємодії з батьками дітей дошкільного віку досліджували українські та зарубіжні вчені. Зокрема, увага приділялась таким аспектам: співпраця батьків та ЗДО (С. Вандербрук, Л. Кондратенко, Т. Поніманська, та ін.), методична робота щодо вдосконалення змісту роботи вихователів із батьками (К. Біла, Дж. Епштейн, Л. Шульга та ін.), роль ЗДО та сім'ї у становленні особистості дитини (Л. Берко, М. Гарвард, О. Лінник та ін.) (Шкляр, 2016).

Сьогодні дослідники приділяють увагу різним аспектам питання партнерства ЗДО та сім'ї. Так, основні аспекти взаємодії та співпраці з батьками вивчають І. Бойко, Н. Вороніна, І. Козак, М. Пірсон, Н. Ткаченко; проблему вибору методів та визначення змісту педагогічної освіти батьків розглядають Т. Корнієнко, Л. Річардсон, П. Уайт; питання щодо формування моральних якостей дитини на засадах партнерства ЗДО і батьків вивчають Т. Браун. С. Кравченко, К. Холл; аспекти екологічного виховання дитини дошкільного віку на засадах партнерства досліджує Н. Кот; питання виховання дитини на засадах миру в контексті педагогіки партнерства розглядає Т. Пагута (Красножон).

Соціалізація людини та процес формування особистості починається з раннього дитинства. Джерелом соціалізації людини виступають сімейні та соціальні інститути. Як зазначає С. Кравченко, значущим фактором розвитку особистості дитини є соціокультурне оточення, до якого входять сім'я, однолітки, заклад дошкільної освіти, середовище, в якому живе дитина, тощо (Тарабасова, 2016).

На першому етапі соціалізації дитини стає виховання в сім'ї, під час якого встановлюється початковий зв'язок із батьками та найріднішими людьми. На наступному етапі соціальні зв'язки встановлюються вже поза межами сімейних відносин, тобто з однолітками та з середовищем закладу дошкільної освіти (Величко, 2017).

Л. Карнаух зазначає, що природним чинником соціалізації дитини виступає її сім'я. Впродовж усього життя сім'я залишається важливим мікросередовищем, в умовах якого проходить особистісне зростання людини (Карнаух).

Т. Рожко-Павлишин також переконує, що найважливішим осередком виховання та провідним соціальним фактором, який впливає на становлення особистості дитини є її сім'я. Батьки своїм виховним впливом закладають основні особистісні якості, які супроводжуватимуть дитину все життя. Однак, на думку В. Виноградової на різних етапах виховання батьки потребують допомоги у визначенні основних шляхів соціалізації дитини дошкільного віку, пошуку ефективних засобів впливу на дитину та способів розвитку її основних компетентностей. Таким чином дослідниця акцентує на необхідності налагодження конструктивної взаємодії сім'ї та ЗДО (Рожко-Палишин, 2018).

Відповідно до Базового компоненту дошкільної освіти (Базовий компонент дошкільної освіти) сучасний заклад дошкільної освіти покликаний стати інститутом соціалізації, головним завданням якого є забезпечення психологічної, соціальної та фізичної компетентностей дитини дошкільного віку, формування ціннісного ставлення до навколишньої дійсності, набуття навичок особистісного існування та орієнтування у світі тощо. Головними принципами сучасної дошкільної освіти є: єдність навчання, виховання і оздоровлення дітей; демократизація та гуманізація освітнього процесу; особистісно зорієнтований підхід; доступність для всіх громадян дошкільної освіти; єдність виховного впливу сім'ї та ЗДО; відповідність змісту та обсягу дошкільної освіти особливостям розвитку та стану здоров'я дитини дошкільного віку; рівні умови для всебічного розвитку та реалізації здібностей, нахилів, задатків кожної дитини; наступність і перспективність між дошкільною та початковою освітою (Ковшар, 2015).

Н. Каньоса наголошує на тому, що у процесі освітньо-виховного процесу батьки та ЗДО, як його

активні учасники, виконують свої, визначальні, ролі, які перетинаються на всіх етапах. Так, заклад дошкільної освіти виконує важливу роль у створенні та підтримці сприятливих умов для психічно-фізичного та морального розвитку дитини, її основних компетентностей, позитивних нахилів, творчих здібностей та інтересів; у залученні до дитячого колективу однолітків та формуванні потреби у емоційно-особистісному спілкуванні; розвивати вміння і навички доброзичливого спілкування з батьками та вихователями; надавати професійну допомогу та консультації батькам у вирішенні педагогічних проблем, конфліктних ситуацій тощо. Важливою є роль батьків у створенні та підтримці сприятливих умов для морального, психологічного, фізичного розвитку дитини в осередку сім'ї; виявленні, підтримці та розвитку творчих здібностей дошкільника; створенні умов для особистісно-емоційного спілкування в сім'ї; вихованні доброзичливого ставлення до дитячого колективу та ЗДО; усвідомлення дитиною себе як частини колективу (Каньоса, 2015).

На сьогодиншньому етапі розвитку системи освітньо-виховного процесу проблема взаємодії закладу дошкільної освіти та батьків набула особливого значення. Це зумовлено не лише трансформаціями в освітній політиці та суспільних запитах, а й потребою у формуванні гармонійно розвиненої, морально зрілої особистості дитини. Успішна реалізація завдань дошкільної освіти можлива лише за умови налагодженого партнерства між педагогами та родинами. У цьому контексті важливим є пошук та впровадження єдиних підходів до планування спільної діяльності, організаційно-структурних та методичних основ, вибору загальних показників результативності роботи. Нині, із розвитком соціально-політичної та економічної сфер суспільства, актуальною є практика використання педагогічного потенціалу традиційних форм взаємодії з сім'єю та пошуку нових, результативних, інтерактивних форм партнерства з батьками (Турішцева).

Як зазначає Н. Каньоса, взаємодія батьків та сучасного ЗДО має передбачати їх співробітництво. Водночас, керівну функцію у професійній реалізації партнерської взаємодії з батьками має виконувати заклад дошкільної освіти. Організуючи таку діяльність вихователі повинні ініціювати співробітництво з батьками, оскільки вони через свою професійну підготовленість, можуть пояснити залежність успішної освітньо-виховної роботи від злагодженості до наступності у вихованні дошкільників (Каньоса, 2015).

Таким чином, у сучасній системі дошкільної освіти активно впроваджується термін «педагогіка партнерства», який передбачає суттєво новий підхід до взаємодії між педагогами, батьками та дітьми.

Педагогіка партнерства – чітко визначена система взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу (дітей, батьків, педагогів), яка:

- покликана об'єднувати всіх учасників освітнього процесу для виконання спільних завдань та відповідати за їх результативність;
- ґрунтується на рівноправності, довірі та повазі учасників освітньо-виховного процесу, враховуючи інтереси та цінності кожного;
- заснована на принципах спільності інтересів і добровільності (Красножон), (Архипенко).

За визначенням Є. Куявіньського, педагогічне партнерство це двостороння освітня підтримка, в якому кожен учасник освітньої взаємодії стає як постачальником, так і отримувачем освітньої допомоги, в залежності від можливостей та потреб кожного (Перепелюк, 2017).

О. Карпенко та М. Чепіль наголошують на тому, що взаємодія батьків і ЗДО може мати як позитивні, так і негативні наслідки. В умовах сучасного суспільства з його швидкісним темпом батьки все частіше перекладають відповідальність за виховання дитини на заклад дошкільної освіти і розраховують на підтримку, інформативність, турботу компетентного педагога. Однак, лише узгодження змісту і напряду діяльності із батьками дитини, надасть можливість компетентно керувати виховним процесом. Будівання педагогічно-батьківських відносин на засадах партнерства і взаємодопомоги стане для дитини наслідуванням зразка поведінки батьків. Тому, батьки та педагоги мають дотримуватись однієї позиції щодо організації освітнього-виховного процесу дитини (Карпенко & Чепіль, 2021).

Як вже зазначалось, включення надбань суспільного та сімейного виховання для реалізації освітньо-виховного процесу ЗДО визначені нормативними документами, зокрема законом України «Про дошкільну освіту», Концепцією дошкільного виховання в Україні та Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні. Цими документами окреслено єдине виховне середовище для кожної дитини дошкільного віку, в якому батькам належить велика відповідальність (Надтока).

Б. Кук у взаємодії між освітніми партнерами виокремлює чотири елементи: інтелектуальний (розуміння необхідності партнерства для досягнення спільної мети); емоційний (встановлення доброзичливих відносин між учасниками виховного процесу); вольовий (добровільне прагнення взаємодіяти заради досягнення спільної педагогічної мети); біхевіоральний (культурна, безконфліктна поведінка педагогічних партнерів) (Перепелюк, 2017).

Великий класик педагогіки В. Сухомлинський наголошував на необхідності суспільного і родинного

виховання. На думку вченого, перш за все треба сконцентруватись на батьківському «всеобучу», тобто навчити батьків як правильно виховувати дитину. Нині, взаємодія ЗДО з батьками дошкільників здійснюється в більшості закладів. Педагогічна спільнота ЗДО має завдання пояснити батькам їх виключну роль у становленні особистості дитини дошкільного віку, значення цілеспрямованої розвивально-виховної роботи вдома та її єдності з виховним процесом у ЗДО. Результат такої діяльності значною мірою залежить від рівня розуміння батьками необхідності партнерської взаємодії з ЗДО, ступеня особистісної культури батьків, зокрема педагогічної (Шкляр, 2016).

Партнерська взаємодія батьків і педагогів дозволяє краще пізнати дитину, усвідомити її настрої та емоційно-вольові характеристики, а отже, допомогти ефективно організувати виховний процес. Щільна і результативна взаємодія ЗДО і батьків забезпечить умови для розвитку гармонійної, повноцінної особистості дитини.

Процес партнерської взаємодії батьків та ЗДО охоплює кілька етапів:

- передадаптаційний – передбачає роботу з батьками та їх дітьми на етапі вступу дитини до ЗДО. Відбувається ознайомлення зі специфікою та умовами закладу;
- адаптаційний – на цьому етапі відбувається пристосування дитини до умов ЗДО та участь у цьому процесі батьків;
- методичний – встановлюється чітко, логічно та послідовно організована система взаємодії батьків і ЗДО для створення єдиного розвивального, виховного простору для дитини;
- організаційний – передбачає спільну діяльність, об'єднану системою заходів, педагогів та батьків, спрямовану на всебічний розвиток дитини (Кушнір).

Отже, у сучасній системі дошкільної освіти важливим компонентом є встановлення партнерської взаємодії батьків та закладу дошкільної освіти, метою якої є розроблення спільних методичних засад у вихованні дитини, реалізації різноманітної діяльності ЗДО, розвитку всебічно-розвиненої, компетентнісної, соціально-адаптованої дитини до майбутнього життя.

Вдосконалення дошкільної освіти на засадах партнерської взаємодії ЗДО та батьків можливе лише за умов врахування системи принципів, яка дозволить сконцентрувати освітньо-виховний процес на реалізацію спільної мети та дій, встановлення взаємодовіри всіх учасників освітнього процесу. Досягнення спільної мети має ґрунтуватися на освітньо-виховному діалозі, єдності та суголосності всіх педагогічних заходів.

М. Лобочкий виокремлює такі ключові принципи для реалізації ідеї партнерства в системі дошкільної освіти: єдність впливів; позитивна мотивація; партнерство; активна і систематична співпраця; різнобічний обмін інформацією (Перепелюк, 2017).

На думку А. Машке, партнерська взаємодія між ЗДО і батьками буде успішною за умов дотримання таких принципів: єдності дій (інтеграції дій); взаємного визнання прав та компетентності; взаємної довіри; обміну інформацією; взаємної лояльності (Перепелюк, 2017).

Аналіз багатьох наукових джерел надав можливість з'ясувати, що формування та впровадження партнерської взаємодії закладу дошкільної освіти з батьками дитини має ґрунтуватися на єдиній системі принципів. Вважаємо, що дотримання позиціонованої системи принципів дозволить максимально ефективно досягти результативності у партнерській взаємодії, а саме:

- повага до особистості дитини як з боку батьків, так і з боку педагогів ЗДО;
- індивідуальний підхід до всіх учасників виховного процесу (як до дитини, так і до батьків);
- гуманізація освітньо-виховного процесу;
- зв'язок з традиціями народної педагогіки, фольклором, різновидами національного та світового мистецтва;
- позитивна мотивація та встановлення спільної мети;
- єдина мета та завдання виховного процесу;
- міжособистісний обмін інформацією та досвідом;
- динамічність та сучасність вибору форм і методів роботи;
- систематичність проведення спільних заходів;
- міжособистісне доброзичливе та позитивне ставлення всіх учасників освітньо-виховного процесу (батьків, вихователів, дітей);
- встановлення довірливих відносин між учасниками виховного процесу;
- будування взаємодії на рівні діалогу та взаємоповаги;
- розподілене лідерство (можливість вибору форм та методів взаємодії, а також відповідальність за їх результати);
- особиста зацікавленість батьків (партнерська взаємодія матиме ефективність тільки у випадку особистої мотивації кожного партнера);

- соціальне партнерство (рівність учасників виховного процесу, добровільність у прийнятті зобов'язань, обов'язковість виконання завдань);
- постійний аналіз результатів освітньо-виховного процесу та пошук шляхів їх вдосконалення.

Дотримання зазначених принципів допомагає уникнути протиріч, які можуть виникати у процесі партнерської взаємодії. Це протиріччя між необхідністю батьків в педагогічних знаннях та відсутністю умов їхнього отримання; між недостатнім рівнем педагогічної культури батьків та неможливістю закладу надання освітніх послуг батькам; між набутими батьками новими правами та обов'язками та невмінням їх реалізувати; між бажанням батьків брати участь у діяльності ЗДО та чітко визначеним і регламентованим характером діяльності закладу (Надтока), (Пенцалюк).

Впровадження провідних принципів дозволить утворити тісну взаємодію між батьками та ЗДО, де заклад стане для батьків важливим консультативним і просвітницьким центром, до якого вони зможуть звернутись для розв'язання педагогічних питань (Величко, 2017).

Дотримання та впровадження провідних принципів у освітньо-виховний процес забезпечить виконання провідних завдань. У низці джерел (Карпенко & Чепіль, 2021; Лашенко, н.д.; Надтока, н.д.; Пенцалюк, н.д.; Сокиринська, н.д.; Туріщева, н.д.; Шкляр, 2016), визначено головні завдання ефективного впровадження партнерства ЗДО і батьків дитини. Основними завданнями вважаємо такі, як: встановлення партнерських відносин з батьками кожної дитини; вивчення сім'ї дитини та моделі виховання в сім'ї; об'єднання зусиль батьків та педагогів для досягнення єдиної мети у вихованні та розвитку дитини; створення атмосфери взаєморозуміння, емоційної підтримки; всебічний розвиток всіх учасників виховного процесу (дітей, батьків, педагогів); стимулювання та вдосконалення психолого-педагогічних знань, вмінь та навичок батьків; заповнення прогалин у педагогічних знаннях вихователів і батьків; ознайомлення батьків з типами соціальної поведінки; підтримка впевненості батьків у їхніх педагогічних можливостях; інформування батьків про успіхи та труднощі у вихованні дитини, про розвиток її знань, вмінь та навичок; про особливості функціонування ЗДО тощо; компенсування та видалення наслідків порушень розвитку дитини та неадекватних процесів соціалізації; пошук форм поведінки у нестандартних ситуаціях; залучення сімейного досвіду у вихованні дитини закладом дошкільної освіти; використання та впровадження різноманітних форм та методів роботи з дітьми та батьками, об'єднання індивідуальних та групових форм роботи; активне залучення батьків до підготовки, проведення та аналізу спільних заходів.

Отже, партнерська взаємодія ЗДО та батьків дитини є важливою умовою повноцінного розвитку вихованця, його соціальної адаптації та становлення як особистості. Важливим аспектом ефективного партнерства є стимулювання та вдосконалення психолого-педагогічної компетенції батьків.

Важливу роль у забезпеченні всебічного та повноцінного розвитку дитини виконує ефективне партнерство ЗДО та батьків дітей дошкільного віку. Ефективність дошкільного виховання значною мірою визначається тими відносинами, що складаються між батьками та педагогами. Тому важливо, щоб ЗДО та батьки взаємодіяли у виховному процесі дитини. На таких умовах стануть можливими створення сприятливих умов для реалізації єдиних вимог щодо всебічного розвитку кожної дитини та забезпечення неперервності виховних впливів (Солонська, 2019).

Ефективність партнерства ЗДО з батьками залежить від багатьох факторів. Важливим фактором досягнення ефективності від партнерства ЗДО з батьками є чітке та передбачуване визначення змісту роботи, форм, методів та прийомів. Зміст роботи має враховувати специфіку виховання, розвитку та навчання дітей дошкільного віку. Для цього першочерговим завданням є ознайомлення батьків зі специфікою адаптації дитини до ЗДО та його колективу, з важливими аспектами соціалізації дітей дошкільного віку, з особливостями морального, фізичного, психологічного розвитку вихованця (Шкляр, 2016).

Зміст партнерської співпраці має ґрунтуватися на: особистісній орієнтації на дитину; психологічно спрямованій взаємодії; певному прикладному характері; об'єднанні зусиль педагогів та батьків в усіх аспектах розвитку дитини; пріоритетному розв'язанні педагогічних проблем; чітких часових визначеностях та орієнтації на конкретний результат (Сокиринська).

Ефективність партнерства залежить від зацікавленості в ньому батьків. Тому, важливо продемонструвати батькам результативність діяльності ЗДО у цьому напрямку, що виявляється в позитивних змінах в освітніх досягненнях, поведінці, емоційному стані, здоров'ї їхньої дитини порівняно з її попередніми результатами (Шкляр, 2016).

Ю. Надтока наголошує на необхідності включення батьків у діяльність ЗДО. Партнерство ЗДО та батьків вона визначає як єдину, згуртовану сім'ю, до якої входять батьки, дитина, педагоги, що організовує та виконує спільну діяльність. В цьому контексті всі педагогічні проблеми, завдання, конфліктні ситуації вирішуються спільно, з урахуванням кожного члена такої сім'ї, з досягненням

максимальної результативності (Надтока).

На думку І. Пенцалюк, важливим фактором ефективності партнерства є педагогічна культура батьків. Педагогічна культура батьків це рівень їх підготовленості, наявність тих знань і вмінь, які застосовують у процесі сімейного та суспільного виховання дитини. Педагогічну культуру визначають психолого-педагогічні та фізіолого-гігієнічні знання, набуті в процесі виховання дитини, та відповідальне ставлення до своїх батьківських обов'язків. У процесі партнерства із ЗДО батьки мають оволодіти: головними закономірностями та особливостями виховання й навчання дитини дошкільного віку; основами про зміст і методи виховання; оволодіти методами організації дитячої діяльності; навичками організації партнерської взаємодії у виховному процесі (Пенцалюк).

Варто наголосити на необхідності усвідомлення батьками власної значущості у виконанні виховних функцій. Батьки повинні розуміти свій внесок у виховний процес власної дитини, нести відповідальність за формування морально-ціннісних стосунків з дитиною. Для цього батьки мають прагнути до набуття нових педагогічних знань, практичних вмінь та навичок. Тому ЗДО має організувати та систематизувати цілеспрямоване формування у батьків педагогічних знань, що враховуватиме особливості та потреби кожної родини, відповідатиме її запитам та потребам (Шкляр, 2016).

На думку І. Перепелюк, для реалізації партнерської взаємодії кожному учаснику знадобляться навички комунікації в специфічних напрямках діяльності. Так, педагоги ЗДО виконують функції в комунікації з батьками, ініціюють та розвивають контакти, пропонують форми співпраці. Батьки, у свою чергу, висловлюють свої очікування щодо діяльності ЗДО, оцінюють запропоновані форми роботи, висловлюють свої пропозиції щодо виховання дитини, долучаються до освітньо-виховної діяльності ЗДО (Перепелюк, 2018).

Як зауважує Ю. Надтока, ефективність взаємодії ЗДО та батьків залежить від ступеня задоволення потреб батьків та дітей закладом освіти. Тому, діяльність педагогів має бути спрямована на визначення основних умов та настанов батьків у реалізації виховного процесу власної дитини, визначити їх недоліки та переваги, розробити рекомендації та шляхи формування всебічно розвиненої особистості дитини, зацікавити батьків освітньо-виховним процесом ЗДО (Надтока).

Реалізуючи принцип рівноправності у партнерстві батьків та педагогів, варто пам'ятати, що ЗДО, як професійно організована установа, несе відповідальність за залучення батьків до діяльності ЗДО (Перепелюк, 2018). А тому ЗДО має спрямовувати педагогічну діяльність батьків та педагогів у потрібному напрямку.

На думку О. Лашенко, ефективність партнерства ЗДО та батьків залежить від створених закладом відповідних умов, а саме: відкритість ЗДО для батьків, як інформативно, так і для участі у виховному процесі; обізнаність педагогами умов виховання дитини в сім'ї, її індивідуальні особливості та потреби; проведення заходів, спрямованих на встановлення партнерства з батьками дитини, на налагодження зворотного зв'язку, на збагачення знань батьків тощо (Лашенко).

Обов'язковою умовою ефективності партнерства ЗДО та батьків є уникнення таких відносин, коли батьки визнаючи пріоритет ЗДО у вирішенні педагогічних завдань, не беруть участь в освітньо-виховному процесі, а педагоги не приділяють належної уваги сім'ї у розвитку та вихованні дитини, таким чином не використовують вплив та потенціал батьків у вирішенні освітньо-виховних проблем (Шкляр, 2016).

Ефективність партнерства батьків та ЗДО також залежить від отриманих результатів. Так, на думку М. Росцішевської-Возняк, результативність партнерства для педагогів виявляється у таких аспектах: вони глибше пізнають дитину, що дає можливість більш ефективного педагогічного впливу на неї; отримують схвалення своїй педагогічній діяльності; можуть коригувати свою діяльність таким чином, щоб якомога краще задовольнити потреби дитини; у важких ситуаціях можуть розраховувати на співпрацю та розуміння батьків; за необхідності відкрито можуть попросити про допомогу; усвідомлюють цінність власної педагогічної діяльності.

Батьки, у результаті партнерської взаємодії, можуть отримати такі результати: краще пізнають особливості своєї дитини, виявляючи більшу зацікавленість до неї; розраховують на розуміння та інтерес з боку педагога; поглиблюють педагогічні знання та вміння, що дає можливість краще реагувати у кризових ситуаціях; усвідомлюють важливість партнерства у вихованні; стають сміливішими у важких ситуаціях, не бояться просити допомоги (Перепелюк, 2017).

І. Архипенко виокремлює основні вимоги та правила організації партнерства ЗДО та батьків такі, як: встановлення близьких контактів між учасниками виховного процесу; спільне об'єднання зусиль для досягнення єдиної мети – формування всебічно розвиненої, компетентної особистості дитини; єдність дій педагогів і батьків; будівництва міжособистісних відносин на основі гуманізму, уникнення конфліктних ситуацій; прийняття педагогічних рішень на основі спільного діалогу; систематичне підвищення рівня педагогічних знань батьків; постійне, ґрунтовне вивчення сім'ї (Архипенко).

Отже, ефективність партнерства ЗДО з батьками дитини досягається за умови спільного встановлення єдиної мети, вимог, завдань, методів і прийомів, та активної участі батьків у формуванні всебічно розвиненої, соціально орієнтованої та компетентної особистості дитини, що потребує впровадження методичних рекомендацій педагогам для оптимізації педагогіки партнерства у ЗДО, а саме:

- спільно з батьками визначати цілі та завдання освітнього процесу, враховуючи індивідуальні особливості кожної дитини;
- впроваджувати відкриті канали комунікації, які сприяють регулярному обміну інформацією, щодо розвитку дитини та її потреб;
- залучати батьків до життя ЗДО, організовуючи спільні заходи, благодійні ярмарки, тренінги, батьківські клуби, родинні свята;
- підтримувати позитивну мотивацію батьків до активної участі, систематично підкреслюючи їх важливу роль у вихованні та розвитку дитини;
- регулярно оцінювати ефективність партнерства, враховуючи зворотній зв'язок від батьків і педагогів та корегувати її за потреби.

Партнерство ЗДО та батьків дитини значною мірою залежить від активності обох сторін, зокрема від професійної компетентності педагогів. Вміння застосовувати педагогічні знання на практиці, виявляючи любов до кожної дитини, визначає результат партнерської взаємодії з батьками.

Для ефективної реалізації практики педагогіки партнерства педагог ЗДО повинен володіти такими психологічними здібностями та якостями:

- оперативно-творче мислення, здатність орієнтуватися у різних комунікативних ситуаціях;
- комунікативність, наявність потреби та вміння спілкуватись з батьками та дитиною;
- проявляти інтерес до всіх учасників виховного процесу;
- здатність співпереживати та розуміти інших;
- здатність підтримувати зворотний зв'язок у спілкуванні;
- здатність використовувати різні прийоми та засоби впливу: пристосування, захоплення, навіювання, переконання тощо;
- здатність керувати своїм психологічним станом, настроєм, мімікою, жестами, голосом тощо;
- комунікативна культура, великий лексичний запас, вміння вдало добирати мовні прийоми тощо;
- здатність до педагогічної імпровізації;
- вміння прогнозувати наслідки своїх дій та можливі педагогічні ситуації;
- вміння швидко реагувати на спонтанну комунікативну ситуацію.

Оптимізація педагогіки партнерства значною мірою залежить від рівня вмінь і навичок педагога. Так, педагог на шляху взаємодії з батьками дитини дошкільного віку повинен володіти такими вміннями:

- здатність встановлювати контакт із батьками при першій зустрічі;
- здатність викликати позитивне перше враження;
- вміння прослідковувати емоційний настрій співрозмовника;
- здатність виявляти та коригувати прояви негативного батьківського ставлення у вихованні дітей;
- вміння організовувати та керувати процесом спілкування;
- здатність організовувати довірливо-ділове спілкування з батьками та дітьми;
- здатність попереджувати та розв'язувати конфліктні ситуації;
- вміння застосовувати прийоми позитивної дискусії з батьками;
- володіння навичками активного і пасивного слухання;
- вміння використовувати та поєднувати вербальні та невербальні засоби комунікації (Кушнір).

Педагог повинен вміти проявляти повагу до особистої думки батьків та підкреслювати її значущість. Таким чином, думки та знання педагога стануть авторитетними для батьків. На всіх етапах роботи з батьками педагогу необхідно дотримуватись певних вимог: наділяти батьків як обов'язками, так і правами; забезпечувати не тільки засвоєння батьками нових педагогічних знань, але й педагогу враховувати та засвоювати їхній виховний досвід; право на особисту точку зору та наявність власної системи цінностей; заохочувати батьківську ініціативу та творчість (Сокиринська).

На початковому етапі партнерської взаємодії педагог має з'ясувати наскільки батьки потребують допомоги у вирішенні педагогічних проблем щодо виховання їхньої дитини та рівня готовності батьків до співпраці із ЗДО. На думку О. Красножона, педагог повинен забезпечити батькам конфіденційність у використанні зібраної інформації про дитину та умови її виховання у сім'ї. На основі отриманої інформації під час спілкування з батьками, педагог має обрати напрям роботи та форми його реалізації (Красножон).

Педагогу постійно потрібно підтримувати активність батьків. Важливим є забезпечення щоденного контакту з батьками. Для цього він має своєчасно повідомляти батькам про виявлені зміни у поведінці

дитини, проблеми у вихованні, навчальні результати тощо. Педагог має залучати батьків до підготовки, проведення та участі у спільних заходах (Рожко-Павлишин, 2018).

Для досягнення результатів у педагогічному спілкуванні з батьками, педагоги повинні дотримуватися основних умов організації педагогічної комунікації. Такими умовами є:

- організація процесу спілкування на засадах рівноправності, партнерства, конструктивного діалогу;
- будівництва спілкування з батьками на засадах дружельюбності;
- поступове формування індивідуального стилю педагогічного спілкування;
- свідоме регулювання негативних поведінкових проявів;
- форма звернення до батьків – по імені;
- вироблення та впровадження моделей спілкування, що здатні вирішити конфліктні ситуації та проблеми з батьками.

Важливим аспектом оптимізації педагогіки партнерства є володіння педагогами навичками педагогічної розмови. Матеріалом для педагогічної розмови стають спостереження за дитиною протягом її перебування у закладі дошкільної освіти, зокрема, її ставлення до однолітків, поведінка під час гри, мотиви поведінки тощо. В цьому контексті педагог має проявити тактовність, дружельюбність та вибудувати довірливу взаємодію (Надтока).

Отже, першочергова роль у впровадженні партнерської взаємодії з батьками належить педагогу. Саме тому ефективність та результативність партнерства ЗДО і батьків значною мірою залежить від дидактичних знань, психолого-педагогічних вмінь і навичок, особистісних прагнень та якостей педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Архипенко, І. Л. *Педагогіка партнерства – невід'ємна складова у роботі з батьками*. URL: <https://genezum.org/library/pedagogika-partnerstva--nevidemna-skladova-u-roboti-z-batkamy>
- Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти)*. (2024). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doskilknoyi%20osvity.pdf
- Бізюк, Т. В. *Співпраця з батьками через спілкування*. URL: <https://genezum.org/library/spivpracya-z-batkamy-cherez-spilkuвання>
- Величко, Т. Д. (2017). *Теорія і технологія соціалізації дитини в умовах дошкільного навчального закладу: навч. посібн.* Одеса.
- Галицька, Т. В. (2018). Взаємодія закладу дошкільної освіти з родиною: сучасні підходи. *Дошкільний навчальний заклад*, (11), 11–13.
- Гасанова, Д. А. (2018). *Взаємодія дошкільного закладу і сім'ї з виховання дітей дошкільників: посібник*. URL: <https://vseosvita.ua/library/vzaemodia-doskilknogo-zakladu-i-simi-z-vihovanna-ditej-doskilknikiv-119159.html>
- Гузь, В., Жейнова, С., & Таган, Л. (2018). Організаційно-педагогічні умови ефективної взаємодії дошкільного закладу з сім'єю. *Молодь і ринок*, (3), 27–30.
- Каньоса, Н. Г. (2015). *Теорія та методика співпраці ДНЗ з родинами: навчально-методичний посібник*. Кам'янець-Подільський. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/Kanosa-N.H.-Teoriia-ta-metodyka-spivpratsi-DNZ-z-rodynamy.pdf?id=e0ded606-2f7f-48fa-94a1-e157029ed6d1>
- Карнаух, Л. *Особливості соціалізації дітей дошкільного віку в умовах сучасного соціального середовища*. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf
- Карпенко, О. Є., & Чепіль, М. М. (2021). Педагогічне партнерство в закладах дошкільної освіти Польщі. *Дошкільна педагогіка*, 31(2), 151–154. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/31/part_2/33.pdf
- Ковалевська, Н. (2017). Впровадження у роботу дошкільного навчального закладу нової форми співпраці – батьківський клуб. *Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць*, 23(2), 179–184.
- Ковшар, О. В. (2015). *Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти: монографія*. Кривий Ріг: Видавництво Р. А. Козлов.
- Конвенція ООН про права дитини*. (1991). URL: www.zakon.rada.gov.ua
- Конституція України*. (1996). Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (Зі змінами згідно із Законом України від 8 грудня 2004 р. № 2222). Харків: ПП «Інгвін».
- Красножон, О. О. *Педагогіка партнерства – якісно новий рівень взаємовідносин між учасниками освітнього процесу*. URL: <https://vseosvita.ua/library/pedagogika-partnerstva-akisno-novij-riven-vzaemovidnosin-miz-ucasnikami-osvitnogo-procesu-220603.html>

Кушнір, В. М. Формування умінь педагогічного спілкування з батьками у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/>

Кушнір, В. Психолого-педагогічні аспекти управління якістю взаємодії з батьками в умовах дошкільного навчального закладу. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/214651.pdf>

Лашенко, О. В. Співпраця сім'ї та закладу дошкільної освіти як необхідна умова формування та розвитку особистості дитини. URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-simi-ta-zakladu-doshkilnoi-osviti-ak-neobhidna-umova-formuvanna-ta-rozvitku-osobistosti-ditini-321687.html>

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права. (1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text

Надтока, Ю. О. Батьківські інтенсиви – засіб співпраці ЗДО з сім'єю для всебічного розвитку та виховання дітей. URL: <https://www.dnz210.zp.ua/gallery/>

Пасічник, Н. О. (2016). Консультація для батьків з елементами тренінгової роботи «В садочок без сліз». Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка, (25), 94-99. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:86JWwzuBlVoJ:pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/viewFile/110/126+&cd=11&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>

Пенцалюк, І. В. Співпраця з сім'ями вихованців ДНЗ як форма оптимізації виховного процесу та корекційно-розвивальної роботи (раціональне зерно). URL: http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Z_DOSVIDY/dosvid_pencaljuk.pdf

Перепелюк, І. (2017). Досвід Польщі з організації партнерства сім'ї і дошкільного навчального закладу у вихованні дитини. Педагогічний процес: теорія і практика, (4), 152-158. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:9ow56n_697EJ:nbu.gov.ua/j-pdf/pptp_2017_4_28.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua

Перепелюк, І. Р. (2018). Організаційно-педагогічні умови партнерства дошкільного навчального закладу і сім'ї в республіці Польща. (Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук). Івано-Франківськ.

Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України. (1992, 21 листопада). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/150832_590186

Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України. (1997, 21 травня). URL: https://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini.htm

Про освіту: Закон України. (2017, 5 вересня). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

Про охорону дитинства: Закон України. (2013, 8 червня). URL: <http://zakon4.pada.gov.ua/laws/show/2402-14>

Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України. (невідомо). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-v1>

Про повну загальну середню освіту: Закон України. (2020, 16 січня). URL: https://urist.com.ua/act/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu

Рожко-Павлишин, Т. А. (2018). Взаємодія з сім'єю – пріоритетний напрям діяльності закладу дошкільної освіти. Молодий вчений, 11(63), 697-701. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/156.pdf>

Солонська, А. (2019). Взаємодія працівників закладів дошкільної освіти з сучасними сім'ями. Проблеми освіти, С. 131-140.

Тарабасова, Л. Г. (2016). Виховуємо соціально компетентного дошкільника. Дніпропетровськ.

Туріщева, Н. В. Опис системи просвітницької роботи з батьками «Джерело батьківських знань». URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-z-batkami-zdoois-sistemi-prosvitnickoi-roboti-z-batkami-vihovanciv-349558.html>

Шкляр, Н. А. (2016). Адаптація дитини молодшого дошкільного віку до ДНЗ: взаємодія вихователів з батьками. Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді, 20(2), 324-336. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%282%29_32

REFERENCES

Arkhypenko, I. L. Pedagogika partnerstva – nevidiemna skladova u roboti z batkamy. URL: <https://genezum.org/library/pedagogika-partnerstva--nevidiemna-skladova-u-roboti-z-batkamy>

Bazovyi komponent doshkilnoi osvity (Derzhavnyi standart doshkilnoi osvity). (2024). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Biziuk, T. V. Spivpratsia z batkamy cherez spilkuvannia. URL: <https://genezum.org/library/spivpracya-z-batkamy-cherez-spilkuvannia>

- Velychko, T. D. (2017). *Teoriia i tekhnolohiia sotsializatsii dytyny v umovakh doshkilnoho navchalnoho zakladu: navch. posibn.* Odesa.
- Halyska, T. V. (2018). *Vzaiemodiia zakladu doshkilnoi osvity z rodynoiu: suchasni pidkhody.* Doshkilnyi navchalnyi zaklad, (11), 11–13.
- Hasanova, D. A. (2018). *Vzaiemodiia doshkilnoho zakladu i simi z vykhovannia ditei doshkilnykiv: posibnyk.* URL: <https://vseosvita.ua/library/vzaemodia-doshkilnogo-zakladu-i-simi-z-vihovanna-ditei-doshkilnykiv-119159.html>
- Huz, V., Zheinova, S., & Tahan, L. (2018). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy efektyvnoi vzaiemodii doshkilnoho zakladu z simieiu.* Molod i rynek, (3), 27–30.
- Kanosa, N. H. (2015). *Teoriia ta metodyka spivpratsi DNZ z rodynamy: navchalno-metodychnyi posibnyk.* Kamianets-Podilskyi. URL: <https://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/Kanosa-N.H.-Teoriia-ta-metodyka-spivpratsi-DNZ-z-rodynamy.pdf?id=e0ded606-2f7f-48fa-94a1-e157029ed6d1>
- Karnaukh, L. *Osoblyvosti sotsializatsii ditei doshkilnoho viku v umovakh suchasnoho sotsialnoho seredovyshcha.* URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/40/visnuk_11.pdf
- Karpenko, O. Ye., & Chepil, M. M. (2021). *Pedahohichne partnerstvo v zakladakh doshkilnoi osvity Polshchi.* Doshkilna pedahohika, 31(2), 151–154. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2021/31/part_2/33.pdf
- Kovalevska, N. (2017). *Vprovadzhennia u robotu doshkilnoho navchalnoho zakladu novoi formy spivpratsi – batkivskiy klub.* Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka: zbirnyk naukovykh prats, 23(2), 179–184.
- Kovshar, O. V. (2015). *Teoretyko-metodychni zasady orhanizatsii peredshkilnoi osvity: monohrafiia.* Kryvyi Rih: Vydavnytstvo R. A. Kozlov.
- Konventsiiia OON pro prava dytyny. (1991). URL: www.zakon.rada.gov.ua
- Konstytutsiia Ukrainy. (1996). *Pryiniata na piatii sesii Verkhovnoi Rady Ukrainy 28 chervnia 1996 r. (Zi zminy zghidno iz Zakonom Ukrainy vid 8 hrudnia 2004 r. № 2222).* Kharkiv: PP «Inhvin».
- Krasnozhon, O. O. *Pedahohika partnerstva – yakisno novyi riven vzaiemovidnosyn mizh uchashnykamy osvitnoho protsesu.* URL: [https://vseosvita.ua/library/pedagogika-partnerstva-akisno-novij-riven-vzaemovidnosyn-mizh-uchasnykamy-osvitnoho-procsesu-220603.html](https://vseosvita.ua/library/pedagogika-partnerstva-akisno-novij-riven-vzaemovidnosyn-mizh-uchasnykamy-osvitnoho-protsesu-220603.html)
- Kushnir, V. M. *Formuvannia umin pedahohichnoho spilkuvannia z batkamy u maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity.* URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/>
- Kushnir, V. *Psykhologo-pedahohichni aspekty upravlinnia yakistiu vzaiemodii z batkamy v umovakh doshkilnoho navchalnoho zakladu.* URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/214651.pdf>
- Lashchenko, O. V. *Spivpratsia simi ta zakladu doshkilnoi osvity yak neobkhidna umova formuvannia ta rozvytku osobystosti dytyny.* URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-simi-ta-zakladu-doshkilnoi-osviti-ak-neobkhidna-umova-formuvanna-ta-rozvitku-osobystosti-ditini-321687.html>
- Mizhnarodnyi pakt pro ekonomichni, sotsialni i kulturni prava. (1966). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text
- Nadtoka, Yu. O. *Batkivski intensyvy – zasib spivpratsi ZDO z simieiu dlia vsebichnoho rozvytku ta vykhovannia ditei.* URL: <https://www.dnz210.zp.ua/gallery/>
- Pasichnyk, N. O. (2016). *Konsultatsiia dlia batkiv z elementamy treninhovoi roboty «V sadochok bez sliz».* Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika, (25), 94-99. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:86JWwzuBlVoJ:pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/viewFile/110/126+&cd=11&hl=ru&ct=clnk&gl=ua>
- Pentsaliuk, I. V. *Spivpratsia z simiamy vykhovantsiv DNZ yak forma optymizatsii vykhovnoho protsesu ta korektsiino-rozvyvalnoi roboty (ratsionalne zerno).* URL: http://bnrc-kam-pod.at.ua/Pedagogu/Z_DOSVIDY/dosvid_pencaljuk.pdf
- Perepeliuk, I. (2017). *Dosvid Polshchi z orhanizatsii partnerstva simi i doshkilnoho navchalnoho zakladu u vykhovanni dytyny.* Pedahohichni protses: teoriia i praktyka, (4), 152-158. URL: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:9ow56n_697EJ:nbu.gov.ua/j-pdf/pptp_2017_4_28.pdf+&cd=2&hl=ru&ct=clnk&gl=ua
- Perepeliuk, I. R. (2018). *Orhanizatsiino-pedahohichni umovy partnerstva doshkilnoho navchalnoho zakladu i simi v respubliki Polshcha. (Avtoreferat dysertatsii na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata pedahohichnykh nauk).* Ivano-Frankivsk.
- Pro derzhavnu dopomohu simiam z ditmy: Zakon Ukrainy. (1992, 21 lystopada). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/150832_590186
- Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini: Zakon Ukrainy. (1997, 21 travnia). URL: https://kodeksy.com.ua/pro_mistseve_samovryaduvannya_v_ukraini.htm
- Pro osvitu: Zakon Ukrainy. (2017, 5 veresnia). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

- Pro okhoronu dytynstva: Zakon Ukrainy. (2013, 8 chervnia). URL: <http://zakon4.pada.gov.ua/laws/show/2402-14>
- Pro orhany i sluzhby u spravakh ditei ta spetsialni ustanovy dlia ditei: Zakon Ukrainy. (nevidomo). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-В1>
- Pro povnu zahalnu seredniu osvitu: Zakon Ukrainy. (2020, 16 sichnia). URL: https://urst.com.ua/act/pro_povnu_zagalnu_serednyu_osvitu
- Rozhko-Pavlyshyn, T. A. (2018). Vzaiemodiia z simieiu – priorytetnyi napriam diialnosti zakladu doshkilnoi osvity. *Molodyi vchenyi*, 11(63), 697-701. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/11/156.pdf>
- Solonska, A. (2019). Vzaiemodiia pratsivnykiv zakladiv doshkilnoi osvity z suchasnymy simiamy. *Problemy osvity*, S. 131-140.
- Tarabasova, L. H. (2016). *Vykhovuemo sotsialno kompetentnoho doshkilnyka*. Dnipropetrovsk.
- Turishcheva, N. V. Opys systemy prosvitnytskoi roboty z batkamy «Dzherelo batkivskykh znan». URL: <https://vseosvita.ua/library/spivpraca-z-batkami-zdoozis-sistemi-prosvitnickoi-roboti-z-batkami-vihovanciv-349558.html>
- Shkliar, N. A. (2016). Adaptatsiia dytyny molodshoho doshkilnogo viku do DNZ: vzaiemodiia vykhovateliv z batkamy. *Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi*, 20(2), 324-336. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tmpvd_2016_20%282%29_32

Alona Filimoniuk,

Methodologist of the Scientific and Methodological
Laboratory of Preschool Education, Department of Preschool
and Primary Education SHEI
of «Odessa Academy of In-Service Education»
Odesa, Ukraine

alena.filimonuk500@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-1899-2573>

PECULIARITIES OF PARTNERSHIP INTERACTION BETWEEN PRESCHOOL EDUCATOR AND PARENTS: EFFECTIVE PRACTICES

Abstract. *The article reveals the essence of partnership pedagogy as an important component of the modernization of preschool education in the context of transformational changes taking place in modern Ukrainian society. Attention is focused on the paradigm shift in educational interaction, which consists in the transition from the authoritarian model to the subject-subject type between all participants in the educational process. The importance of forming partnerships between a child, a teacher and parents as a condition for the effective development of the preschool child's personality and the formation of a positive microclimate in preschool education is considered. The key principles of partnership pedagogy are defined: equality, trust, mutual responsibility, respect, openness and cooperation. The main functions of partnerships are analyzed, including socializing, adaptive, educational, developmental, and integrative. The most effective forms of implementing pedagogical partnership are considered: joint planning of the educational process, parent clubs, family holidays, trainings for teachers and parents. Particular attention is paid to the mechanisms for the implementation of pedagogical partnership, including the formation of communicative competence of teachers and the creation of information and educational resources for parents. The position on the introduction of partnerships that contribute to the creation of a positive educational environment, the development of social and life competencies of preschool children, the improvement of teachers' professional skills and the active involvement of parents in the life of preschool education is substantiated. The article provides methodological recommendations for teachers on optimizing the pedagogy of partnership in preschool education.*

Key words: *partnership pedagogy, preschool education, partnership interaction, teacher, parents, children, educational environment.*

Дата надходження до редакції 04.08.2025

© Філімонюк А. С., 2025

Шумілова Наталя Олександрівна,
вчитель української мови і літератури
Старосільського ОЗЗСО Петропавлівської сільської ради
Білгород-Дністровський район
Одеська область,
Україна
shumilova_na@ukr.net

КУЛІНАРНЕ ШОУ «МАЙСТЕР ШЕФ». СМАЧНІ РЕЦЕПТИ З ІМЕННИКІВ:

УРОК УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В 6 КЛАСІ

Дана розробка спрямована на формування компетентностей, які в майбутньому сприятимуть успішній самореалізації та вмінню навчатися впродовж усього життя, базується на принципах Державного стандарту базової середньої освіти та концептуальних засадах Нової української школи.

Тема уроку. «Кулінарне шоу «Майстер Шеф». Сmachні рецепти з іменників» (створення постерів, відеороликів, кросвордів, виконання інтерактивних вправ тощо про визначення роду, числа та відмінку іменників).

ОР: учень/учениця повторює і поглиблює знання про іменник як частину мови; зміцнює навички визначення роду, числа та відмінку іменників; формує загальнопізнавальні вміння знаходити іменники в текстах, визначати їхню роль в реченнях; удосконалювати навички відмінювання іменників; розвивати культуру мовлення, логічне мислення, увагу, пам'ять, творчі здібності, толерантне ставлення до думок і почуттів оточення.

Перебіг уроку

І. Організація класу.

Вітаю усіх. Сьогодні у нас незвичайний урок-кулінарне шоу. Ви станете учасниками захоплюючої та цікавої гри, сповненої пригод та несподіванок. Вам на урок знадобляться знання з теми «Іменник», кулінарні вміння та навички. І допоможуть вам у цьому дві великі людини-Леся Українка та Тарас Шевченко (вчитель виводить на екран портрети поетів або кріпить портрети на дошку). Саме творчість цих видатних людей ви вивчили на останніх уроках з української літератури.

- Отож, тема нашого уроку .»Кулінарне шоу «Майстер Шеф». Сmachні рецепти з іменників»(створення постерів, відеороликів, кросвордів, виконання інтерактивних вправ тощо про визначення роду, числа та відмінку іменників).

- Чи любите ви шоколад? (відповіді учнів).

- А чи відомо вам, що помірне вживання шоколаду захищає серце людини від інфаркту або ж інсульту. Також темний шоколад містить великий відсоток какао, дає організму людини велику кількість магнію. Саме цей хімічний елемент впливає на діяльність мозку, рятує від розумової та фізичної втоми, заряджає енергією і призводить тіло в тонус. Тому ми з вами зараз заряджаємося енергією і працюємо. (вчитель роздає учням шоколад).

II. Мотивація навчальної діяльності.

- І не дарма я взяла епіграфом нашого уроку таку цитату про шоколад: «Для щастя іноді потрібен просто шматочок шоколаду...» (робота з епіграфом в кінці уроку).

III. Актуалізація опорних знань.

1. Інтерактивна вправа «Сmachні тістечка».

- Ми з вами вивчаємо тему «Іменник». І у мене для вас є питання у формі смачних тістечок. (на дошці прикріплені різної форми надруковані тістечка з питаннями).

1. Яка частина мови називається іменником ?

2. Іменник має... (продовжіть речення).

3. Іменники змінюються за... .

4. Конкретні іменники-це іменники, які... .

5. Абстрактні іменники- це ті, які... .

6. У реченні іменник найчастіше виступає... .

IV. Опрацювання теми уроку. Виконання вправ.

1. Кулінарні вподобання Лесі Українки.

Ми знаємо її як геніальну поетесу, творчу людину і чудову жінку. Окрім всього вона була прекрасною господинею і чудово вміла куховарити. Улюбленим десертом Лесі Українки був Косачівський пиріг.

Пропоную вам переглянути роботу учениці... (відеоролик «Приготування Косачівського пирога»).

- Чи запам'ятали ви, з яких продуктів складається пиріг?

Завдання 1. Записати іменники-інгредієнти та визначити рід і число.

(Борошно, цукор, олія, розпушувач, яйця, ягоди).

- Думаю, що пиріг вийшов дуже смачний і на перерві ми його скуштуємо.

2. Літературна хвилинка. Учень (учениця) читає виразно напам'ять поезію Лесі Українки.

- А ось улюблена страва Тараса Шевченка - це борщ з карасями. Це звичайний борщ, тільки коли вже насипали борщ в тарілки, то в кожну тарілку клали по цілому смаженому карасю і посипали кропом.

Завдання 2. Перед вами малюнки з овочами. Які овочі використовують для приготування борщу? Усно складіть розповідь «Як готувати борщ».

Завдання 3. Робота біля дошки. Провідміняти два іменники (чол. і жін. роду), використовуючи іменники-картинки.

(Буряк, картопля, капуста, томат, цибуля, морква, зелень). За бажанням можна принести свіжі овочі.

- А ось улюбленим напоєм і Лесі Українки, і Тараса Шевченка був чай.

Традиційна для тієї епохи церемонія чаювання у родині Косачів - це обов'язково була чашка з блюдцем на столі біля кожного учасника чаювання, десертна тарілка, чайна ложечка, цукорниця і чайник для заварювання (демонстрація предметів чаювання).

А ось Шевченко любив чай з ромом. Як приготувати улюблений напій Кобзаря представе нам учень (учениця). (Постер «Улюблений напій Шевченка»). Учень (учениця) заздалегідь готує постер, роздруковує і роздає кожному на парту).

Завдання 4. Записати текст приготування напою, розкриваючи дужки. Визначити рід і відмінок іменників.

Спосіб приготування:

Заваріть чай у (склянка) чи (чашка) для гарячих напоїв. Додайте ром та мед на смак (мед можна замінити цукор). Також можна поставити паличку (кориця). Подавайте гарячий напій.

- А я пропоную вам приготувати улюблений напій Шевченка прямо зараз. (Учень готує напій). І поки чай настоюватиметься, зробимо літературну хвилинку.

Літературна хвилинка. Виразне читання напам'ять поезії Т. Шевченка.

- У вас також було випереджальне завдання: створити кросворди, ребуси про улюблені страви Лесі Українки та Т. Шевченка.

- **Завдання 5** (учні презентують свої роботи).

- А тепер повернемося до нашого епіграфу: «Для щастя іноді потрібен просто шматочок шоколаду...»

- Чи згодні ви з цитатою?

- Чи стали ви трішки щасливішими після нашого уроку?

Завдання 6. Записати епіграф, знайти іменники, визначити їхню синтаксичну роль.

V. Узагальнення й систематизація отриманих знань.

Прийом рефлексії «Акрослово»

Щ-

А-

С-

Т-

Я-

На кожну літеру назвати якомога більше страв.

Домашнє завдання. Записати рецепт приготування улюбленої родинної страви.

Дата надходження до редакції 20.08.2025

© Шумілова Н. О., 2025

Науковий журнал

НАША ШКОЛА: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ СТУДІЇ

№ 2(10)' 2025

Технічний редактор Мелешко В.В.

Статті друкуються в авторській редакції

Гарнітура Times New Roman. Папір офсетний.

Цифровий друк. Зам.№

Підписано до друку 19.08.2025 р. Наклад 100 прим.

Видавництво і друкарня ФОП Жмай О. В.